

J.E. van den Brink

ERF
ZONDE
ZONDE
ZONDE
ZONDE
ZONDE
ZONDE
ZONDE
ZONDE
ZONDE
ZONDE

óf duivelswerk **?**

ERFZONDE

Copyright©2011 Rhemaprint
Erfzonde of duivelswerk? / J.E. van den Brink
Uitgave: Rhemaprint, Gorinchem
ISBN-10: 90-6261-505-8
ISBN-13: 978-90-6261-505-6
NUR 707
Trefw.: Geloofsopbouw
Tweede druk, 2011

J.E. van den Brink

**ERF
ZONDE**
óf **duivelswerk ?**

‘Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou.’ (1 Johannes 3:8)

WOORD VOORAF

Dikwijls heb ik gesprekken gevoerd met mensen, die geloofden in God en in het verzoenend bloed van Jezus, van wie velen openlijk durfden belijden dat zij een kind van God waren. Wanneer ik dan verder sprak over een leven in gerechtigheid en in waarheid, merkte ik al spoedig dat ik op een grote weerstand stuitte, die zijn oorsprong vond in de leer van de erfzonde. Men aanvaardde hoogstens de rechtvaardigheid door het geloof, maar de mogelijkheid om als rechtvaardige te leven, teneinde zo naar het beeld van de Zoon des mensen toe te groeien, werd te enen male verworpen.

In dit boekje heb ik getracht de in kerken en kringen algemeen aanvaarde leer van de erfzonde te weerleggen. Door vele christenen wordt deze opvatting als vanzelfsprekend geloofd. Desondanks wil ik de lezer vragen met mij deze erfzondevisie te onderzoeken en te toetsen aan de uitspraken van de Schrift. Het gaat hier dan niet om de zogenaamde adiafora of onbelangrijke dingen, maar om de uiterst belangrijke zaak of de christen aan de opzet van God met zijn leven kan beantwoorden. De bedoeling van het geïnspireerde Woord is immers om door onderwijs en door correctie van gedachten, de geestelijke mens zover te krijgen dat deze volmaakt wordt en toegerust tot ieder goed werk (*2 Timotheüs 3:16,17*).

De erfzondeleer tast de mogelijkheid tot levensheiliging aan. De belofte in *1 Thessalonicenzen 5:23*, dat de God des vredes ons naar lichaam, ziel en geest ongerept zal bewaren tot de komst van Jezus Christus, onze Heer, wordt door haar te belijden tot een 'vrome' wens. Bovendien houdt deze opvatting in, dat de kinderen der gelovigen hun ongerechtigheden te wijten hebben aan hun ouders. Al wandelen dezen met God, al zijn zij in zijn ogen rechtvaardig, toch moeten ze de zonde doorgeven aan hun kinderen.

Bij elke geboorte slaat dit noodlot onafwendbaar toe. In plaats dat zij hun kleine reeds vanaf zijn ontvangenis kunnen heiligen, dat is afzonderen van de machten der duisternis, moeten zij geloven dat bij de aanvang van het nieuwe leven reeds de kiem van de

wetteloosheid door hen erin gelegd werd. Jezus sprak aangaande de kinderen die tot Hem werden gebracht, dat voor zodanigen het Koninkrijk Gods is. Hij bedoelde te zeggen dat de kinderen, die in hun ouders geheiligd worden, recht hebben op vrede, dat is ongestoord leven, op gerechtigheid, dat is op wetmatigheid naar lichaam, ziel en geest, en op blijdschap, dat is op de sfeer van het rijk Gods.

De vraag kan dus toegespitst worden: geven wij als ouders onze kinderen de vloek door of de zegen? Hebben onze kleinen deel aan de verdoemenis, of zijn zij toekomstige troonpretendenten in een vernieuwde schepping?

De erfzondeleer is gebaseerd op schromelijke willekeur. Zij dringt iemand schuld op waarvoor hij niet aansprakelijk kan worden gesteld. Zij is een overtreding van de elementaire wetsregel, dat men iemand geen kwaad mag aanwrijven, dat hij niet gedaan heeft, of dat iemand zonde moet belijden die hij niet bedreven heeft en waarvoor hij niet verantwoordelijk kan gesteld worden. Het druist tegen alle normen van recht en fatsoen in, dat de mens het verschrikkelijke zondeleegat van Adam zou moeten aanvaarden en daarvoor bovendien nog zichzelf zou moeten aanklagen. Hij zou immers reeds van voor zijn geboorte doemwaardig zijn en onder het oordeel liggen van een 'rechtvaardige' God, voor zonden die nimmer in hem opkwamen, waarover hij nooit heeft gedacht en die hij nooit heeft bedreven.

Het is duidelijk dat de erfzondeleer geïnspireerd is door de boze teneinde het menselijke geslacht op één lijn te stellen met zichzelf en met de gevallen engelen, die hun doel hebben gemist en voor wie geen herstel en behoud meer mogelijk zijn.

Om tot een goed inzicht in deze materie te komen, heb ik verschillende kerkelijke belijdenisgeschriften met hun commentaren getoetst aan het Woord van God en aan de levenspraktijk van de ware christen. Ik bid dat dit boekje bij velen de versluiering van hun denken zal wegnemen en zij een visie zullen krijgen op de vrijheid en heerlijkheid van de zonen Gods.

Gorinchem, november 1979

Van demonische oorsprong

Kennis van de onzienlijke wereld

Voordat wij de erfzondeleer behandelen, is het nodig eerst een juist inzicht te hebben in de oorsprong en het wezen van de zonde zelf. Wij zullen daartoe de vage en verkeerde voorstellingen over dit onderwerp moeten vervangen door duidelijke en juiste begrippen, waarmee wij in staat zijn het kwaad te ontmaskeren en te bestrijden.

Wie de zonde in zijn leven overwinnen en uitbannen wil, zal kennis moeten hebben van de onzienlijke wereld. De strijd tegen de zonde ligt in de hemelse gewesten en is niet een worsteling tegen bloed en vlees, ook niet tegen eigen bloed en vlees, maar tegen de boze machten. Voor een overwinning op de boosheid en de gebondenheid is kennis nodig van het Koninkrijk der hemelen en zijn wetten. Hierover verschaft Jezus inzicht. Hij deed dit menigmaal in gelijkenissen, niet omdat deze voor ieder zo verhelderend werkten en zo eenvoudig waren, maar opdat de ongeestelijke mens 'ziende niet zien en horende niet horen of begrijpen' zou. Tot zijn geestelijke leerlingen sprak de Meester evenwel: 'Omdat het u gegeven is de geheimenissen van het Koninkrijk der hemelen te kennen, maar hun is dat niet gegeven' (*Mattheüs 13:11-17*).

Wij leven in een tijd dat onder het christenvolk de sleutel der kennis is weggenomen. Men meent bevrijdingen tot stand te kunnen brengen zonder dat men inzicht heeft in de geestelijke wereld. Wanneer er staat, dat de wet van de Geest des levens ons vrijgemaakt heeft van de wet der zonde en des doods (*Romeinen 8:2*), is het niet nodig de wet der tien geboden uit het hoofd te leren, maar wel noodzakelijk de wetten in de geestelijke wereld na te speuren. Hoe kan men in de hemelse gewesten strijden, als men niet weet welke wapenen daar gebruikt moeten worden en als men niet de wapenrusting kent, die tegen de vurige pijlen van de vijand beschut? Hoe kan men iemand in vrijheid stellen, wanneer men de regels van het Koninkrijk niet kent, noch het recht waarop zij zijn

gebaseerd? 'Is iemand een kampvechter, dan ontvangt hij de krans alleen, als hij volgens de regels van de kamp heeft gestreden' (2 *Timotheüs* 2:5). Paulus schreef: 'Ik loop dan ook niet maar in den blinde en ik ben geen vuistvechter, die zomaar in de lucht slaat' (1 *Corinthiërs* 9:26). Men kan de zonde niet op geestelijk terrein bestrijden, indien men niet eerst naspeurt, hoe de geesten der duisternis werken en op welke wijze Gods Geest en de heilige engelen met het kind van God in de strijd om het herstel samenwerken. Paulus sprak dat de Geest Gods alle dingen doorzoekt, zelfs de diepten Gods en dat deze Geest in ons woont. Wat het rijk der duisternis betreft, maakte hij de opmerking dat de gedachten van de satan hem niet onbekend waren. Wij hebben toch de Geest van God ontvangen, 'opdat wij zouden weten, wat ons door God in genade geschonken is' (1 *Corinthiërs* 2:12). Het is juist de Heilige Geest, die in ons de gave ontwikkelt van kennis van de onzienlijke wereld en die van de onderscheiding der geesten.

Wanneer wij nog geen inzicht in de geestelijke wereld hebben, moeten wij ons tekort niet camoufleren door dit gebrek aan kennis voor te stellen als een soort christelijke eenvoud, maar wij zullen moeten ijveren naar de geestelijke begraafdheden en moeten trachten uit het Woord van God meer geestelijke kennis op te doen. De profeet van het oude verbond klaagde reeds: 'Mijn volk gaat te gronde (valt ten prooi aan de boze machten) door het gebrek aan kennis' (*Hosea* 4:6).

Wanneer wij geestelijke mensen zijn willen, zullen wij kennis moeten hebben van de geestenwereld. Onze geest zal voortdurend zijn plaats moeten innemen in de hemelse gewesten en van daaruit de situatie waarin wij ons bevinden, moeten bezien. Geestelijk leven is niet een zaak van ernst, van devotie, van emotionaliteit, van inspanning, van vroeg opstaan om stille tijd te houden en laat naar bed gaan om nachtbidstonden bij te wonen, van meditatie, maar van een burgerschap en wandel in de hemel, van een gedachteleven dat voortdurend de dingen bedenkt die boven zijn, van een strijd en een overwinning in de hemelse gewesten.

De bewerkers van het kwade

Jezus had kennis van de onzienlijke wereld en Hij onderscheidde de geesten of zij uit God waren of uit de vijand. Hij wist ook wat in de mens was (*Johannes 2:25*). Wanneer zijn discipel getuigt dat Hij de Christus is, de Zoon van de levende God, antwoordt de Heer: 'Zalig zijt gij, Simon Barjona, want vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader, die *in de hemelen is*'. Petrus had dus contact gehad met de hemelse Vader. Enkele verzen later lezen wij dat dezelfde discipel een verkeerde raad geeft. Dan keert de Meester Zich om en zegt tot Petrus: 'Ga weg, achter Mij, satan; gij zijt Mij een aanstoot' (*Mattheüs 16:16,17 en 23*). De lippen van Petrus vormden toen de spreekbuis van de satan, die de Heer wilde tegenhouden zijn verzoenend werk te doen. Toen Petrus Jezus verloochende, werd niet gezegd, dat deze discipel een zwak ogenblik had, of dat de oude mens in Simon overheerste, maar: 'Simon, Simon, zie, de satan heeft verlangd ulieden (alle discipelen) te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet zou bezwijken' (*Lucas 22:31,32*).

Het grote geheim van het evangelie van het Koninkrijk der hemelen is, dat men zijn ware vijanden weer ontdekt en de weg geopend wordt om van hen bevrijd te worden: 'Dat Hij ons zou geven, zonder vreze, uit de hand der vijanden verlost, Hem te dienen in heiligheid en gerechtigheid voor zijn aangezicht, al onze dagen' (*Lucas 1:74,75*). De Zoon des mensen kwam om de werken des duivels te verbreken. Hij verbrak geen werken van mensen en Hij streed niet tegen vlees en bloed, maar bad voor zijn vijanden, hoewel zij de mensen waren die de bedoelingen en plannen van de duivel tegen Hem ten uitvoer brachten. De boze geesten beïnvloedden de gedachtewereld van de mens, verleiden hem en dwingen hem daden te doen, die tegengesteld zijn aan de wetten van God. Deze machten gebruiken de inwendige mens om hun anti-goddelijke intenties te infiltreren en om te zetten in daden. Zij veroorzaken onrust, twijfel, hoogmoed, vrees, leugen, onreinheid, moord, diefstal, jaloersheid, twist, verslaving en wat dies meer zij. Zoals van de Heilige Geest gezegd wordt: 'Hij blijft bij u en zal in u zijn', zo kan men van de onreine geesten zeggen: 'Zij blijven bij u en zoeken in u te komen'.

Wanneer de catechismus in zondag 4 spreekt over ‘het ingeven des duivels’, die de mens van de gaven Gods berooft, ziet deze inspiratie niet enkel op Adam, maar in ruimere zin op de beïnvloeding van ieder mens door de demonen. Het Nieuwe Testament legt oorzakelijk verband tussen de inwerking van de boosaardige geesten en het zondigen. Tot de Joden sprak Jezus, dat zij ‘de duivel tot vader’ hadden. Zij werden dus geleid door religieuze demonen (*Johannes 8:44*). Van Kaïn wordt gezegd, dat hij ‘uit de duivel’ was en dus door deze voortgedreven werd. Dit staat dan in lijnrechte tegenstelling met het ‘uit God’ zijn van de ware gelovigen, die door de Heilige Geest worden geïnspireerd (*1 Johannes 3:12 en 4:6*).

Het Nieuwe Testament zit vol met aanduidingen dat de onheilige geestenwereld de verwekker is van alle ellende en kwaad. Wij horen van ‘de machten der duisternis’, van ‘de overste van de macht der lucht’, die weerstaan kan worden, indien de christen zijn geestelijke wapenrusting aan heeft. Er is sprake van de ‘ure der duisternis’, van ‘de god dezer eeuw’, die de zinnen verblindt, van de duivel, die ‘sommigen uwer in de gevangenis zal werpen’. De boze is in algemene zin de zaaier van het onkruid. In Judas vaart ‘de duivel’ en tot Ananias wordt gezegd: ‘Waarom heeft de satan uw hart vervuld om de Heilige Geest te bedriegen?’

Johannes schrijft aan de sterke jongelingen, die het woord Gods blijvend in zich hebben: ‘Gij hebt de boze overwonnen’. Jezus werd geopenbaard als Zoon van God, ‘opdat Hij de werken des duivels verbreken zou’, en zij die zondigen zijn ‘kinderen des duivels’ en die rechtvaardig leven zijn ‘uit God geboren’. Onze Heiland ging rond ‘weldoende en genezende allen, die door de duivel overweldigd waren, want God was met Hem’.

In de Openbaring wordt gesproken over ‘de ure der verzoeking, die over de gehele wereld komen zal’ en over onreine geesten, die uitgaan om de leiders der wereld te verzamelen voor de slag bij Harmagedon. Duidelijk verbindt de bijbel al het kwaad aan de terreur van de overmachtige vijandelijke bezetter der aarde, die door de goedwillende mens niet in eigen kracht kan worden weerstaan. Daarom moeten door de Geest van God die in ons woont, de boze geesten weerstaan, bestraft, gebonden en uitgedreven worden. Heel duidelijk wordt de associatie gelegd tussen

begane misdaden en de werkingen van de demonen. In de orthodoxe prediking wordt op alle mogelijke wijze aangepraat dat de mens bijzonder verdorven is, dat hij eigenlijk tot alle slechtheid in staat is en dat zijn beste werken met zonden zijn bevlekt. De deugden van de wereldling zijn bij deze visie slechts blinkende zonden. Het evangelie van Jezus Christus, dus zijn leer over het Koninkrijk der hemelen trekt evenwel de sluier weg, die het denken van alle volken bedekt, ook dat van de christenen. Het wijst de vijanden van God en de mens aan als boze geesten in de onzienlijke gewesten.

Wat is zonde?

De bijbel leert dat de duivel de oorsprong van alle kwaad is. In hem is het wezen van alle ongerechtigheid en hij is de auteur van alle rechtsverkrachting, 'en de zonde is wetteloosheid' (1 Johannes 3:4). Er is geen zonde zonder duivel en waar de boze heerst, is duisternis en geen licht of leven. Evenals zijn onreine engelen is de duivel met eeuwige banden aan de duisternis verbonden. De apostel schreef. 'Wie de zonde doet, is uit de duivel' (1 Johannes 3:8), dit wil zeggen dat de zondaar door de duivel bevrucht werd. Wanneer de mens zondigt, ligt de oorsprong van zijn kwaad niet bij hemzelf, maar bij de boze machten met wie hij gemeenschap heeft gehad. Daarom geldt voor onze Vader in de hemel in zijn houding ten opzichte van de mens: alles begrijpen, is alles vergeven. Vandaar dat Hij zijn Zoon zond 'in een vlees, aan dat der zonde gelijk' om de werken des duivels in de mens te verbreken. Zijn gezindheid blijkt uit het feit dat Hij 'wil, dat alle mensen behouden worden en tot erkenning der waarheid komen' (1 Timotheüs 2:4). Wij moeten de waarheid kennen, dat is weten hoe de dingen in de hemelse gewesten werkelijk zijn, en hoe het plan van God ons door deze waarheid vrij maakt.

Jezus noemde de duivel de overste der wereld, want de schepping is onvrijwillig onderworpen aan de destructieve machten der duisternis ter wille van koning Adam, die haar aan de boze overgegeven heeft (Romeinen 8:20). Wij moeten deze overste der wereld weerstaan en wanneer zijn boze geesten in ons werken, hen uitdrijven of laten uitwerpen. In *Jacobus 4:7* staat: 'Biedt weer-

stand aan de duivel, en hij zal van u vlieden'. Als troostrijke tegenstelling volgt dan: 'Nadert tot God, en Hij zal tot u naderen'. De boze machten en krachten willen ons scheiden van de liefde van Christus, maar wij zullen het schild des geloofs opheffen, waarmee wij al hun brandende pijlen kunnen doven. De overste der wereld is onze tegenpartij, die slechts na felle worsteling geheel overwonnen wordt door de zonen Gods, van wie wordt gezegd: 'Zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis' (*Openbaring 12:11*).

Is het niet tragisch dat juist in zoveel christelijke kringen deze alles beslissende worsteling wordt genegeerd of geloochend en men sentimenteel beweert, dat men niet zoveel over de duivel moet spreken, omdat men hem daarmee teveel eer zou bewijzen! Een vijand voor wie men tot het eind toe waakzaam moet zijn, die rondgaat als een brullende leeuw om te verscheuren en te verslinden, zou niet geïdentificeerd mogen worden of zelfs zijn naam niet genoemd, terwijl Jezus en zijn apostelen ons erin voorgingen dit wèl te doen.

In de brief van Jacobus lezen wij, hoe de machten werken en hoe zij de mens tot hun mede-arbeider maken. Hun begeerte gaat naar de mens uit en zij wachten slechts tot de begeerte van de mens loskomt van Gods gedachten en woord, teneinde met haar contact op te nemen en te bevruchten: 'Daarna, als die begeerte bevrucht is, baart zij zonde' (*Jacobus 1:15*). 'Als de lust ontvangen heeft, baart zij zonde' (vert. Brouwer). De zonde wordt dus in de onzienlijke wereld uit bevruchting geboren en deze geschiedt van buiten af.

In de dagen van Jacobus waren er mensen, die leerden dat zij van Godswege verzocht werden. In het Oude Testament, toen er weinig of geen inzicht was in de hemelse gewesten, kon men gemakkelijk tot zulke dwalingen komen, omdat alles wat uit de onzienlijke wereld tot de mens kwam, aan God werd toegeschreven. Men wist niet nauwkeurig hoe het goede en het kwade ontstaan. Daarom lezen wij ook nergens in het Oude Testament over het uitwerpen van demonen. Het enige wat men toen doen kon, was terugkeren tot de Heer, en de zonde in eigen kracht bestrijden. De kennis van de onzienlijke wereld was vóór de prediking van Jezus een geheimenis of verborgenheid. Hij leerde zijn

discipelen de mysteries van het Koninkrijk der hemelen kennen. Hij verkondigde 'wat sinds de grondlegging der wereld verborgen gebleven is' (*Mattheüs 13:35*). Men zou kunnen zeggen: welk redelijk denkend mens en welk gelovig christen zou er ooit aan denken dat zonde, ziekte en gebondenheid, vervolgingen, verdrukkingen, benauwde situaties, kortom het kwade, hun oorsprong zouden hebben in en bewerkt zouden worden door de Schepper, die alles juist goed heeft gemaakt? Toch waarschuwt Jacobus tegen zulke onredelijke opvattingen, omdat zij voorkwamen en helaas nog voorkomen. Hij vermaant: laat niemand toch zo iets denken of uitspreken, want het kwade kan net zomin uit God voortkomen als de duisternis uit de zon.

Het werkwoord 'verzoeken' kan zowel passief als actief worden gebruikt. Passief bedoelt het: het kwade in zich laten opwekken, en actief: het kwade trachten over te brengen. Wat God betreft, wijst de apostel op de onmogelijkheid hiervan. Zo kan Hij niet passief door het kwade verzocht worden en Hijzelf brengt actief niemand in verzoeking. De verzoeker is altijd de duivel! God staat volkomen buiten de zonde. 'God is één', zegt dezelfde schrijver in hoofdstuk 2:19. In Hem is geen enkele afwijking of wetteloosheid. Het is ook een onmogelijkheid God met zonde te infiltreren, en daarom sidderen de duivelen.

Aangaande de mens gaat de apostel evenwel verder: 'Maar zo vaak iemand verzocht wordt, komt dit voort uit de zuiging (actief) en verlokking of verleiding (dus van buiten af en passief) zijner eigen begeerte' (*Jacobus 1:14*). De verleider houdt dus de mens iets bekoorlijks voor en trekt daarmee zijn begeerte tot zich. De zuigkracht gaat dus actief van de boze uit, terwijl de passieve mens door zijn begeerte wordt meegeslept. Zou de mens actief worden, dan zou hij de boze weerstaan en zou er geen zonde worden geboren. Blijft de mens passief, dan volgt er gemeenschap en daaruit ontwikkelt zich een wetteloze daad: 'Daarna, als die begeerte bevrucht is, baart zij de zonde'. Uit de gemeenschap met God wordt nooit het kwade geboren. Dit is onmogelijk. 'Een ieder, die uit God geboren is, doet geen zonde; want het zaad Gods (zijn woord) blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren' (*1 Johannes 3:9*). Het zaad Gods geeft een andere vrucht dan het zaad of het verleidende woord van de boze.

Uit God die geest is, gaat de Heilige Geest, die Zich met de geest van de wedergeboren mens verbindt. De vrucht van deze gemeenschap zijn de goede werken, terwijl de vrucht van de gemeenschap met de boze geesten de zondige werken zijn.

De oorsprong van het goede en van het kwade liggen beide in de geestelijke wereld. Zoals er in de stoffelijke wereld gemeenschap noodzakelijk is om vrucht te verwekken, zo is het ook in de geestelijke of onzichtbare wereld het geval. Het resultaat openbaart zich in de werken, die naar de verwekkers genoemd worden: of de vrucht des Geestes of de werken der duisternis. Het kind wordt genoemd naar zijn vader! Het is zeer onlogisch en 'vroom', te zeggen, dat de goede werken van de Heilige Geest zijn, maar dat men de boze werken zelf voortbrengt. *Zonde is een vrucht, die in de geestelijke wereld ontstaat door gemeenschap van de menselijke geest met een boze macht.* Door middel van het vlees, de leden van het natuurlijke lichaam, openbaart zij zich in de zienlijke wereld als 'werken des vleses'. Het raffinement van de duivel is, dat hij de zonde bewerkt heeft en toch de mens beschuldigt, dat deze haar alleen uit zichzelf heeft voortgebracht. Daarom heet hij de aanklager van de broeders, die hen dag en nacht, dus zonder ophouden voor God beschuldigt. De christen heeft niet de taak om zichzelf te beschuldigen, maar wel om zonder ophouden te strijden tegen de boze geesten in de hemelse gewesten, want dezen benaderen en benauwen hem. De duivel camoufleert zijn eigen aandeel in het ontstaan van de zonde, maar zoals in het natuurlijke leven een moeder geen kind voortbrengt zonder een verwekker, zomin brengt een mens werken des vleses voort zonder de verwekkende boze geesten. Vaderloze kinderen bestaan niet, maar bij ongehuwde moeders houden de verwekkers zich dikwijls schuil. Het is opmerkelijk dat de vrome geesten in zo'n geval ook altijd de volle schuld leggen op de vrouw. In *Johannes 8* lezen wij dat alleen de overspeelster gegrepen werd, terwijl de man en de vrouw beiden toch op heterdaad werden betrapt!

Wanneer in Jacobus van begeerte gesproken wordt, is wel duidelijk dat niet ieder verlangen zondig is. De psalmist zegt: 'Mijn ziel dorst naar God'. Deze begeerte was goed. Ook het verlangen van een man naar een vrouw of omgekeerd is door de Schepper

zelf in de mens gelegd. Gelukt het de boze evenwel deze lust op de man of de vrouw van een ander te richten, dan wordt zij zondig. Ook het begeren naar bezit is niet verkeerd. Van de goede huisvrouw zegt de Spreukendichter: 'Zint zij op een akker, dan verwerft zij die' (31:16). Wordt deze begeerte evenwel op het bezit van een ander gericht, dan klinkt het: 'Gij zult niet begeren iets dat van uw naaste is'. De tong is een onmisbaar orgaan om te spreken voor de mens, maar wanneer zij onder beïnvloeding van de boze komt, wordt zij in vlam gezet of aangestoken door de hel (*Jacobus 3:6*). De begeerte van de mens kan dus gebruikt worden in dienst van God, maar zij kan ook misbruikt worden door de duivel.

In het oude verbond had men geen kennis van de onzienlijke wereld; daarom schreef de apostel Paulus: 'Immers, ook van de begerlijkheid zou ik niet geweten hebben, indien de wet niet zeide: gij zult niet begeren. Maar uitgaande van het gebod, wekte de zonde(macht) in mij allerlei (verkeerde) begerlijkheid op (*Romeinen 7:7,8*). Toch werd in het oude verbond deze 'verborgen' zonde niet gestraft. Hoe zou de priester of rechter het ook gekund hebben? In het nieuwe verbond dat het wezen van de zonde openbaart, wordt gezegd dat een man die een vrouw had aangezien om te begeren, in zijn hart reeds overspel met haar had gepleegd. Ook sprak Jezus: 'Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult niet doodslaan; en: Wie doodslag pleegt, zal vervallen aan het (aardse) gerecht. Maar Ik zeg u: Een ieder, die in toorn leeft tegen zijn broeder, zal vervallen aan het (hemelse) gerecht' (*Mattheüs 5:21,22*).

Treedt de zonde naar buiten, dan komt zij als werk van het vlees in de zienlijke wereld. Dezelfde geestelijke wet zien wij in werking treden, wanneer Gods Geest op de mens beslag legt. 'Die zich aan de Here hecht, is één geest met Hem' (*1 Corinthiërs 6:17*). De vrucht uit deze gemeenschap is: 'liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing' (*Galaten 5:22*). Wanneer deze vrucht naar buiten treedt, worden de goede werken geboren, waarin de mens Gods wandelt (*Efeziërs 2:10*).

Bij de val in het paradijs werd Eva ook van buitenaf verleid. Niet haar begeerte om verstandig te worden was verkeerd. Zelfs

haar verlangen om als God het goede en het kwade te kennen, was niet tegen het plan van de Schepper. Indien de mens immers als geestelijk wezen overgezet zou worden in de hemelse gewesten, zou hij ook in aanraking komen met de boze geesten aldaar. De duivel verleidde haar evenwel, en om dit doel te bereiken stelde hij een andere wet voor dan die God gedacht had. Niet door geloof en verbinding met God, maar langs een onwettige, occulte weg zou haar begeerte dan bevredigd worden. Het resultaat, de vrucht, is bekend, want door één mens is de zonde in de (zienlijke) wereld gekomen.

Dat de zonde van buitenaf op ons aankomt, blijkt ook uit het woord dat God tot Kaïn sprak: 'Doch indien gij niet goed handelt (uw begeerte losmaakt van God), ligt de zonde als een belager aan de deur, wiens begeerte naar u uitgaat' (*Genesis 4:7*).

Het plan van de vijand

Geest, ziel en lichaam

Voordat wij ons verder bezighouden met de inwerking van de zonde, willen wij ons eerst een juist begrip vormen hoe en waartoe de mens is geschapen en op welke sectoren hij kan worden aangevallen.

Toen God na het voortbrengen en ordenen van de elementen der aarde, dus van de levenloze schepping, een aanvang nam om de stof met de geest des levens te verbinden, gebeurde dit al voortgaande in bepaalde perioden. Allereerst is er sprake van het ontstaan van de plantenwereld. De geest bouwt en onderhoudt de mossen, de bloemen, de heesters en de bomen in eindeloze variatie en schenkt ze hun vorm, grootte, kleur en geur, terwijl er ook sappen afgescheiden worden die bij de aard van het gewas passen. God zag dan dat deze eerste uitwerking van zijn rijke fantasie en gedachten goed was. Dan ging Hij over tot het scheppen van een hogere levensvorm. De dierenwereld volgde in haar grote verscheidenheid: vissen, vogels, reptielen, insecten en de zoogdieren van muis tot olifant. Nadat God in deze schepping voldoende geëxperimenteerd had en zij zijn goedkeuring kon wegdragen, volgde de mens die naar zijn beeld en als zijn gelijkenis werd gemaakt. Het was als bij iemand die overgaat van optellen en aftrekken naar vermenigvuldigen en delen en later weer naar machtsverheffing en worteltrekken, teneinde dan later te komen tot het werken met logaritmen en imaginaire getallen.

De uitspraak was en zal zijn: 'En God zag alles wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed'. De geest heeft het vermogen om de stof levend te maken, haar op te bouwen, er een lichaam aan te geven en dit dan tot vermenigvuldiging te brengen. Zowel bij de plant, bij het dier als bij de mens geschiedt dit naar de eigen geaardheid die God eraan heeft geschonken. Wanneer het gewas zaad geeft en de bomen vrucht dragen, heeft de levensgeest van

de plant zijn taak vervuld. Daarna volgt dan het natuurlijke sterfensproces. Ook tot de dieren werd gezegd dat zij vruchtbaar zouden zijn en talrijk worden. Bij hen is evenwel sprake van een hogere levensvorm, want zij zijn levende zielen. De geest houdt niet alleen het lichaam van het dier levend, maar ook zijn ziel. Hij is bij machte het lichaam te doen functioneren en ook de ziel te ontwikkelen, zodat deze in staat is buiten het eigen lichaam kennis te vergaderen van dingen die zintuiglijk waarneembaar zijn. De ziel van het dier kan zich dan ten opzichte van het object van haar waarneming positief of negatief opstellen, het liefhebben of haten, het tot zich trekken of verstoten. De ziel kan ook de dingen buiten eigen lichaam begrijpen en ermee bezig zijn naar de mate van haar ontwikkeling. Daarom is er sprake van een gevoelsleven, van instinct, van verstand en van begeerte. Wanneer de dieren nageslacht voortbrengen, voldoen ze aan hun taak. Hun lichaam en ziel behoren tot de natuurlijke wereld en hebben geen hogere opdracht. Ze zijn geschapen om na korte of langere tijd tot stof terug te keren, dus om te sterven.

Eenmaal wilde de slang in het paradijs, die tot de listigste van alle dieren des velds werd gerekend, zich verheffen in de geestelijke wereld. Zij kreeg contact met de boze die haar als instrument gebruikte. Na de zondeval herinnert God dit dier aan zijn werkelijke functie. Het is met de aarde verbonden en dit zal zo blijven. Nooit zal de geestelijke wereld voor de dieren opengaan. Daarom werd in het bijzonder tot de slang gesproken: 'Op uw buik zult gij gaan en stof (voortbrengselen van de aarde) zult gij eten, zolang gij leeft'. Van de mens zegt Jezus evenwel, dat deze niet alleen van brood (voortbrengsel van deze aarde) zal leven, maar van alle woord, dat uit de mond Gods uitgaat. Geestelijk voedsel is niet voor de dieren bestemd. Ook in het vreedrijk zal de slang stof tot spijze hebben (*Jesaja 65:25*).

Toen de Here God Adam waarschuwde om niet te eten van de boom der kennis van goed en kwaad, sprak Hij: 'Want ten dage, dat gij daarvan eet, zult gij voorzeker sterven'. Adam wist dus dat het hem dan zou vergaan als de beesten van het veld. Ook hij zou dan in deze cirkelgang terecht komen, want ook hij was stof, en wanneer hij geen acht sloeg op het woord Gods, ongeestelijk, en gedoemd tot stofweder te keren zoals de flora en de fauna.

De mens als beeld Gods kent evenwel een verdere ontwikkeling. De natuurlijke mens moet nog als geestelijk wezen leren leven. Dit betekent dat hij zijn plaats ook moet gaan innemen tussen de geesten in de hemelse gewesten. Hij is niet zoals de flora en de fauna geschapen om te sterven. Wel geldt voor de man en de vrouw dat zij zich op aarde moeten vermenigvuldigen, maar daarmee houdt hun levensproces niet op. Ze zijn pas af als zij naar geest, ziel en lichaam tot de geestelijke wereld behoren en daar als mens Gods kunnen functioneren. Dan zijn zij ook aan het huwelijksleven onttrokken, zoals er staat: 'Immers, in de opstanding huwen zij niet en worden zij niet ten huwelijk genomen, maar zij zijn als engelen in de hemel (*Mattheüs 22:30*).

De bijbel spreekt van een metamorfose of vormverandering, die nodig is, opdat de mens in een andere dimensie kan leven. Neem als voorbeeld een rups, die vlinder wordt. Het insect komt door deze gedaanteverwisseling in een andere levenssfeer, krijgt met andere wetten te maken en heeft ook andere begeerten dan in de vorige staat van haar leven. Zo spreekt de bijbel van een wedergeboorte, dus van een volkomen verandering van de inwendige mens. Zonder deze wedergeboorte kan iemand het Koninkrijk Gods niet zien en niet binnegaan (*Johannes 3:3-5*). Er staat: 'Wordt hervormd (letterlijk: gemetamorfoseerd) door de vernieuwing van uw denken' (*Romeinen 12:2*).

Wij kunnen ons nu het volgende voorstellen:

Bij de natuurlijke geboorte verlaat het kind de duistere moederschoot en komt het als zelfstandig wezentje in een andere omgeving terecht. Het begint zijn levensloop op aarde en moet zich daar ontwikkelen tot een volwassen mens. De ziel kunnen wij bij de natuurlijke mens zien als het slechts ten dele ontwikkelde onzienlijke lichaam. Zij bevindt zich in de duistere sfeer van de overste dezer wereld. Bij haar wedergeboorte wordt zij onttrokken aan de macht van satan en overgezet in het Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde (*Colossen 1:13*). In hun staat der onschuld waren Adam en Eva naakt. Dit drukte de situatie uit van hun innerlijke mens. Ze bezaten nog geen kleed der ongerechtigheid, maar ook nog niet een kleed der gerechtigheid, want zij hadden zich nog geen schatten verworven in de hemelse gewesten.

Na de zondeval werd hun ziel evenwel onrein en spreekt de profeet over een 'bezoedeld kleet' (*Jesaja 64:6*). Daarom stond God niet toe dat Adam en Eva in de geestelijke wereld zouden leven en zich daar in de verkeerde richting verder ontwikkelen. Hij verdreef ze van de boom des levens die hun de toegang ontsloot tot de hemelse gewesten.

Toen later de torenbouwers van Babel zich eensgezind verbonden om het Koninkrijk der hemelen binnen te dringen, sprak God: 'Dit is begin van hun streven; nu zal niets van wat zij denken te doen voor hen onuitvoerbaar zijn'. Om deze en verdere pogingen te doen mislukken, greep de Here opnieuw in en verwarde Hij de spraak, zodat nergens op aarde de afgodendienaars en occultisten eendrachtig konden optrekken. De verdeling van de elkaar bestrijdende godsdiensten begon in Babel. Ten tijde van de antichrist zullen de goddelozen met hulp van de boze geesten opnieuw in eensgezindheid trachten de heerschappij in de onzienlijke wereld te verwerven, maar dan zullen de zonen Gods met de heilige engelen hen overwinnen in het hemelse Harmágedon.

Zoals bij de geboorte in de natuurlijke wereld een kind in de staat van zijn onschuld naakt op de wereld komt, maar daarna bekleed wordt, zo is het ook met zijn innerlijke mens. Het kind groeit op in het domein van de overste dezer wereld en onder diens regiem. Spoedig heeft het een kleet van de ongerechtigheid geweven. Bij het opwassen moet dan gezegd worden: 'Uw ongerechtigheden (uw zondekleed) zijn het, die scheiding brengen tussen u en uw God, en uw zonden (die gij bedrijft) doen zijn aangezicht voor u verborgen zijn, zodat Hij niet hoort' (*Jesaja 59:2*).

Nadat Jezus onze schuld wegnam, verdween het zondekleed en verkeert de gelovige voor God weer in staat van onschuld. Hij is een rechtvaardige geworden. Daarom kan hij wedergeboren worden en een goede plaats verwerven in de onzienlijke wereld, zoals er staat: 'God heeft ons mede opgewekt en ons mede een plaats gegeven in de hemelse gewesten' (*Efeziërs 2:6*). Deze werkelijkheid moet het kind geloven en vasthouden en dan kan het zich ontwikkelen tot een geestelijk volwassene. Zijn rechtvaardige daden vormen dan het gewaad van zijn ziel of geestelijk lichaam en bepalen zijn geestelijke statuur. Er staat van de vrouw

des Lams: 'Haar is gegeven zich met blinkend en smetteloos fijn linnen te kleden, want dit fijne linnen zijn de rechtvaardige daden der heiligen' (*Openbaring 19:8*). Paulus schreef: 'Wij hebben een gebouw van God in de hemelen, niet met handen gemaakt, een eeuwig huis' (*2 Corinthiërs 5:1*). De ziel van de mens wordt dus door de geest in staat gesteld via een ontwikkelingsproces niet alleen in de zintuiglijke wereld te functioneren, maar ook in de onzienlijke wereld. Door de wedergeboorte moet dit geestelijk lichaam tot volle rijpheid komen. De ogen moeten opengaan om te zien en de oren om te horen, de voeten moeten tot ontwikkeling komen om de hoge weg te lopen. De geestelijke tastzin is nodig tot onderscheiding van de boze en goede geesten. Het verstand moet verlicht worden en de gevoelens kunnen worden opgevoerd tot een onuitsprekelijke en verheerlijkte vreugde. De geestelijke mens ervaart dan de vrede van het rijk Gods die alle natuurlijke verstand te boven gaat. Wanneer het innerlijke lichaam van de wedergeboren mens de volwassenheid of volmaaktheid bereikt heeft, verdwijnt zijn natuurlijk en sterfelijk lichaam in zijn geestelijk lichaam. Het wordt dan in een punt des tijds veranderd. Vervuld wordt dat 'dit vergankelijke onvergankelijkheid aangedaan heeft, en dit sterfelijke, onsterfelijke'. Deze voleinding is tevens het tijdstip van de wederkomst des Heren. Dan wordt de dood verzwolgen in de overwinning (*1 Corinthiërs 15:50-58*).

Bij de verheerlijking op de berg, zien wij dat Jezus de overwinning van het geestelijke lichaam aan zijn discipelen in een visioen toonde. Hij werd voor de ogen van zijn discipelen getransfigureerd, van gedaante veranderd, zodat zijn gelaat straalde gelijk de zon, terwijl Hij omhuld was met het witte kleed der gerechtigheid. Zo is het de bedoeling dat wij metamorfoserend 'naar hetzelfde beeld van heerlijkheid tot heerlijkheid'. (*2 Corinthiërs 3:18*).

Toen de slang tot Eva zei: 'Gij zult geenszins sterven', drukte zij het wezensverschil uit tussen de mens en het dier. De slang was immers van nature bestemd om te sterven, terwijl God een hogere bedoeling met de mens voorhad. Bij de val stierf de inwendige mens de dood, dat wil zeggen dat zijn ziel of zijn innerlijk lichaam zich niet verder ontwikkelde. Zij kon niet hoger stijgen. Wel mocht de mens zich vermenigvuldigen evenals de planten en dieren. Het was slechts een enkeling die een 'getuigenis' van hoger leven ont-

ving aangaande het Koninkrijk Gods. Denk aan de getuigen in *Hebreeën 11*. Bij zijn sterven ging de onontwikkelde ziel van de mens met zijn geest niet naar de aarde, maar naar het dodenrijk, naar de gevangenis, waar zij bewaard wordt tot de dag van de opstanding. Waar evenwel de ziel van de christen zich verder ontplooit, is van de dood naar de inwendige mens geen sprake meer. Zij is dan met Christus in het paradijs Gods, waar volop geestelijk leven is. Ook bij het sterven van de christen blijft zijn inwendige mens met Christus verborgen in God. Bij zijn opstanding zal deze levende ziel als geestelijk lichaam herrijzen en met Christus wederkomen, teneinde haar taak ook op deze aarde te kunnen vervullen.

Beschadiging en herstel

Het is de boze er alles aangelegen om de ontwikkeling van de geestelijke mens tegen te houden en te beletten. De bedoeling is immers dat het beeld van God op de hemelse troon zal zitten, teneinde met de Vader en de Zoon te regeren over de gehele zichtbare en onzichtbare schepping. Welnu, deze plaats had de satan voor zichzelf begeerd. Hij sprak eenmaal: 'Ik wil opstijgen boven de hoogten der wolken (beeld van de gemeente), mij aan de Allerehoogste gelijkstellen' (*Jesaja 14:14*). Door hem wordt daarom de mens naar geest, ziel en lichaam aangetast, zodat deze zijn normale functies niet kan verrichten en verhinderd wordt geestelijk op te stijgen en formaties te vormen als de wolken van het uitspansel. Als de overste van deze wereld kan de duivel ieder mens vanaf en zelfs al vóór zijn geboorte op zijn eigen terrein aanvallen, want de macht over de aarde is hem immers door Adam overgegeven (*Lucas 4:6*).

De wetteloze machten tasten allereerst de menselijke geest aan die diens ziel en lichaam doet leven en ontplooiën. Zij beïnvloeden deze geest die de drager is van de wetten Gods en die van de waarheid en de wetmatigheid, zowel voor de inwendige als voor de uitwendige mens. Leugenmachten buigen de uitingen van de geest om, waardoor het rechte geloof op een dwaalspoor wordt gebracht. De sleutel der kennis die de gelovige nodig heeft om zich in het Koninkrijk der hemelen te bewegen, wordt door hen wegge-

nomen. De valse leringen die door boze geesten geïnspireerd worden, houden de mens bezig met het bedenken van de dingen die op de aarde zijn, of zij voeren hem met zijn gedachten naar de duistere sferen van de onzienlijke wereld. Daardoor wordt de wijsheid tot dwaasheid gemaakt, het verstand wordt verduisterd en de geestkracht gedooft of in de verkeerde richting gestuwd. De god dezer eeuw verblindt ook de zinnen, zodat de mens niet meer de glorie kan ontwaren van het evangelie der heerlijkheid van Christus (*2 Corinthiers 4:4*). Denk ook aan de depressies van het zielenleven, die veroorzaakt worden door de inwerking van 'occulte' geesten. Zij maken de mens wijs dat hij niets is, niets kan, niets heeft, zodat hij tenslotte maar liever dood wil zijn. Ook bij geesteszieken vindt steeds verleugening plaats. Zij zien bijvoorbeeld in de geestelijke wereld afschuwelijke gedachten die zij al hallucinerende in de natuurlijke wereld projecteren. Hierdoor worden zij dan zo beangstigd, dat zij voorwerpen nemen om zich te verdedigen en hiermee vernielingen aanrichten. Zij menen dat de omgeving hen wil vergiften, dat zij kinderen van vorstelijke bloede zijn, of zij bedrijven in de schemertoestand van hun zinsbegoocheling wetteloze daden en spreken wartaal.

De zondemachten stimuleren de begeerten van het zielenleven in een verkeerde richting. Is de menselijke geest te zwak om zich te verzetten, dan gaat het geweten zwijgen. Zo zegt de bijbel dat bijvoorbeeld de overspeler onvoldoende geest bezit (*Maleachi 2:15*). Het leven in de zonde maakt de ziel ziek. Het geestelijke lichaam wordt erdoor aangetast en beschadigd. Daarom gaat er een nieuwe wereld voor de christen open, indien hij tot het inzicht komt dat achter iedere zondedaad een boze geest staat, die de verwekker is van het kwaad. Kortweg gezegd: zonde is een macht waarvan men bevrijd kan worden. Dan kan de mens zelf weer de leiding in zijn leven nemen.

Ziektemachten vallen ook aan op de menselijke geest die bezig is het lichaam leven te geven. Zij leggen het erop aan dat de menselijke geest zijn functie tot opbouw en onderhoud van het lichaam niet meer kan vervullen. Zij belemmeren ook de herstelwerkzaamheden die de geest in het lichaam verricht. Soms dwingen sterke machten de levensgeest om tegen zijn natuur in gezwollen en afwijkingen te vormen, zoals bij tumor en staar. De machten kunnen

gemakkelijker toeslaan naarmate het lichaam verzwakt en veroudert. Ook hoofdpijnen en andere pijnen kunnen ontstaan door rechtstreekse druk van boze geesten. Ook kan een ziektemacht het afweermechanisme dat door de geest in werking wordt gesteld teneinde ziekteverwekkende bacteriën en virussen te weren, uitschakelen. Dan wordt de mens een prooi van deze microben.

Om de blokkade van de boosaardige geesten weg te nemen, schonk God twee gaven: Jezus Christus die voor ons de schuld wegnam, en de Heilige Geest die het herstel tezamen met onze geest bewerkt. Waar de menselijke geest te zwak is om zich doeltreffend tegen de beïnvloeding van de onreine geesten te weren, is de Heilige Geest in de christen de kracht, die hem ondersteunt en de geestelijke begaafdheden in hem tot ontwikkeling brengt. De bijbel leert, dat ieder die zich aan de Heer die geest is, hecht, één geest is (*1 Corinthiërs 6:17*). Wie een vel bladgoud tegen een gewoon stuk papier lijmt, krijgt één nieuw vel met de kwaliteiten van beide. Wie een batterij van anderhalf volt serie schakelt met een batterij van viereenhalf volt, heeft één batterij met een voltage van zes volt. Wie een vrouw huwt, is één vlees met haar. De Heilige Geest intensiveert de menselijke geest in al zijn verrichtingen. De Geest van God is immers van dezelfde orde als de geest van de mens, want beide zijn van Gods geslacht, van dezelfde komaf.

Door de gaven van gezondmakingen worden de leugengeesten lamgelegd en verdreven door het woord der waarheid. De geestelijke oren en de geestelijke ogen worden geopend, zodat van de mens niet meer kan gezegd worden, dat hij horende doof en ziende blind is. De Heilige Geest is de Trooster, die de beschadigingen en pijnen van het geestelijke of inwendige lichaam wegneemt, want ook Hij is gekomen 'om te genezen, die gebroken zijn van hart' (*Lucas 4:18*, St.Vert.). Hij bezit het vermogen om door het woord der waarheid de geestelijk verminkten te herstellen, de zielszieken en wettelozen te genezen, dus de innerlijke mens te vernieuwen. Deze Geest die in ons woont, kan ook ons sterfelijk lichaam levend maken, zodat het weer gaat functioneren naar de wetten Gods, waarvan de menselijke geest de drager is. De Heilige Geest is het onbegrensde krachtenveld waaruit de menselijke geest mag putten in de strijd tegen de leugen-, zonde- en ziektemachten.

Vergelijkingen

Ook in het Oude Testament vinden wij plaatsen die erop wijzen, dat de zonde wordt geboren, doordat boze geesten de menselijke begeerten bevruchten. In *Psalms 7:15* wordt gezegd: 'Zie, wie met ongerechtigheid bevrucht werd, is zwanger van onheil en baart leugen'. In *Jesaja 59:4,5* wordt het zondeproces als volgt voorgesteld: 'Zij gaan zwanger van moeite en baren onheil. Zij broeden eieren van giftige slangen uit en weven spinnenwebben'. Strijden tegen de zonde is dus worstelen met en zich verzetten tegen de slechte geesten, die een mens trachten te verleiden en zijn inwendige mens willen bevruchten. Het grote geheim van de overwinning op de zonde ligt hierin, dat wij ons nooit identificeren met het kwaad. Wij moeten de ongerechtigheid zien als een vijandig element dat niet bij ons behoort. Daarom behoeven wij nooit tegen onszelf te strijden maar tegen de boze. Wanneer wij een zweer aan onze hand hebben, zeggen wij toch ook niet: deze afwijking hoort nu eenmaal bij mij, maar wij willen ervan bevrijd en verlost worden. Jezus is de Verlosser, die de mens door de kracht van zijn Geest bevrijdt van zijn vijanden, de boze geesten. Wij bidden niet: 'Verlos mij van mijzelf', maar wel: 'Verlos ons van de boze!'

Wij zouden de inwerking van de zondemachten kunnen vergelijken met die van elektriciteit. Wanneer een mens op enigerlei wijze contact met de stroom heeft, staat hij van hoofd tot voeten onder spanning. Waar men hem ook aanraakt, zal men constateren dat er een kracht is, die zijn gehele lichaam heeft doortrokken. Door zijn contactpunten staat hij onder invloed van de krachtcentrale die misschien honderden kilometers van hem verwijderd is. Om van de spanning bevrijd te worden, moet de mens het contact verbreken (zich bekeren). De stroom kan evenwel zo'n hoog voltage hebben, dat hij dit zelf niet meer kan en een ander hem moet bevrijden. Dit is een beeld van de werking der zondemachten. Alleen heeft de mens niet met een onzichtbare, natuurlijke kracht te doen, maar met een geestelijke, bovennatuurlijke kracht, die tegelijkertijd een persoonlijkheid heeft.

Wij zouden de inwerking van de zondemachten ook kunnen vergelijken met osmose. Dit is het verschijnsel dat vloeistoffen of

gassen door een gesloten wand binnendringen. Op deze wijze nemen bijvoorbeeld plantencellen het water uit de grond op, dat hun stevigheid en elasticiteit verschaft. Wanneer de bijbel leert dat de gehele wereld in het boze ligt, dat is geheel omringd door demonen, behoeven wij ons niet af te vragen in welk een gevaarlijke situatie wij verkeren. Onophoudelijk trachten de boze geesten te infiltreren. Iemand die aan een hoogspanningsnet werkt, doet dit niet zonder beveiliging. De rubberbekleding wordt het isolatiemateriaal tussen hem en de kracht van de elektriciteit. Zo is het ook nodig dat een kind van God zijn geestelijke wapenrusting aanheeft, teneinde stand te kunnen houden tegen de verleidingen en methoden van de duivel. Wij hebben immers niet te worstelen tegen de zichtbare vijanden van vlees en bloed, maar tegen de onzichtbare, boze geesten in de hemelse gewesten (*Efeziërs 6:10-18*). Voor de geest van de mens geldt: 'Het is niet goed, dat de mens alleen zij. Het waarachtig geestelijke huwelijk bestaat uit de gemeenschap van Gods Geest met de menselijke geest. De basis van dit huwelijk is liefde in volkomen vrijheid. Indien de mens gemeenschap met boze geesten heeft, is dit niet in een sfeer van vrijheid, maar van dwang. Merk op hoe het beeld van de gemeenschap tussen God en de mens, namelijk het huwelijk tussen man en vrouw, na de zondeval verandert. Dan is er geen gelijkheid meer en vrijheid tussen de partners, maar 'de man zal over u heersen' (*Genesis 3:16*). Waar het evangelie van Jezus Christus ingang vindt en kennis is van de geestelijke wetten, en de mens weer in de oorspronkelijke verhouding met God gebracht is, wordt ook de goede huwelijksrelatie weer hersteld. Dan vervalt de heerschappij van de man, want ook hiervan geldt: 'Het is van den beginne also niet geweest'.

Vier betekenissen van 'zonde'

Het woord 'zonde' komt in de bijbel in vier betekenissen voor:

a) Wanneer gezegd wordt dat door één mens de zonde in de wereld binnengekomen is, worden daarmee de onreine geesten bedoeld, aan wier hoofd de satan staat (*Romeinen 5:12*). Hij heeft de heerschappij over deze wereld van de mens overgenomen, 'want de schepping is aan de vruchteloosheid onderworpen, niet vrijwillig,

maar om hem (de mens), die haar daaraan onderworpen heeft' (*Romeinen 8:20*). De satan is de overste dezer wereld geworden en met zijn boze geesten heerst hij als koning. In deze betekenis moeten teksten worden gelezen als: 'Laat dan de zonde niet langer als koning heersen in uw sterfelijk lichaam, zodat gij aan zijn begeerten zoudt gehoorzamen.' 'Want toen gij slaven waart der zonde.' 'Wie gestorven is, is rechtens vrij van de zonde,' zoals een vrouw vrij is van haar gestorven man. 'Vrijgemaakt van de zonde, zijt gij in dienst gekomen van de gerechtigheid.' 'Want de zonde heeft, uitgaande van het gebod, mij misleid.' 'Dan bewerk ik het (slechte) niet meer, maar de zonde die in mij woont' (*Romeinen 6 :12, 20, 7, 18 en 7:11, 20*).

b) Tussen de bevruchting en de geboorte is de 'zonde' als in embryonale toestand in de inwendige mens. Deze heeft de verleider niet buiten zijn geestelijk lichaam weten te houden en contact met hem opgenomen. Hier begint de medeplichtigheid van de mens. Het spreekwoord luidt: 'De heler is zo goed als de steler. Het is het stadium van zondige gedachten, die gekoesterd worden en die in de onzichtbare wereld tot ontwikkeling komen. Nog is de bevruchte begeerte niet omgezet in de daad. Wij denken bijvoorbeeld aan de haat, waarvan de Heer sprak, dat zij door God reeds als doodslag wordt gerekend. Ook aan Jezus' uitspraak: 'Wie een vrouw aanziet om te begeren, heeft alrede overspel gedaan'. Verder lezen wij teksten als: 'Wie zijn naaste veracht, zondigt' (*Spreeken 14:21*). '...al wat de overleggingen van zijn hart voortbrachten te allen tijde slechts boos was...' (*Genesis 6:5*).

c) Zoals het kind naar zijn vader heet, zo wordt ook de vrucht van de boze geest 'zonde' genoemd. 'Dit schrijf ik u, opdat gij niet tot zonde komt' en 'wie de zonde doet, is uit de duivel' (*1 Johannes 2:1 en 3:8*). In het werkwoord 'zondigen' ligt de betekenis van zonde doen. Jezus sprak tot de man die achtendertig jaren ziek gelegen had en zijn genezing langs occulte weg verwachtte: 'Zondig niet meer of langer'. Aangaande de blindgeborene vroegen de discipelen: 'Wie heeft gezondigd, deze of zijn ouders?' (*Johannes 5:14 en 9:2*). 'Geraakt gij in toorn, zondigt dan niet' (*Efeziërs 4:26*). 'Als iemand zijn broeder ziet zondigen...' (*1 Johannes 5:16*).

d) Als vierde betekenis noemen wij datgene wat als schuld na de zondedaad achterblijft. De bijbel spreekt over 'schatten des toorns' (*Romeinen 2:5*, St.Vert.). In positieve zin is daartegenover ook sprake van een schat in de hemelen, die wij door goede werken verzamelen! Als schatten van toorn of als zondes Schuld lezen wij teksten als: 'Zie, het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt', of 'wie van u zonder zonde is, werpe het eerst een steen' (*Johannes 1:29* en *8:7*). 'In wie wij de verlossing hebben, de vergeving der zonden' (*Colossenzen 1:14*). Aan het kruis van Golgotha nam Jezus de zonde(schuld) weg. God maakte zijn Zoon tot zonde, dat wil zeggen dat de Vader Hem de schuld der wereld toerekende, opdat wij zouden worden gerechtigheid Gods in Hem (*2 Corinthiers 5:21*).

Jezus sprak: 'Indien Ik door de vinger Gods (de Heilige Geest) de boze geesten uitdrijf, dan is het Koninkrijk Gods over u gekomen' (*Lucas 11:20*). Gods vinger wijst de boosdoeners, de bewerkers van het kwaad, aan, en geeft de kracht om hen te bestrijden en terug te drijven. Wanneer de Heer ons tot een harde strijd tegen de felle tegenstanders oproept, opdat de wil van God, het goede en volkomene, geopenbaard wordt, moeten wij dan niet zoveel mogelijk van de boze afweten? In de eerste plaats moeten wij het doel van God met de mens kennen, dat is het volkomene, en in de tweede plaats ook zoveel mogelijk op de hoogte zijn van het wezen en de strategie van de vijand, waardoor deze het plan van God met de mens tracht te torpederen. Ook hierin zijn wij medewerkers van God.

Wij moeten weten hoe het de duivel gelukt is een mens onder zijn heerschappij te krijgen en hoe en door welke kracht wij in staat gesteld worden deze te verlossen. Omdat men geen kennis van de onzienlijke wereld draagt, gebruikt men uitdrukkingen als erfschuld, erfzonde en erfsmet, terwijl niemand eigenlijk weet wat daarmee precies wordt bedoeld. De omschrijvingen van deze termen verliezen zich in het vage en spreken elkaar maar al te vaak tegen, terwijl de demonen deze woorden als maskers gebruiken om zich te camoufleren.

De leer van de erfzonde

De tactiek van de vijand

De tactiek van de satan is, zich te verschuilen. Eerst verleidt hij de mens tot zonde of prest hij hem tot dingen die deze niet wil, en dan beschuldigt hij: dit en dat heb jij gedaan. Het liefst heeft hij maar dat men zijn bestaan in twijfel trekt of zijn activiteiten niet onderkent, en in ieder geval geen rekening met hem houdt. Zo is het hem gelukt, de leer te infiltreren, dat de christen de oorsprong van het kwade in zichzelf heeft. Hij voelt zich er dan als het ware onlosmakelijk mee verbonden. Hij belijdt dan dat hij nu eenmaal zo is en tot de dood toe zo zal blijven.

De theologie houdt geen rekening met het bestaan van de duivel en zijn engelen, evenmin als de psychiatrie dit doet. Zij hebben afgerekend met de zogenaamde middeleeuwse voorstellingen. Het bestaan der demonen is evenwel geen uitvinding van een onontwikkeld of een hysterisch mens, noch vindt het zijn wortel in het verduisterde denken van de heidenen, maar wij danken onze kennis van de boze geestenwereld aan goddelijke openbaring. Jezus sprak over onreine geesten en over Beëlzebul, de overste der duivelen. Hij wierp demonen uit en bevrijdde daardoor de mensen van zonde, ziekte en gebondenheden. Ook beval de Heer zijn volgelingen desgelijks te doen. Het uitwerpen van duivelen was een essentieel deel van de opdracht aan zijn discipelen.

Paulus deelde ons mee dat onze strijd in de onzienlijke wereld is, waar wij te worstelen hebben tegen de machten der duisternis. In tegenstelling met de zuivere evangelieverkondiging bij het licht van de Heilige Geest sprak de apostel ook over mensen, die dwaalgeesten en leringen van boze geesten volgen. Duidelijk legde hij dus verband tussen de kwade geestenwereld en de instrumenten van wie deze zich bedient. Het is ook opmerkelijk dat Johannes in de Openbaring een toename van afval en goddeloosheid beschrijft en deze tegelijkertijd overal in verband brengt met een invasie

van enorme legerscharen van demonen, die over de ganse aarde hun destructief werk doen.

Orthodoxe kerkleer

De hedendaagse dogmatiek is evenwel demonenblind. De woorden van Paulus aangaande de hemelse gewesten zijn voor haar slechts een woordenspel en geen realiteit. De mens is voor haar de auteur, de bewerker en de uitvoerder van de zonde. In de eerste druk van de 'Christelijke Encyclopedie' (J.H. Kok), die naar onze mening de rechtzinnige opvatting het beste weergeeft, lezen wij: 'De erfzonde is de onzalige fontein van alle werkelijke daden en persoonlijke zonden'. De theologie heeft de duivel uit haar denken geëlimineerd en de hypothese van erfzonde, erfschuld en erfsmet en van 'vreemde schuld' in zijn plaats gesteld. De vijand van de mens is nu de mens zelf. Men strijdt niet meer tegen de boze en wil niet meer van hem worden verlost, maar van zichzelf. De Nederlandse Geloofsbelijdenis leert in artikel 15: 'Wij geloven dat de erfzonde in de mens allerlei zonden voortbrengt, zijnde in hem als een wortel daarvan'. Je bent dus zondaar, niet omdat je zondigt, maar omdat je als mens geboren bent. In hoofdstuk III, IV van de 'Dordtse Leerregels', artikel 2, lezen wij: 'Zodanig als nu de mens geweest is na de val, zodanige kinderen heeft hij ook voortgebracht, namelijk hij, verdorven zijnde, verdorvene; also dat de verdorvenheid, naar Gods rechtvaardig oordeel, van Adam op alle zijn nakomelingen (uitgenomen alleen Christus) gekomen is, niet door navolging, gelijk eertijds de Pelagianen gedreven hebben, maar door voortplanting der verdorven natuur'. Artikel 3 vervolgt dan: 'Overzulks zo worden alle mensen in zonden ontvangen, en als kinderen des toorns geboren, onbekwaam tot enig zaligmakend goed, geneigd tot kwaad, dood in zonden en slaven der zonde'.

Dit wil dus zeggen dat ieder kind, ook van gelovige ouders, vanwege deze 'vreemde schuld' verloren is. De tactiek van de boze is gelukt. In het belijden van de christenen wordt niet de boze als verwekker van de zonde genoemd, maar de mens. In de Heidelbergse Catechismus wordt óók de verdorvenheid van ónze natuur beleden, van óns ontvangen en geboren worden (vr.7).

In vraag 10 is sprake van ‘aangeboren en werkelijke zonden’ die ‘God tijdelijk en eeuwiglijk wil straffen’. Merkwaardig is dat de aangeboren zonden blijkbaar toch als werkelijke, door God zouden worden gestraft! Er is sprake van ‘de menselijk’ natuur, die gezondigd had’ (vr.16), over ‘onze zondige aard’ (vr. 115) en over ‘de boosheid, die ons altijd aanhangt’ (vr.126). Alleen de val van het eerste mensenpaar wordt geweten aan ‘het ingeven des duivels’ (vr.9). Dit kon ook moeilijk anders! Men meent dus dat er iets in de mens zelf is, dat zijn begeerte zou bevruchten en de zonde zou voortbrengen. In *Jacobus 1:14,15* staat evenwel: ‘Maar zo vaak iemand verzocht wordt, komt dit voort uit de zuiging en verlokking zijner eigen begeerte. Daarna, als die begeerte bevrucht is, baart zij de zonde’. Zo was er in Eva de begeerte om verstandig te worden, wat op zichzelf niet verkeerd was, maar juist goed. Deze begeerte werd evenwel bevrucht door de infiltratie van de boze, die haar op de verkeerde weg leidde. De erfzondeleer stelt evenwel, dat de bevruchting zich zou afspelen als in een cleistogame bloem, dus waar de knoppen gesloten blijven en zelfbestuiving plaatsvindt. Deze hypothese rammelt evenwel aan alle kanten. Ten eerste kan niemand vertellen wat men in wezen onder erfzonde, erfschuld en erfsmet verstaat. Bovendien past zij niet in het geval van Adam en Eva, waarbij duidelijk is dat de beïnvloeding niet van binnenuit kwam, maar van buitenaf. Waarom zou dit dan bij ons ook niet het geval zijn? Bij Kaïn lag de zondemacht als een belager aan de deur (*Genesis 4:7*). Wanneer David het volk telt, wordt gezegd: ‘Satan zette David aan, Israël te tellen’ (*1 Kronieken 21: 1*). Tot Petrus wordt gezegd: ‘Ga weg, achter Mij, satan; gij zijt Mij een aanstoot’ (*Mattheüs 16:23*). Tot dezelfde discipel en ook tot de anderen zegt de Heer: ‘De satan heeft verlangd ulieden te ziften als de tarwe’ (*Lucas 22:31*). Van Ananias staat, dat de satan zijn hart vervuld had om de Heilige Geest te bedriegen (*Handelingen 5:3*). Op dezelfde wijze stond Jezus zelf bloot aan de duivelse verleidingen van buitenaf, zodat Hij ‘in alle dingen op gelijke wijze als wij is verzocht geweest’ (*Hebreeën 4:15*).

De mens zou van nature slecht zijn, maar het is duidelijk dat niet ieder van zijn daden volkomen zondig is. Genoemde encyclopedie vervolgt dan ook: ‘Natuurlijk valt niet te ontkennen dat die boze neiging in dit leven zich niet ten volle kan uiten of open-

baren, ja dat zelfs burgerlijke gerechtigheid mogelijk is en filantropie beoefend wordt'. Wanneer de Catechismus leert, dat wij van nature geneigd zijn God en de naaste te haten, merkt de tweede druk van de 'Christelijke Encyclopedie' spitsvondig op: 'Daarbij mag niet vergeten worden, dat hier een religieus oordeel geveld wordt. Naar de maatstaf van de burgerlijke moraal of van de school der filosofie kan men nog verschillende goede dingen in de menselijke natuur opmerken. Maar naar de maatstaf van Gods wet, geoordeeld naar de hoofdsommen daarvan, zijn we metterdaad onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad'.

Om dit alles nu weer in te passen bij die totaal verdorven mens, heeft de casuïstiek de leer der zogenaamde gemene gratie uitgevonden. In de volkomen duisternis is er dan weer een licht van de algemene genade: 'En in al zijn wegen goddeloos, verkeerd en verdorven geworden zijnde, heeft hij verloren al zijn uitnemende gaven, die hij van God ontvangen had, en heeft niet anders overig behouden dan kleine overblijfselen daarvan' (art.14 der Confessie).

Het meest warrige volgt nog. Hoe ziet men nu de wedergeboren mens, die de goddelijke natuur deelachtig is geworden? Men belijdt dat de erfzonde 'ook door de doop niet ganselijk teniet is gedaan, noch geheel uitgeroeid, aangezien de zonde daaruit altijd als opwellend water uitspringt, gelijk uit een onzalige fontein' (art.15). Door de leer van de erfzonde en het gebrek aan inzicht in de geestelijke wereld komt men tot de conclusie, dat de natuurlijke mens nog wel iets goeds heeft, namelijk 'kleine overblijfselen' en dat 'de allerheiligste nog maar een klein beginsel der gehoorzaamheid heeft' en 'de zonde in hem opspringt als uit een onzalige fontein'. In wezen verschilt dus het leven van de onwedergeboren mens weinig of niets van dat van een wedergeborene, die een nieuwe schepping is.

In de praktijk komt het hier op neer, dat men belijdt allemaal tot de dood toe zondaar te blijven. Men blokkeert met deze leer de weg des heils die naar het doel van God voert, om ware geestelijke mensen te vormen, die door de Heilige Geest geleid en bekrachtigd zijn. Men accepteert dus niet, dat God zijn Woord en zijn Geest heeft geschonken, opdat de mens Gods volkomen, tot alle goed werk volkomen toegerust, zou zijn (2 *Timotheüs* 3:17).

Men ontkent dat Jezus gekomen is, 'opdat Hij allen zou bevrijden, die gedurende hun ganse leven door angst voor de dood tot slavernij (van de zondemachten) gedoemd waren' (*Hebreeën 2:15*).

In de eerste druk van de 'Christelijke Encyclopedie' lezen we dan verder nog de uitspraak: 'De zonde heeft geen eigen orgaan, bezit geen eigen kracht, ze hecht zich aan alles wat aan en in de mens is, en doet hem zondige mens zijn in de volle zin van het woord'. Dit is nu filosofie van mensen. De zonde zou geen eigen orgaan hebben, maar hecht zich toch aan en in de mens. Wij vragen dan onmiddellijk: waarmee? Hoe kan iets dat geen kracht heeft, zich vasthechten? Wat is 'een zondige mens in de volle zin van het woord'? Omdat men in de praktijk het bestaan van demonen loochent, moet men het antwoord schuldig blijven. Indien de zonde geen kracht zou hebben, waarom is er dan sprake van 'de kracht der zonde' (*1 Corinthiërs 15:56*)? Er staat: 'Maar uitgaande van het gebod (of de wet), wekte de zonde in mij allerlei begeerlijkheid op' (*Romeinen 7:8*). De zonde is zelfs zo sterk, dat de apostel schrijven moest: 'Zij heeft mij misleid en door middel van het gebod gedood', dat is van de goddelijke gemeenschap gescheiden (*Romeinen 7:11*). Want de zonden, de machten der duisternis, maken scheiding tussen God en de mens (*Jesaja 59:2*). Niemand kan twee heren dienen! Zo goed als de Heilige Geest de kracht Gods ten leven is, zo zijn de geesten der duisternis een kracht tot ontbinding en verderf.

Daar men blind is voor de eenvoudige voorstelling die de bijbel geeft, tracht men de oplossing te vinden vanuit het natuurlijk denken. Omdat men geen inzicht heeft in het wezen van de zonde en haar openbaring in de praktijk van het leven, zoekt men het in veelheid van woorden en onderscheidingen: erfzonde, erfschuld, erfsmet, aangeboren en werkelijke zonden, zonden van bedrijf en verzuim, ergerlijke zonden en zonden van zwakheid, doodzonden en vergeeflijke zonden, ethische en cultische zonden (die ingaan tegen bepaalde ceremoniën).

Occulte zonden, dus die met waarzeggerij, met spiritisme, met magnetiseurs, met yoga te maken hebben, worden meestal niet genoemd. In plaats dat men de oorsprong van de zonde ziet in de machten der duisternis, als krachten met een gerichte persoonlijkheid, definieert men slechts de gevolgen en de resultaten van

de werkzaamheden dezer boosaardige geesten. Het woord van Jezus blijft evenwel nog van kracht, dat de duivel de zaaier van alle onkruid is, en dat hij ook nu nog rondgaat als een briesende leeuw, zoekende wie hij kan verslinden.

Enkele opvattingen

De leer van de erfzonde is in de dogmatiek verder ontwikkeld in die van de erfschuld en erfsmet. Gewoonlijk onderscheidt men zo, dat de erfschuld de ons toegerekende schuld van Adam is, omdat wij door zijn zonde tot zondaars zouden gesteld zijn (*Romeinen 5:19* St.Vert.). De erfschuld houdt in dat de mens vanaf zijn ontvangenis en geboorte onrein en verdorven zou zijn, en dat de gehele menselijke natuur zondig en kwaad is. Wij zijn dus onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad (vr. 7 Heidelbergse Catechismus). De mens is dan wezensgelijk geworden met de duivel zelf, dus niet meer een beelddrager van God, maar van de boze!

Natuurlijk strijdt dit toerekenen van de schuld van Adam aan zijn nageslacht, met ons rechtsgevoel. Daarom spreekt men van een 'vreemde schuld'. Men tracht dit dan wel met een voorbeeld duidelijk te maken, door te zeggen, dat in het maatschappelijke leven de kinderen medeverantwoordelijk zouden zijn voor de schulden van de ouders en dat zij een kwade erfenis maar hebben te aanvaarden (dr. K. Dijk). Wanneer kinderen zulks doen, dan handelen zij evenwel niet vanuit hun rechtsgevoel, maar vanuit pieteit of ter wille van hun goede naam en hun reputatie. Geen rechtvaardige wet zal hun evenwel dwingen de negatieve erfenis te aanvaarden. De profeet sprak dienaangaande: 'De ziel die zondigt, die zal sterven. Een zoon zal niet mede de ongerechtigheid van de vader dragen' (*Ezechiël 18:20*). Geldt dit dan ook niet voor onze eerste vader?

Teneinde het probleem van de toerekening uit de weg te gaan, leren sommigen dat de erfzondegedachte dit ook niet bedoelt, maar dat Adams schuld werkelijk onze eigen schuld zou zijn. Het gaat dan niet over een noodlot dat de mens overkomt, maar om een schuld waarbij hijzelf is betrokkenen waarbij dus geen verontschuldiging mogelijk is. Men zoekt dan een relatie op tussen

de zonde van Adam en die in eigen leven en maakt Adams zonde tot een daad van zichzelf. Men verklaart zich schuldig omdat men met de eerste mens heeft meegezonidigd. Op deze wijze tracht men listig te omzeilen de uitspraak van Ezechiël, dat iemand slechts om eigen zonde sterft. De conclusie is dan: 'We deden allemaal mee, al weten we niet hoe!' (dr. K. Schilder). Om dit weer te verzachten voegt men erbij dat dit medezondigen alleen maar 'in Gods oog' is. Op grond van *Hebreeën 7:5-10*, heeft men dit gedaan 'in de lendenen van Adam', zoals Levi naar men beweert, concreet en reëel boog voor Melchizedek, die geslachten vroeger leefde. Op deze wijze wordt dan de uitspraak van Paulus in *Romeinen 5:12* verklaard: 'Omdat allen gezondigd hebben'. De zonde van Adam zou de persoonlijke zonde van ieder mens zijn.

Augustinus kan wel de grondlegger genoemd worden van de huidige erfzondeleer. Hij leerde dat de zonde overgeërfd wordt, vandaar de naam 'erf-zonde'. Adam heeft het kwaad aan zijn nageslacht 'gelegateerd'. De zonde wordt dus mechanisch overgeplant. Daarbij dacht deze kerkvader allereerst aan de begeerlijkheid, die hij praktisch identiek stelde met de sexuele drift. Hij zei dat door de begeerlijkheid die een begeleidend verschijnsel bij de verwekking is, de erfzonde overging op de kinderen. Hij schreef dat zelfs diegene, die nooit de minste dagelijkse zonden bedreven zou hebben, toch nog een zondaar is vanaf het eerste moment van zijn leven. Daarom verwees hij de ongedoopte kinderen wanneer dezen stierven, naar de hel al was dan hun 'straf' zachter dan die van hen die persoonlijke zonden hadden bedreven. Thomas van Aquino die de grondmotieven van de rooms-katholieke kerk aangaf, verzwakte deze straf door te leren, dat verloren kinderen vrij van pijn zijn en zich verheugen dat zij in hun natuurlijke volmaaktheden in hoge mate deel hebben aan de goddelijke goedheid. Men zou dan beter kunnen spreken van een 'voorgeborchte' van de hemel in plaats van dat van de hel!

Versterkt door bepaalde ascetische opvattingen in het christendom heeft de mening dat de zonde overgeërfd wordt door (sexuele) begeerlijkheid, een funeste invloed gehad op het huwelijksleven en op de onchristelijke negatieve kwalificatie van de seksualiteit. Men kon maar beter ongehuwd blijven dan de zonde voort te planten!

Een tijdgenoot van Augustinus was de monnik Pelagius, een strenge ascet, die niet zoals Augustinus vóór zijn bekering, in de zonde had geleefd en met begeerlijkheden te kampen had gehad. Deze had vóór zijn bekering ongeveer vijftien jaar met een concubine geleefd en toen hij haar weggezonden had, nam hij voor een korte tijd weer een andere. Pelagius leerde dat de val van Adam aan het wezen van de menselijke natuur niets had veranderd. Ieder mens wordt geboren zoals God Adam had geschapen, zonder zonden en zonder deugd. Wij zouden dus kunnen spreken van 'het groene gras'. De mens heeft een vrije wil om te kiezen. De verbreiding van de zonde wordt bewerkt door verleiding, door het kwade voorbeeld van de omgeving en door de kracht van de gewoonte. Er kunnen wél zondeloze mensen zijn, want de genade van God helpt de mens in het bereiken van zijn doel. De genade openbaart zich in de vergeving van zonden en in de kracht van God, die de mens sterkt om deugdzaam te kunnen leven. Hij leerde dat wij geen navolgers van de zonde van Adam moeten zijn, maar discipelen van Christus, die ons een voorbeeld naliet.

In de kerk zegevierde de leer van Augustinus, maar het pelagianisme bleef voortleven, daar het zich aansloot bij het goede en het koninklijke van de natuurlijke mens.

Calvijn was een navolger van Augustinus. Ook hij leerde dat de verdorvenheid van de ouders overgaat in de kinderen, zodat allen zonder uitzondering vanaf het ogenblik van de geboorte besmet zijn. 'Adam was de wortel en niet slechts de voorvader van de menselijke natuur'. 'Komt ooit een reine uit een onreine - niet één' (*Job 14:4*). De erfzonde is bij hem een erfelijke verdorvenheid van onze natuur. In Adam was de wortel van de menselijke natuur, en deze ligt onder de toom van God. Calvijn deed wijselijk geen uitspraak op welke wijze de zonde zich dan wel voortplant. Ook Luther 'maakte de zonde groot'. Hij sprak dat de mens door de erfzonde een monster is geworden, een vuilnishoop en verrotting.

Van grote invloed was later de leer van Arminius, de bekende theoloog uit de tijd van de remonstrantse en contra-remonstrantse twisten in ons land. Hij leerde dat het effect van Adams zonde op de zedelijke toestand van zijn nageslacht overeenkwam met de natuurlijke wet van de erfelijkheid. Men erfde de geneigdheid tot zonde, maar deze vatbaarheid impliceerde geen schuld. Straf

wordt alleen opgelegd op daadwerkelijke zonden, die de mens vrijwillig heeft bedreven. 'De doden worden geoordeeld op grond van hetgeen in de boeken geschreven staat, naar hun werken' (*Openbaring 20:12*). Dit gezichtspunt overheerst in de Angelsaksische wereld bij presbyterianen, congregationalisten, episcopalen en methodisten.

Het is wel duidelijk dat al de genoemde opvattingen, die slechts een greep zijn uit het scala van meningen, geen rekening houden met de strijd in de hemelse gewesten. Bovendien kan men zo de zonde niet verklaren, maar alleen belijden. In zijn redeneringen raakt men telkens bekneeld in allerlei tegenstrijdige gedachten, waarvoor men geen oplossing heeft. De machten hebben zich naar hun gewoonte, gecamoufleerd, en de christenen hebben eeuwen lang de oorzaak van de zonde gezocht waar zij niet was. Ook de zogenaamde 'Noorse broeders' houden geen rekening met de wezenlijke auteur van de zonde. Zij maken verschil tussen zonde hebben en zonde doen. Zij beroepen zich hiervoor op *Romeinen 8:3*, waar de apostel opmerkt dat God zijn Zoon gezonden heeft in een vlees, aan dat der zonde gelijk. Zij maken hieruit op, dat Jezus wel zonde had, maar ze niet deed. De auteur van alle gerechtigheid zou dan ook hebben moeten bidden: 'Ik ellendig mens! Wie zal Mij verlossen uit het lichaam dezes doods?' (*Romeinen 7:24*).

Wanneer wij letten op de vier betekenissen van zonde, die wij reeds eerder behandelden, betekent 'zonde hebben': men heeft een zondemacht in zich en is dus gebonden of bezeten. Of men draagt een zondeschuld in zich als een schat des toorns als overblijfsel van het kwaad, dat men heeft gedaan. Ten derde is er dan nog de mogelijkheid dat de innerlijke mens wel gemeenschap met de boze heeft gehad, maar dat de vrucht als daad nog niet geboren of geopenbaard is. Men heeft dan zondige gedachten.

Nu heeft onze Heer nimmer zonde gedaan, dus kan er bij Hem ook geen sprake zijn van schuld. Evenmin heeft Hij zonde gekend, dus contact gehad met de boze (*2 Corinthiërs 5:21*). Hij sprak: 'De overste der wereld komt en heeft aan Mij niets' (*Johannes 14:30*). Wanneer het dus waar zou zijn dat Jezus zonde had en dit woord nog enige reële betekenis zou hebben, rest alleen de mogelijkheid dat er boze geesten in Hem woonden en dat de beschuldiging der Farizeeën, dat Hij bezeten was, op waarheid

zou berusten (*Johannes 8:52*). Men ziet tot welke godslasterlijke conclusies men komt, wanneer men de zonde tot een abstractie maakt die innig verbonden zou zijn aan de menselijke natuur. De apostel bedoelt evenwel in *Romeinen 8:3* dat Jezus dezelfde menselijke natuur en hetzelfde vlees had aangenomen, waardoor de machten der duisternis bij de overige mensen hun boze werken in de zienlijke wereld brengen, zoals er staat: 'De geest, die thans werkzaam is in de kinderen der ongehoorzaamheid' (*Efeziërs 2:2*). Zolang de Heer op aarde vertoefde, streed Hij tegen de zonde die buiten Hem was. Ook zij die door Hem van hun schuld en van hun gebondenheden verlost zijn, hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, in casu hun eigen natuur, maar tegen de verleidende en pressie uitoefenende machten die buiten hen zijn. Daarom staat er: 'Maar biedt weerstand aan de duivel, en hij zal van u vlieden' (*Jacobus 4:7*), en 'gij hebt nog niet ten bloede toe weerstand geboden in uw worsteling legen de zonde(machten)' (*Hebreeën 12:4*).

Er bestaat voor het onderwijs aan kinderen een flanellograaf met een plaat van een schattige baby in een wieg. Om nu de erfzonde te illustreren kan met het lieve masker van het gezichtje afhalen en men ziet dan plotseling de lugubere trekken van een duiveltje te voorschijn komen. Men wil hiermee aantonen dat een kindje, hoewel uiterlijk gezond, gaaf en lief, naar zijn innerlijk totaal verdorven is. Wij verwerpen deze afschuwelijke voorstelling, alsof onze kinderen verdoemelingen of kinderen van de duivel zouden zijn. Wanneer onze kinderen volgens het doopformulier 'zonder hun weten der verdoemenis in Adam deelachtig zijn', hoewel zij geen onderscheid kennen tussen de rechter- en linkerhand en evenmin tussen goed en kwaad, gáán ze niet verloren, maar hebben ze deel aan de verdoemenis en zijn ze verloren. Dan is er dus sprake van kleine verdoemelingen, hoewel het formulier even later spreekt, 'dat Gij dit uw kind genadig wilt aanzien'. Ook het doopformulier hinkt op twee gedachten. We stellen nog de vraag: waarom zit deze verdorvenheid alleen in de onzichtbare, innerlijke mens, en openbaart zij zich niet in het lichaampje van de kleine?

In de leer van de erfzonde wordt de mens dus als van nature zondig voorgesteld. Hij is dan wezensgelijk aan de duivel, maar dan kan hij evenmin als deze gered worden, want dan zou hij van zich-

zelf verlost moeten worden. De mens moet evenwel losgemaakt worden van de boze, met wie hij in contact staat. Jezus leerde zijn volgelingen daarom niet bidden: 'Verlos ons van onszelf, maar 'verlos ons van de boze'. De duivel is uit zichzelf ongehoorzaam geworden en hij is de kant van de leugen opgegaan. Hij is gevallen en God heeft hem voor eeuwig verstoten. De mens is ongehoorzaam geworden. Hij heeft ook de weg der waarheid verlaten en de leugen geloofd. Hij is ook gevallen, maar God heeft hem niet verstoten. De mens is door verleiding bezweken en wanneer hij van de boze verlost is, kan God hem weer herstellen en gebruiken. In *Hebreeën 2:16* staat: 'Want over de engelen ontfermt Hij Zich niet, maar Hij ontfermt Zich over het nageslacht van Abraham'. De erfzondeleer is een duivelse inspiratie, om de mens gelijk te schakelen met de boze.

De theologie houdt geen rekening met het bestaan van de duivel en zijn engelen. De woorden van de apostel aangaande onze strijd in de hemelse gewesten zijn voor de theologen slechts een woordenspel. De mens is voor hen de auteur van het kwaad en de bewerker ervan. De theologie heeft de duivel uit haar denken geëlimineerd en de hypothese van erfzonde, erfschuld en erfsmet in zijn plaats gesteld. De vijand van de mens is nu de mens zelf. Men strijdt niet tegen de boze geesten en wil niet meer van hen verlost worden, maar van zichzelf. Zo is het christendom tot een godsdienst geworden waarin de mens zich agressief tegen zichzelf opstelt, iets wat zelfs in de dierenwereld niet voorkomt.

Zonde is geen biologisch verschijnsel

In zijn 'Tafelgesprekken' zei Luther eens: 'De erfzonde in de mens lijkt op een baard van een man, die, al wordt hij heden afgeschoren, toch morgen weer aangroeit; en dit houdt aan zolang de mens leeft, pas bij de dood komt er een einde aan. Zo blijft ook de erfzonde in ons leven, zolang wij op aarde zijn, maar wij moeten haar tegenstaan en haar telkens weer afscheren'.

Met dit beeld drukte Luther dus uit, dat de zonde in de mens geen vreemd element is, geen vijandig, niet bij hem behorend verschijnsel, maar een vanzelfsprekend begrip. Op gezette tijden worden de nagels afgeknipt en gemanicuurd, of het haar van de

baard afgeschoren tot de huid glad is. Deze bewerking moet dan de kracht tot overwinning door de Geest van God in de christen voorstellen. Wel een voorbeeld van de armoede van het evangelie dat de reformatoren predikten.

Ook in pinksterkringen bedenkt men in verband met dit belangrijke onderwerp niet de dingen die boven zijn, dus in de geestelijke wereld, maar slechts die op de aarde zijn (*Colossenzen 3:2*). Men gaat daar van de gedachte uit, dat de verbreiding van de zonde te maken heeft met de mannelijke zaadcel en met de onzuiverheid van het bloed. Om deze bewering te staven, doet men geen beroep op de bijbel, maar baseert zich op verklaringen van artsen en biologen, wier uiteenzettingen men hoogstwaarschijnlijk niet geheel begrijpen kon of volgen.

Een typische uitspraak inzake een natuurlijke benadering van deze geestelijke zaak lazen we destijds in een verklaring van 'De Uitvoerende Raad van de Broederschap van Pinkstergemeenten'. Hierin stond over de erfzonde onder andere te lezen: 'Wij hebben hier te doen met een ontaarde mentaliteit, die zich onverbiddelijk voortzet in het nageslacht. Eigenschappen, die zijn vereenzelvigd en ingeboren in een verdorven natuur en daarom wedergeboorte noodzakelijk maken. Elke arts kan vertellen dat de eigenschappen van het gehele voorgeslacht via de mannelijke zaadcel worden voortgeplant. De vrouw wordt zijdelings genoemd, maar Adam wordt voor de overtreding verantwoordelijk gesteld. Vandaar dat de wet zegt in Exodus 20: 'die de misdaad der *vaderen* bezoekt aan de kinderen. Jezus had geen aardse vader, maar zou ook als mens, Gods Zoon zijn, door de Heilige Geest in de moederschoot verwekt. Zijn leven was uit de Vader, en Hij wist, dat dit met de mens niet zo was (Johannes 2:24,25)'.

De uitspraak dat de eigenschappen van het gehele voorgeslacht alleen via de mannelijke zaadcel voortgeplant worden, is wel curieus. De erfelijkheid bestaat immers hierin, 'dat ieder langs geslachtelijke weg ontstaan wezen zijn aanleg dubbel verworven heeft' (Algemene Winkler Prins). Elk kind kan daarom vertellen dat het zowel eigenschappen van zijn vader als van zijn moeder heeft. Volgens bovengenoemde visie had David niet moeten zeggen: 'In zonde heeft mijn moeder mij ontvangen', maar 'in zonde heeft mijn vader mij verwekt'. Wat de wedergeboorte betreft,

merken wij op dat dit een gebeuren is in de geestelijke wereld, waarbij de innerlijke mens getrokken wordt uit de macht der duis-ternis en overgezet wordt in het Koninkrijk Gods.

Dat Jezus geen zonde gekend of gedaan heeft, vindt zijn oorzaak in het feit dat Hij van meet af aan in de Vader was geheiligd (*Johannes 10:36*). Ieder kind is trouwens in zijn gelovige ouders geheiligd en het is niet ‘in Christus geheiligd’, zoals het doopformulier beweert (*1 Corinthiërs 7:14*). Zoals de ouders zorgen voor zijn kleding en voedsel en de natuurlijke beschermers zijn, zo zijn ze dit ook in de geestelijke wereld. Zij behoren op de bres te staan, wanneer de boze machten van zonde en ziekte hun kind aanvallen. Hun taak is om ten behoeve van het weerloze kind de machten te weerstaan, die het soms al vanaf zijn ontvangenis belagen. Indien de boze geesten het kind overweldigd hebben, zullen de ouders die naar het bevel van Jezus, uitdrijven. Daarom dragen de gelovige ouders hun kinderen op in het midden van de gemeente. Hierbij aanvaarden zij de opdracht om met de andere gelovigen als een groot huisgezin weerstand te bieden aan de onreine machten, die het op de ondergang van hun kinderen gemunt hebben. Zij willen dit doen met de wijsheid en de kracht, die zij ontvangen hebben door de Heilige Geest. Zo verlangen zij hun kinderen te heiligen, dat is af te zonderen voor de Heer, totdat dezen zelf hun keuze kunnen maken, opdat zij bij het volwassen worden ‘vromelijk tegen de zonde, de duivelen zijn ganse rijk strijden en overwinnen mogen’ (uit: Standaardgebed van het doopformulier).

Als ouders heiligen wij onze kinderen dikwijls te laat, omdat wij de machten vaak bestrijden, wanneer dezen zich al geopenbaard hebben. Wij moeten belijden dat wij meestal niet weten wat of wie in de mens is (*Johannes 2:25*). Jezus werd evenwel door zijn Vader volmaakt geheiligd, zodat Hij zonder zonde kon opgroeien.

Het is onbegrijpelijk dat men de belijdenis van David in een concrete situatie tot een grondpilaar van de leer van de erfzonde heeft kunnen maken, te meer daar de reden van zijn ontboezeming aan deze gedachtewereld niet ontleend kan zijn. Wij hebben opgemerkt dat velen geïrriteerd worden, indien wij Davids geboorte met de zonde van zijn moeder in verband brengen, hoewel deze koning dit zelf wel deed, terwijl men verruimd ademhaalt, als geleerd wordt dat ieder mens in zonde wordt ontvangen en geboren!

In het pinksterblad 'Nieuw Leven' vonden wij de volgende natuurlijke verklaring van de erfzonde:

'Het feit dat wij zondaren zijn en het feit dat wij oud worden en sterven, wordt op ons overgedragen door onze vader en niet door onze moeder. Van vader op zoon, van vader op dochter. Zonde en dood worden door middel van de bloedstroom aan ons doorgegeven. Er is geen druppel van uw moeders bloed in uw lichaam. Het feitelijke bloed in uw lichaam heeft u gekregen van het zaad van uw vader. En daarom moeten wij allemaal sterven en daarom zijn we allemaal zondaars, omdat dat bezoedelde bloed door onze aderen vloeit. Er heeft maar één Persoon op aarde geleefd, die niet het bedorven bloed van Adam door zijn aderen had vloeien. Daarom was het absoluut noodzakelijk dat Jezus Christus uit een maagd werd geboren. Het bloed dat door Hem vloeide, was niet het zondige, dood verwekkende bloed, want Maria werd overschaduw door de Heilige Geest. En daarom was Jezus geen zondaar. Hij kon ook niet sterven. Hij had 100, 200 of 500 jaar kunnen leven. Hij zou hier zelfs nog altijd leven, omdat Hij onmogelijk kon sterven. O, zegt u, maar Hij is wel gestorven. Ja, dat is zo, maar Hij stierf pas en kon pas sterven, toen Hij onze zonden op Zich had genomen.'

De uitspraak dat er geen druppel bloed van de moeder in het lichaam van het kind is, kan beaamd worden, maar hetzelfde geldt in verband met de vader. Het bloed wordt namelijk van meet af gevormd, doordat bepaalde weefselcellen in bloedcellen veranderen. Het kind produceert zijn eigen bloed. Erfelijke eigenschappen kunnen zowel van de vader als van de moeder in het bloed worden gebracht. De bloedersziekte bijvoorbeeld kan de vrouw rechtstreeks op haar zonen overbrengen, hoewel deze ziekte bij haarzelf niet tot uiting komt. Bij de vereniging van de levende mannelijke en vrouwelijke zaadcel ontstaat er een nieuwe (levens-) geest. Deze is de bouwer en onderhouder van het menselijke lichaam. Wat onze Heer betreft, van Hem wordt in *Hebreeën 2:14* gezegd: 'Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deel gekregen, opdat Hij door zijn dood hem, die de macht over de dood had, de duivel, zou onttronen en allen zou bevrijden'. Jezus heeft als kind op gelijke wijze deel gekregen aan het bloed zoals wij dit allen bezitten.

Ook was Hij in gelijkheid van het zondige vlees (*Romeinen 8:3*). Wanneer bij de wederkomst des Heren de gemeente opgenomen wordt en haar leden dus niet sterven, is dit geen zaak van gezuiverd bloed, dat dan door de aad'ren vloeit, van vreemde smetten vrij, maar wel van de algehele overwinning van de zonen Gods op de boze geesten in de hemelse sferen en van de openbaring van de kracht van de geest over de stof.

Men moet zich toch wel in duizend bochten wringen en allerlei slimmigheden verzinnen om de zonde tot een zaak van vlees en bloed te maken, in plaats van haar geestelijke afkomst te onderkennen.

Geen aangeboren zonden

Hebt gij nooit gelezen?

Natuurlijk kenden de overpriesters en de schriftgeleerden de tekst uit *Psalms* 8:3. Geestelijke blindheid was de oorzaak dat zij de spelende peuters in de tempel de mond wilden snoeren. In hun oren klonk het gezang van de kleinen als godslasterlijke taal, toen dezen Jezus eerden met de woorden: 'Hosanna de Zoon van David!' Onverwacht worden de leidslieden dan door Jezus geconfronteerd met de uitspraak van David: 'Uit de mond van kleine kinderen en zuigelingen hebt Gij lof bereid'. De vraag wordt er dan bij gesteld: 'Hebt gij dit nooit gelezen?' (*Mattheüs* 21:16).

Het is opmerkelijk dat ook nu bovenstaande tekst door theologen nimmer aangehaald wordt. Zij gebruiken, om de geestelijke status van een kind aan te duiden, slechts één tekst, namelijk: 'Zie, in ongerechtigheid ben ik geboren, in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen'. Deze belijdenis van David is voor hen na een verdraaide exegese, het bewijs dat alle kinderen 'aan de verdoemenis zelve onderworpen zijn'. Maar hebben deze erfzondebelijders, die alle zuigelingen principieel tot hellekinderen verklaren, nooit gehoord wat dezelfde David jubelt: 'Laat mij uw glorie bezingen, hoog aan de hemel: Uit de mond van kind en zuigeling stemt Gij U een loflied aan, om uw vijand te verstommen, uw tegenstanders en haters' (Canisiusvertaling)?

Hoe is het mogelijk dat de mond van de zuigeling God lof toebrengt? Hoe spreekt deze dan? Geldt voor het kleine kind niet: 'Wat de mond uitgaat, komt uit het hart, en dat maakt de mens onrein' (*Mattheüs* 15:18)? Wat uit het innerlijke van de baby, uit zijn hart voortkomt, is niet onzuiver, maar ter ere van God. De lof die de kleine zijn Schepper toebrengt, toont aan dat de natuur van de zuigeling nog gaaf en goed is. Waarom citeerde Jezus nu wel deze tekst en nooit de woorden uit *Psalms* 51? Omdat Hij positief tegenover de mens stond en wist dat David in *Psalms* 51 een

persoonlijke belijdenis uitsprak en geen dogma voor het ganse menselijke geslacht formuleerde. Van een volle-evangelie echtpaar ontvingen wij eens een geboortekaartje waarop de volgende lofprijzing stond:

*'t Is telkenmale weer een wonder
zo'n jong geborene klein en teer.
't Bereidt in gave ongereptheid
de grote Schepper lof en eer!*

Moeder ziet naar haar baby die in de wieg ligt te kraaien. Heeft zij dit kind nu in zonde ontvangen, dit wil zeggen: is de gemeenschap tussen haar en haar man eigenlijk verkeerd geweest? Het woordje 'ontvangen' wijst immers op het ogenblik dat het kind verwekt werd. Augustinus, de grondlegger van de leer der erfzonde, schreef: 'De zonde culmineert of bereikt haar hoogtepunt in de sexuele lust'. Hij leerde dat de zonde wordt vererfd langs de weg van de coïtus. Maar het huwelijk en de voortplanting zijn door God zelf ingesteld. Zegt ook Jezus niet: 'Die twee zullen tot één vlees zijn'? Bij een leer dat kleine kinderen pretendentes zijn voor de verdoemenis in plaats van troonpretendentes, kan alleen de hel geïnteresseerd zijn.

Men kan moeilijk beweren dat het uiterlijke van een gezond kindje niet deugt. Met wat voor blijdschap en genoegen beziet de moeder haar kind. Welk een ongelofelijke schoonheid en levensvreugde straalt dit spartelende en kraaiende wichtje uit. Maar de gaafheid, die in de zichtbare wereld niet te loochenen valt, ontkennt men voor het innerlijke wezen. Men beweert dat dit gezonde, harmonische schepseltje van binnen door en door verdorven is. Het gaat niet naar de verdoemenis, maar heeft er reeds deel aan, zegt het doopformulier. Wij vragen de aanhangers van deze leer: hebt gij nooit gelezen: uit de mond van kind en zuigeling, dus vanuit hun binnenste, stemt God Zich een loflied aan?

In *Psalm 19* beschrijft David de majesteit en de eer van God die zijn schepping uitstraalt: 'De hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt het werk zijner handen; de dag doet sprake toestromen aan de dag, en de nacht predikt kennis aan de nacht. Het is geen sprake en het zijn geen woorden, hun stem wordt niet vernomen: toch gaat hun prediking uit over de ganse aarde en hun taal tot aan het einde der wereld'.

Gods eeuwige kracht en goddelijkheid wordt sedert de schepping van de wereld uit zijn werken met het verstand doorzien, schrijft Paulus in *Romeinen 1:20*. Het uitspansel looft God niet door woorden en zinnen, maar door te functioneren naar zijn wetten. Als een precisie-uurwerk draait de aarde om haar as, verschijnt de zon aan de hemel en is er afwisseling tussen de jaargetijden. De macrokosmos loopt niet achter en niet voor. Een kleine wijziging, een geringe vermindering van snelheid bij de aswenteling van de aarde zou catastrofale gevolgen hebben. De duivel heeft kans gezien veel in de schepping op aarde te verstoren, maar hij kan het 'verbond van dag en nacht, van zomer en winter' niet teniet doen. Dit blijft naar Gods wetten functioneren.

Ook in de achtste psalm horen wij dezelfde jubeltoon, niet alleen aangaande de hemellichamen, maar ook de zuigeling verkondigt Gods lof. Hij ligt daar als een kunstig gewrocht van zijn Maker, zich ontwikkelende naar diens wetten. Dit betreft de oogjes, oortjes, de handjes en de voetjes, maar ook het zieleleven. Zijn geestje is reeds aanwezig, maar dit moet evenals het lichaampje, het gevoel, het verstand en de wil, zich nog ontplooiën. In dit kleine kind toont God zijn wijsheid en kracht. Door zijn bestaan maakt het zijn Schepper groot. De mens wordt goed en gaaf geboren, wanneer de duivel tenminste zijn slag niet reeds slaat in de moederschoot.

Het gelukt evenwel de overste dezer wereld maar al te snel de wetten van God in dit kleine mensje, op deze duistere aarde geboren, te verstoren. In het vrede-rijk zullen er geen wezenlijk andere kinderen geboren worden als nu. Alleen is dan de pressie en de verleiding rondom de kleine niet meer aanwezig, want de satan is dan gebonden. In elk kind dat onbeschadigd opgroeit, heeft God 'sterkte gegrondvest, zijn tegenstanders ten spijt, om vijand en wraakgierige te doen verstommen'.

Wanneer men aanneemt dat de ziel en de geest van de zuigeling reeds verdorven zouden zijn, begrijpen wij dat geleerd wordt, dat de inwendige mens eerst moet worden verbroken en gesloopt, voordat Gods Geest zich in hem kan openbaren. Het zieleleven moet dan verbrijzeld worden en de geest verslagen, voordat God iets met de mens kan beginnen. Wanneer dan de mens op de grond ligt, kermend, en overstelpt van ellende, geen enkele uit-

weg meer ziet, zou het ware geluk aanvangen. Men zingt dan: ‘O niets te zijn, gans niets te zijn’, of ‘Heer, verbreek mij nu’. God moet dan eerst de mens verwoesten, ruïneren en beschadigen. Zo schuift men aan de goede God dingen toe, die de boze doet, want vernielen is duivelswerk.

Jezus sprak: ‘Wat baat het de mens, als hij de gehele wereld wint, maar zichzelf verliest?’ (*Lucas 9:25*). De Canisiusvertaling luidt: ‘Wat baat het de mens, zo hij de hele wereld wint, maar zichzelf prijsgeeft of schade berokkent?’ Zichzelf verliezen is het allerergste wat iemand kan overkomen en dit beogen de ‘vrome’ geesten. Wanneer de geest verbroken is en het hart verbrijzeld door de beïnvloeding van de machten der duisternis, wil God de mens herstellen: ‘Een verbroken en verbrijzeld hart wordt door Hem niet veracht’ (*Psalms 51:19*). Bij de wedergeboorte die haar oorzaak heeft in het geloof in het woord van God, vangt het nieuwe leven aan. Daarna doet de Heer ook zijn Geest in de wedergeborene wonen, opdat deze het beeld van Jezus gelijkvormig kan worden. Zo wordt tijdens het opwassen in de genade vervuld wat in het vervolg van onze tekst staat: ‘Toch hebt Gij hem (door middel van de Heilige Geest) bijna goddelijk gemaakt, en hem met heerlijkheid en luister gekroond’.

In *Hebreeën 2:6,7* wordt de Griekse versie van Psalm 8 aangehaald: ‘Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, of des mensen zoon, dat Gij naar hem omziet? Gij hebt hem voor een korte tijd beneden de engelen gesteld’. Voor de gevallen engelen heeft God geen redtingsplan opgesteld, ‘want over engelen ontfermt Hij Zich niet’. De psalmist verwondert zich erover, dat God wél aan de mens blijft gedenken en naar hem omziet, hem redt en herstelt. Na zijn val kwam de mens onder de boze engelen te staan, die in plaats van hem te dienen, hem gebruiken en over hem heersen. De mens werd een slaaf van de zondemachten, en zijn beschermengelen werden werkeloos terzijde gesteld. Van de kleine kinderen staat evenwel, ‘dat hun engelen in de hemelen voortdurend het aangezicht zien van de Vader, die in de hemelen is’ (*Mattheüs 18:10*). Hier is dus nog onafgebroken contact met God. Een volwassene komt pas na bekering en wedergeboorte terug in de gemeenschap met God, die hem vernieuwt en toebereidt voor de erfenis der heiligen in het licht, namelijk om met Hem te heersen over alle werken van zijn

handen. Jezus sprak: 'Laat de kinderen tot Mij komen en verhindert ze niet; want voor zodanigen is het Koninkrijk Gods' (*Lucas 18:16*). Het Koninkrijk Gods is voor 'de zulken', voor zulk soort, dus voor onschuldigen en zondelozen. Onze Heer hechtte er grote waarde aan dat zij tot Hem werden gebracht. Daarom moeten de ouders hun kinderen heiligen, dat is beschermen voor de boze machten, opdat dezen buiten het kind blijven. Zij doen dit immers ook in de natuurlijke wereld tegen belagers en verkeerde natuurinvloeden. Jezus sprak een 'wee u' uit over hen, die kinderen tot zonde verleiden en dus het tegendeel doen van hen te heiligen. Van zulk een wordt gezegd: 'Het zou beter voor hem zijn, dat een molensteen om zijn hals was gehangen, en hij verzwolgen was in de diepte der zee'.

De zonde buiten ons

Voor een christen is het heel normaal, wanneer de zonde-machten alleen buiten hem zijn. Wanneer dezen in hem zijn, is hij een gebonden mens. Dan moet hij zondigen. Als christen moet hij dan erkennen: 'Wat ik niet wens, het kwade, dát doe ik' (*Romeinen 7:19*). Men hoort dan iemand zeggen: 'Ik wil niet negatief zijn, ik wil niet vervelend worden', maar het zal dan blijken dat zo'n persoon geen vrije wil heeft en hij wel negatief spreekt en wel vervelend wordt.

Wanneer iemand vrij is, kan hij verleid worden of onder zware pressie staan en zo tot zonde komen, maar hij behoeft ze niet meer te doen. Hij bewandelt de heilsweg, maar kan struikelen. Een mens doet dit, als hij niet oplet. Daarom worden wij tot voortdurende waakzaamheid gemaand, daar onze vijand, de boze, niet slaapt. De zonde die buiten ons is, moeten wij als een belager weerstaan: 'Biedt weerstand aan de duivel en hij zal van u vlieden'.

Er zijn mensen die vaak jaren lang bidden om overwinning, verlossing of genezing, maar deze nimmer verkrijgen. Bidden is bezig zijn in de hemelse gewesten. De oorzaak ligt dan meestal in het feit dat zij passief bidden, bijvoorbeeld: 'Here, wilt U alstublieft', maar die niet bezig zijn door de boze geesten bij zichzelf uit te drijven, of indien nodig zich hierbij door broeders en zusters laten ondersteunen. Zij leggen niet zelf allerlei verkeerde gevoelig-

heden en kwade gewoonten af. Alleen wanneer de machten buiten hem zijn, kan iemand vragen: 'Leid mij niet in verzoeking,' want deze wordt altijd bewerkt door boze geesten. Een christen kan bidden of vragen om de doop in de Heilige Geest, om meer kracht om de boze te weerstaan, om wijsheid, om inzicht of om onderscheiding van geesten in een bepaalde situatie. Ook vraagt hij om bewaring, om een engelenwacht, inzonderheid voor zijn kinderen.

Als wij onze zonden belijden, dat wil zeggen in het licht brengen door ze uit te spreken, is bevrijding mogelijk. Door onze belijdenis breken wij met de machten van de duisternis en distantieën wij ons van hen. Paulus schreef. 'En neemt geen deel aan de onvruchtbare werken der duisternis, maar ontmaskert ze veeleer, want het is zelfs schandelijk om te noemen (te belijden), wat heimelijk door hen (de boze geesten) wordt verricht; maar als dat alles door het licht (van het woord van God) ontmaskerd wordt, komt het aan de dag; want al wat aan de dag komt, is licht' (*Efeziërs 5:11-13*). Alles wat openbaar wordt, kan in het verborgen zijn werk niet meer doen!

Wij spreken hier niet over zogenaamde geesteszieken en zwaar gebondenen, die verlost moeten worden buiten hun eigen inbreng om. Hiervoor zijn charismatische gaven van geloof, van werking van krachten en bijzondere onderscheiding van geesten nodig. Als volle-evangeliegemeenten ijveren wij ook naar deze onmisbare be-gaafdheden om overoude puinhopen te herstellen.

In principe zijn mijn zonden, de zondemachten die het op mij gemunt hebben, met wie ik contact heb opgenomen en wier werken ik in de zienlijke wereld breng als werken der duisternis. Wij moeten allereerst verlost worden uit de handen van ónze vijanden (*Lucas 1:74*, St. Vert.). De zonden van mijn broeder zijn de boze geesten die het op hem hebben gemunt en met wie hij gemeenschap heeft gehad. Ons aller zonden en ongerechtigheid heeft God evenwel op onze Here Jezus doen aanlopen (*Jesaja 53:6*). Hij heeft overwonnen en Hij geeft ons de kracht, dat is de Heilige Geest, om vast in het geloof de boze te weerstaan.

Er zijn broeders die over zondeloosheid spreken. Zij belijden dat zij een aantal jaren niet hebben gezondigd. Wij achten dit een gevaarlijk getuigenis. Allereerst missen zij veelal een juist begrip van het woord zonde. Natuurlijk kunnen wij in zeker opzicht van

zondeloosheid spreken. Wanneer iemand zijn zonden heeft beleden en zich gewassen weet in het bloed van het Lam Gods, kan hij zonder besef van schuld zijn. Zijn zonden zijn dan weg. Hij is dan een rechtvaardige, die op de weg der gerechtigheid wandelt. Hij verkeert evenwel met zijn vernederd lichaam toch ‘ver van de Heer in den vreemde’. Hij staat dus voortdurend bloot aan de beïnvloeding en de aanvallen van de machten der duisternis. Nog altijd gaat de vijand rond als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou kunnen verslinden. Het is best mogelijk dat de infiltraties van de boze zo subtiel zijn, dat de mens dit niet opmerkt. Paulus schreef: ‘Ook mijzelf beoordeel ik niet, want ik ben mij van niets bewust, maar daardoor ben ik niet gerechtvaardigd. Hij, die mij beoordeelt, is de Here’ (*1 Corinthiërs 4:4*). Wie over eigen zondeloosheid spreekt, heeft het oordeel dat aan God alleen toekomt, zelf ter hand genomen. Een gevaarlijke bezigheid! De bijbel spreekt nergens over zondeloosheid, maar de apostel schrijft: ‘Niet, dat ik het reeds zou verkregen hebben of reeds volmaakt zou zijn, maar ik jaag ernaar, of ik het ook grijpen mocht, omdat ik ook door Jezus Christus gegrepen ben’. Even later staat er: ‘Laten wij, allen, die volmaakt zijn. . .’ (*Filippenzen 3:12-16*). De christen gaat dus uit van de hem toegerekende gerechtigheid en voorgestelde volmaaktheid om deze door de kracht van de Heilige Geest te realiseren, zowel in de onzienlijke als in de zienlijke wereld.

Wanneer de zonen Gods geopenbaard worden, zullen dezen de volledige triomf van het werk des Geestes in hun vernederd lichaam tonen. Zij zullen dan het beeld des Zoons gelijkvormig geworden zijn. Wij hebben niet de taak bezig te zijn met onszelf en na te gaan hoe ver wij zijn gevorderd, maar wij moeten ons oog richten op Jezus, naar wiens beeld wij veranderd worden van heerlijkheid tot heerlijkheid.

Het ‘ik’ kruisigen

Hebben wij dan maar alleen tegen de boze geesten te strijden en niet tegen ons eigen ik? Jezus sprak dat degene die Hem volgen wil, onzelfzuchtig handelen moet. De allereerste stap op de weg des heils is de zelfverloochening, want er staat: ‘Indien iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf’ (*Mattheüs 16:24*).

Wat bedoelde de Heer hiermee? Wanneer een vrouw zelfstandig is en ongehuwd, bepaalt zij haar eigen werk en handelingen. Zij doet wat ze zelf wil, omdat ze haar eigen baas is. Zij is onafhankelijk. Wanneer deze vrouw evenwel huwen gaat, doet zij vrijwillig en met blijdschap afstand van dit onafhankelijkheidsprincipe. Zij is met haar man verbonden en voortaan regelt zij zich naar hem. Deze zelfverloochening kost in een goed huwelijk geen inspanning, maar zij veroorzaakt vreugde. Dit juk is zacht en de last licht! De tekst voor het kruisigen van het eigen ik wordt meestal genomen uit *Galaten 2:20*, waar staat: 'Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik (dat is,) niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij'. Men gaat dan van de mening uit dat het eigen ik gekruisigd moet worden, dus sterven moet en dat men dan een nieuw ik ervoor in de plaats krijgt. Men schrijft in pinksterkringen zelfs over twee levende 'ikken', namelijk het oude en het nieuwe ik. De praktijk leert immers dat hetgeen in Galaten eraan voorafgaat: 'Ik ben door de wet voor de wet gestorven' in het leven nog geen realiteit is geworden, want het oude ik laat zich nog steeds gelden. Dit kruisigen duurt dan een leven lang zonder dat dan het eerste ik wezenlijk gestorven is. Wat gebeurt er bij het overlijden van de christen met het oude ik? Gaat dat mee het graf in, of neemt het mede zijn intrek bij Jezus?

Paulus schrijft in *Romeinen 6:6* dat wij 'met Christus gekruisigd zijn', dus ook met Hem gestorven. Hoe voltrok zich dit proces der kruisiging bij Jezus? In de hof van Gethsemané verliet Hem de Heilige Geest voor een tijd en zijn 'Ik' werd met de schuld van de wereld beladen. Hij heeft zijn leven uitgestort in de dood (*Jesaja 53:12*). Hij is dus werkelijk gestorven, maar tegelijkertijd gaf Hij zijn geest over in de handen van de Vader, dat wil zeggen dat zijn innerlijk leven, zijn 'Ik', opnieuw werd verbonden met de Heilige Geest. Als levende Heer hield Hij zo zijn tocht door het dodenrijk. Hij leefde door de kracht van God en is daardoor ook opgewekt.

Jezus kon zeggen: 'Ik ben door de wet voor de wet gestorven om voor God te leven' (*Galaten 2:19*). Hij was geboren onder de wet en heeft rondgewandeld onder de wet zijnde (*Galaten 4:4*). Wat Hem zelf betrof, was de wet van Mozes niet tegen Hem, maar Hij vervulde haar. Toen Hij evenwel de zondesschuld der wereld

op Zich nam, moest Hij ook het loon der zonde, dat is de dood incasseren. Hij was toen immers onderworpen aan de wet van zonde en dood, waardoor de overste dezer wereld regeert. De leidslieden der Joden waren uit deze vader, de duivel, en zij zeiden: 'Wij hebben een wet en naar die wet moet Hij sterven' (*Johannes 19:7*). Na met zijn leven de zondesuld betaald te hebben, bleef zijn geest toch leven: 'Zijn lichaam was dood vanwege de zonde, maar zijn geest was leven vanwege de gerechtigheid' (*Romeinen 8:10*). Hij was door zijn dood onttrokken aan de straf en zijn 'Ik' leefde voort, verbonden met de Heilige Geest, de majesteit des Vaders. Jezus had ook tijdens zijn plaatsvervangend lijden geen twee 'Ikken', maar één 'Ik'. Dit was eerst beladen met ongerechtigheid en schuld en daarna in gerechtigheid verbonden met de Heilige Geest.

Bovenstaande uitspraken neemt Paulus voor zijn eigen leven over, wanneer hij in *Galaten 2:19* van zichzelf schrijft: 'Want ik ben door de wet voor de wet gestorven om voor God te leven'. Zo zijn ook wij met Christus begraven door zijn doop-in-de-dood, opdat gelijk Christus als rechtvaardige uit de doden opgewekt werd door de majesteit des Vaders, ook wij van onze schuld verlost - en niet van ons ik - als gerechtvaardigden in nieuwheid des levens zouden wandelen (*Romeinen 6:4*). Door ons geloof aan de kruisdood van Christus is onze oude mens medegekruisigd. Door dit geloof houdt ons ik zich voor de zonde dood, opdat het geen slaaf der wetteloosheid zou blijven, want wie gestorven is, is rechtens vrij van de zonde (*Romeinen 6:6,7*). In verbinding met de Heilige Geest begint ons ik een nieuw leven.

Wanneer de christen opnieuw gaat zondigen, breekt hij af wat in hem opgebouwd is (*Galaten 2:18*). Hij laat de wet des levens los om zich weer te stellen onder de wet van zonde en dood. Om een voorbeeld te geven: wanneer een dronkaard bevrijd is van verslaving, spreken wij over een nieuw mens. Valt hij evenwel weer terug in zijn oude kwaad, dan zegt men: hij is weer de oude zondaar. In de 'oude mens' opereren de machten der duisternis. De 'nieuwe mens' is van schuld bevrijd, losgemaakt van de boze geesten en verbonden met de Heilige Geest. De boosaardige machten trachten evenwel zo'n vernieuwde mens weer te verleiden en in het oude spoor te brengen, dus zo'n heilige te doen afvallen van

zijn geloof, want niemand kan twee heren dienen. Wie God wil dienen en de duivel, is innerlijk verdeeld. Zijn ik wordt heen en weer geslingerd als een baar van de zee en 'zulk een mens moet niet menen, dat hij iets van de Heer zal ontvangen, innerlijk verdeeld als hij is, ongestadig op al zijn wegen' (*Jacobus 1:7,8*). Wat men voor twee 'ikken' verslijt, is in wezen een mens die zijn leden het ene ogenblik ten dienste stelt van God en even later weer ten gebruike van de onreinheid en wetteloosheid (*Romeinen 6:19*). Wie spreekt over een tweede ik, bewijst dat hij geen inzicht heeft in de geestenwereld. Wat de boze geesten bewerken, rekent zo iemand zijn eigen ik toe.

Het nieuwe leven is een geestelijk bestaan. De apostel vervolgt daarom in *Galaten 2:20*: '...en voor zover ik nu nog in het vlees leef, dus ook nog op deze aarde vertoef waar de overste dezer wereld heerschappij uitoefent, leef ik door het geloof in gemeenschap met de Zoon, die mij heeft liefgehad en Zich voor mij heeft overgegeven'. Onze menselijke geest huwt door het geloof met de Geest van God, 'opdat de eis der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, doch naar de Geest' (*Romeinen 8:4*). Het is Gods bedoeling bij de mens zijn intrek te nemen en dat niet om de menselijke persoonlijkheid te doden of te knechten, zoals in een slecht huwelijk gebeurt, of zoals de duivel dit probeert, wanneer hij door zijn demonen in de mens komt wonen, maar om in een volkomen liefdevol en harmonieus samengaan in de aardse tent te bestaan. God heeft geen behagen in de dood van de zondaar of van diens ik, maar daarin dat hij zich bekeert en leeft! God wil dat zijn volk leven en overvloed heeft. Waar zou trouwens de mens zelf de kracht vandaan halen om zijn eigen ik te doden? Wat zou er dan verder van hem overblijven?

Toch wordt geleerd dat het eigen ik sterven moet. De Geest van God breekt de mens evenwel niet stuk, maar maakt hem levend. In *Jesaja 57:15,16* staat: 'Want zo zegt de Heer, die in eeuwigheid troont en wiens naam de Heilige is: In den hoge en in het heilige woon Ik en bij de verbrijzelde en nederige van geest, om de geest der nederigen en het hart der verbrijzelden te doen opleven... anders zou de geest voor mijn aangezicht bezwijken, terwijl Ik toch zelf de levensadem heb gegeven'. De levensgeest is toch in de eerste plaats bepalend voor de persoonlijkheid. Deze geest wordt

door God dus opgericht en niet neergeslagen, vernederd of verbrijzeld. Duidelijk zegt onze Heer dat het prijsgeven van zichzelf, het schade berokkenen aan het eigen ik, het aantasten van het persoonlijke leven, het ergste is wat de mens kan overkomen: 'Want wat baat het een mens, als hij de gehele wereld wint, maar zichzelf verliest of zelf schade lijdt?' (*Lucas 9:25*).

Wanneer het eigen ik was gestorven, hoe kan dan gezegd worden dat ik roem in het kruis van onze Here Jezus Christus? (*Galaten 6:14*). Een mens heeft geen tweede ik. Het begrip ik sluit iedere gedachte uit van een tweede ik. Ik is het 'grote' woord van de mens, waarmee hij zijn eigen identiteit aanduidt.

Inderdaad heeft de vijand niet veel omkijken meer naar hen, die er zo vroom van spreken dat zij hun eigen ik hebben gedood, want hoe kan dan het leven nog in hen functioneren? Hoe de gemeenschap met God geopenbaard worden? Door de strijd tegen zichzelf te voeren en onder het zich opleggen van geboden en verboden en het stellen van regels, komt de christen terecht op de wettische straten, waar de blijdschap sterft en de vrolijkheid niet wordt gevonden. Het is Gods bedoeling dat wij strijd zullen voeren in de hemelse gewesten, niet tegen vlees en bloed, ook niet tegen ons eigen ik, maar tegen de machten, wereldbeheersers en boze geesten, totdat wij van al onze vijanden verlost, Hem kunnen dienen met onze ganse persoonlijkheid zonder vrees al de dagen van ons leven.

De grote aanklacht uit Psalm 51:7

Onbevooroordeeld lezen

Wanneer de zonde van Davids overspel door de profeet Nathan aan het licht gebracht wordt, merkt deze dienstknecht van God op, dat de koning door zijn daad de oorzaak was geworden, dat de vijanden des Heren reden hadden gevonden om de naam van zijn God te ontteren en te lasteren. Dat David overspel bedreven had, zou hem bij de heidenen nog niet in diskrediet hebben gebracht, want het huwelijksleven stond bij hen maar al te vaak op een laag peil, maar dat hij zijn trouwe krijgsoverste Uria op zo'n laaghartige wijze uit de weggeruimd had, wekte bij de volken diepe verachting op. 'De zaak van de Hethiet Uria' werd hem zwaar aangerekend (*2 Samuël 12:14* en *1 Koningen 15:5*). David zal evenwel nooit hebben bevroed, welk een verschrikkelijke uitwerking zijn belijdenis zou hebben op het dogma der kerken, toen hij in de grote nood van zijn leven uitriep: 'Zie, in ongerechtigheid ben ik geboren, in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen'. De uitleg die aan deze woorden is gegeven en die de aanzet werd tot de leer van de erfzonde, heeft de waarheid Gods aangetast en zijn naam ontheiligd.

Psalm 51 begint met een concrete situatie. David maakte dit lied volgens de inleiding, 'toen de profeet Nathan bij hem gekomen was, nadat hij tot Bathséba was gekomen'. Naar streng recht was David in de eerste plaats, maar ook Bathséba, vanwege hun overspel, des doods schuldig (*Leviticus 20:10*). In plaats daarvan sprak Nathan: 'Gij zult niet sterven, ... de zoon echter, die u geboren is, zal sterven' (*2 Samuël 12:14*). Een week lang streed de koning om het behoud van zijn zoon. Hij vastte en bracht de nachten liggend op de grond door. In die dagen dichtte hij de 51ste psalm en wij mogen deze niet losmaken van Davids zielenstrijd om het leven van zijn kind. De koning worstelde met God vanwege de vraag: waarom moet deze kleine sterven en ik niet? Natuurlijk had hij

ook tegen Uria gezondigd, maar uiteindelijk spitste zijn belijdenis zich toe in de woorden: 'Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan wat kwaad was in uw ogen' (*Psalm 51:6*).

In zijn worsteling om het behoud van zijn kind stelde David zich nogmaals voor het aangezicht des Heren, hoewel Nathan hem had verzekerd dat zijn zonde was vergeven. Maar als God dan rechtvaardig is in zijn uitspraak, dat zijn zonde was vergeven en Hij zuiver was in zijn gericht, waarom moest dan dit onschuldige jongetje sterven? (*vers 6b*). Gebeurde dit dan alleen omdat het 'in zonde ontvangen en geboren was'? Dan roept David het uit: 'Zie, in ongerechtigheid ben ik geboren, in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen' (*vers 7*). Wanneer zijn kind vanwege deze onwettige geboorte sterven moest, had hem ditzelfde oordeel bij zijn geboorte moeten treffen.

David was geen orthodoxe theoloog, wiens gedachten door de leer van de erfzonde waren gericht. Wie deze woorden van David objectief en zonder de bril van de erfzondeleer leest, zal moeten toegeven dat David hier erkent, dat ook zijn afkomst in verband stond met wetteloosheid. Wanneer iemand zou belijden: mijn geboorte is een gevolg van de zonde van mijn moeder, zal iedere goed verstaander daaruit dezelfde conclusie trekken. Sommigen beschuldigen ons dat wij een smaad op de moeder van David zouden leggen. Theatraal schreven zij over een 'eerherstel voor Davids moeder', maar wij dichtten deze ontboezemingen niet, maar het zijn Davids eigen woorden. Van het kindje van Bathséba kon worden gezegd, dat het in ongerechtigheid was geboren en dat zijn moeder het in zonde, dus buiten Gods wet om, had ontvangen. David bedoelde nu te zeggen: waarom ben ik dan wel blijven leven en waarom moet dit kind sterven?

Het Joodse denken kent geen erfzonde, verzekerde ons eens een rabbijn. Zonde is bij de Joden steeds verbonden met een actieve daad en niet met een passieve toerekening. Wij merken dit ook onder andere op aan een uitspraak van de Farizeeën bij de geschiedenis van de blindgeborene. Op de vraag wie er gezondigd had, de blindgeborene of zijn ouders, is hun antwoord: de ouders. Daarom zeiden zij tot de blindgeborene: 'Gij zijt geheel in zonde geboren en wilt gij ons leren? En zij wierpen hem uit' (*Johannes 9:34*). Dit wijst er duidelijk op dat zij zijn geboorte in verband

brachten met een zondige daad van de ouders, daar het niet in hun gedachten opkwam de schuld van zijn blindgeboren zijn hemzelf toe te rekenen. Zij achtten zichzelf daarentegen niet in zonde geboren, want zij waren gaaf en goed op de wereld gekomen. Waar de erfzondeleer onder de Joden dus onbekend is, kan men moeilijk van David verwachten, dat zijn belijdenis in zo'n preciaire situatie te maken zou hebben met een dogmatische achtergrond.

Het werkwoord 'ontvangen'

Wij hebben gemerkt dat sommigen een verkeerd begrip hebben van het werkwoord 'ontvangen' zoals het hier gebruikt wordt. Het betekent niet dat de moeder het kindje als een zondig mensje had aangenomen na zijn geboorte. In de kanttekeningen van de Statenvertaling staat bij het werkwoord 'ontvangen': 'Hebreeuws verwarmd; of, is door mij verwarmd geworden; te weten, mij ontvangende en dragende. Aangaande het Hebreeuwse woord, vergelijk Genesis 30:38,39,41'. In deze drie genoemde teksten is dit woord in de Statenvertaling weergegeven door 'verhit worden' en in de Nieuwe vertaling door 'bronstig worden'. Vergelijk ook *Genesis 31:10*.

'Het gebruik van het werkwoord waarmee hier de conceptie wordt aangeduid, is gewoon verbijsterend', lasen wij in een proefschrift over de erfzonde. Dit vervolgt dan: 'In zijn letterlijke betekenis van 'heet-zijn', 'bronstig-zijn' wordt jaham, in de drie gevallen waarin het in de bijbel voorkomt, steeds in verband gebracht met de dieren. Reeds het woordgebruik schijnt dus diegenen gelijk te geven, die menen dat de psalmist inderdaad de generatiedaad voor onrein houdt, en dat bijgevolg zijn ouders zondigden, toen zij David het leven schonken. Delitsch zegt dat deze grove terminologie op het dierlijke van de coïtusdaad ziet, die de geboorte en de ontvangenis in zichzelf zondig maakt'.

Men komt evenwel niet op de gedachte dat ook koning David wel eens in overspel zou kunnen zijn verwekt. Ook Calvijn verwerpt deze gedachte, want hij merkt in zijn verklaring van de psalmen op: 'Als men het Hebreeuws hier letterlijk vertaalt, zou dit luiden: 'Van mij verwarmd is geworden; daar deze manier van spreken evenwel een weinig grof en vreemd is, hebben de

Schriftverklaarders die beeldspraak zeer gepast verzacht, door te vertalen: mij heeft ontvangen. Wat mij betreft, het schijnt mij toe, dat de Profeet te kennen wil geven, dat, terwijl wij nog wel warm en wel verborgen zijn in de ingewanden onzer moeders, de zonde ons reeds omringt, en als het ware ons nest is’.

Calvijn vervolgt dan verder: ‘Thans erkent hij zich niet slechts aan één zonde schuldig, of zelfs niet aan velen, gelijk hij tot nu toe gedaan heeft; neen, hij gaat voort, en zegt, dat hij van de buik zijner moeder aan, niets anders medegebracht heeft dan zonden en dat hij van nature gans bedorven, en stinkende is van ondeugden... Zelfs moet elke zonde in het bijzonder ons tot die algemene bekentenis brengen, dat er in het geheel onzer ziel niets anders dan zuivere verkeerdheid heerst’.

Tenslotte schrijft deze reformator: ‘Want David beschuldigt hier niet zijn vader en moeder, die hem geteeld hebben; hij werpt niet de schuld op hen; maar zich stellende voor de rechterstoel Gods, erkent en belijdt hij een verdorven, doemwaardig schepsel te zijn, zodat hij reeds zondaar was, eer hij nog was geboren... Al wie niet belijdt, dat het verstand des mensen geheel bedorven en zijn hart gans boos is, erkent niet dan een zeer klein deel van de erfzonde’. Al deze uitleggers zijn het erover eens dat het ‘ontvangen’ ziet op de geslachtsdaad. Maar de Schepper heeft gezegd: ‘Weest vruchtbaar en wordt talrijk’ en daartoe heeft Hij de gemeenschap tussen man en vrouw gegeven en gesanctioneerd, want ‘God zag alles wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed’ . Waarom zou deze daad dan later wetteloos of zondig zijn?

Dat een kind een veilig en warm nestje in de schoot van zijn moeder heeft, zullen wij beslist niet ontkennen, maar dat het daar in de wetteloosheid ingebed zou zijn, is absurd, want de ontwikkeling van de vrucht is wetmatig en kunstig. De Psalmist zegt in dit verband: ‘Ik loof U, omdat ik gans wonderbaar ben voorbereid, wonderbaar zijn uw werken; mijn ziel weet dat zeer wel’. Deze psalmist was opnieuw koning David. Hij wist zeer wel of goed, dat hij in de schoot van zijn moeder niet in wetteloosheid groeide, maar als een ‘borduurwerk gewrocht’ was (*Psalm 139:14,15*, St.V.). Het hele verhaal van Calvijn over een bedorven natuur, die stinkende is van ondeugden, kan daarom als een kwaad bedenksel terzijde worden geschoven.

Wanneer wij dus op het woord ‘ontvangen’ letten, ziet dit op de gemeenschap tussen man en vrouw, en in deze psalm wel op een zondige, felle uiting van sexueel verkeer in overspel. Hoe weinig David verder aan een erfzondehypothese heeft gedacht, blijkt opnieuw uit de volgende ontboezeming: ‘Ontzondig mij met hysoep, dan ben ik rein, was mij, dan ben ik witter dan sneeuw’. Hierbij zien wij een zinspeling op de ceremoniële reiniging van melaatsheid en bij verontreiniging door het aanraken van een dode (*Leviticus 14* en *Numeri 19*).

Bij de psalmist gaat het hier evenwel om een wezenlijke ontzondiging van de innerlijke mens, die meer is dan een cultische reiniging. David spreekt dus van ontzondiging, van reiniging en van witter dan sneeuw. Hieruit blijkt dat de mens van oorsprong niet slecht is, want hij wordt gereinigd van vuil dat niet wezenlijk bij hem hoort. Hij wordt dan zuiver wit. Dit geschiedt volmaakt door het bloed van Christus. Tenslotte stellen wij de vraag: waarom zegt men dat genade geen erfgoed is en de zonde wel?

De afstamming van David

Het doet toch altijd zonderling aan, wanneer in *1 Samuël 16:18* aan Saul wordt meegedeeld, dat men de zoon van de Bethlehemiet Isaï voor hem op de citer zou laten spelen, en dat een hoofdstuk later de koning vraagt: ‘Wiens zoon is toch deze jongeling?’ Ook de krijgsoverste Abner kon deze blonde jongeman niet thuisbrengen: hij wist het waarachtig niet (*1 Samuël 17:55*). Saul wilde waarschijnlijk nu wel eens nauwkeurig weten wie hij eigenlijk in zijn gezin als schoonzoon kreeg.

Wat de naam ‘David’ betreft, is deze waarschijnlijk niet afgeleid van het Hebreeuwse woord ‘vriend’ (dod), maar hij schijnt als een soort titel reeds in Babylonië te zijn voorgekomen onder de variërende vorm Dawidammi. Het is daarom wel opmerkelijk dat niemand uit zijn talrijk nageslacht de naam ‘David’ droeg. Ligt de afkomst van zijn naam in het duister, opmerkelijk is ook dat de naam van Davids moeder nergens wordt vermeld, terwijl van de andere koningen van Juda, behalve de naam van de vader, ook die van de moeder staat opgetekend.

Toen Samuël een van de zonen van Isaï tot koning zalven moest, liet men David bij de kudde op het veld. Wie beweert dat dit gebeurde, omdat David de jongste zoon was, moet zich maar eens de geschiedenis van Jakobs jongste zoon, Benjamin, herinneren. *Jesaja 11:1* spreekt over een rijsje dat voortkwam uit de afgehouwen tronk van Isaï. Afgezien van de geestelijke betekenis van deze woorden is zo'n scheut een wilde loot, die van andere takken verschilt. Hij komt naast de stam uit de wortel.

Dan is er iets wat David in het ouderlijke gezin tot een buitenbeentje maakte. In *1 Samuël 16:12* en *17:42* wordt vermeld dat David 'rossig' was, 'ook had hij mooie ogen en een schoon voorkomen'. De Statenvertalers gebruiken het woord roodachtig. De vertaling Obbink spreekt van 'blond'. Juist het feit dat bij David het roodachtige als iets apart meegedeeld wordt, wijst erop dat dit signalement hem onderscheidde van de grote rest van Israël en van zijn broers. Hij had vreemd bloed.

In het gezin van zijn vader werd David gediscrimineerd, hoewel hij een schoon uiterlijk bezat, een musicus, een dichter, een held en een trouwe herder was. Bovendien had hij blijk gegeven dat hij een edel en godvruchtig karakter bezat. Het oordeel van zijn oudste broer was evenwel: 'Ik ken uw overmoed en de boosheid van uw hart' (*1 Samuël 17:28*). Dit werd gezegd tot de man, die naar Goliath liep met de woorden: 'Ik treed u tegemoet in de naam van de Here der heerscharen, de God der slagorden van Israël, die gij getart hebt'. Davids legeroversten zijn later ook niet de zonen van Isaï, maar Abisaï, Joab en Asaël, de zonen van Zeruja, zijn (half)zuster.

Nahas

Wij zullen trachten iets van Davids afkomst te ontdekken door middel van de gegevens van zijn halfzusters Zeruja en Abigaïl of Abigal. In *2 Samuël 17:25* lezen wij, dat Zeruja en Abigal dochters van Nahas waren. De vraag doet zich natuurlijk voor wie deze Nahas was. De kanttekeningen van de Statenvertalers merken op: 'Nahas, de huisvrouw (gelijk sommigen menen) van Isaï, Davids vader. Anderen menen dat Nahas een andere naam is voor Isaï zelf.

De kanttekeningen van de nieuwe vertaling (Kok) veronderstel-

len: 'De moeder van Amasa (Abigail) schijnt een halfzuster van David geweest te zijn: zij hadden, als Nahas de vader van Abigal was, dezelfde moeder en een verschillende vader. De bijbelverklarder Dächsel citeert Keil: 'Uit de aanduiding van Abigail als dochter van Nahas en zuster van Zeruja, niet zusters van David, hebben reeds oude uitleggers met recht opgemaakt, dat Abigal en Zeruja slechts stiefzusters van David waren, dochters van Davids moeder en Nahas, niet van Isai'.

De Statenvertalers veronderstellen dus dat Davids moeder een mannaam had, omdat deze zoveel voorkwam, of dat Isai ook Nahas werd genoemd. Wij wijzen erop dat de naam Nahas in de bijbel slechts in de geschiedenissen van Saul en David voorkomt en nergens anders. Dat in de concordantie van Trommius Nahas de moeder van David genoemd wordt, is een gevolg van de veronderstelling der kanttekenaars en heeft dus verder geen enkele grond. Om aan Isai drie namen toe te schrijven: Isai, Jesse en Nahas lijkt ons ongeloofwaardig (Isai eigenlijk Jisjaj; vandaar de naam Jesse in het Nieuwe Testament). Er zijn dus vier hypothesen aangaande de persoon die Nahas genoemd wordt: Nahas de koning der Ammonieten, Nahas de moeder van David, Nahas een andere naam voor Isai, en Nahas de vader van Sobi uit Rabba Ammon (2 *Samuël* 17:27). Het vreemde is dus dat zonder enige verklaring in de geschiedenis van David de naam Nahas met vier verschillende personen zou kunnen verbonden zijn. Het lijkt ons dichter bij de werkelijkheid om in alle voorkomende gevallen Nahas als een en dezelfde persoon te zien, namelijk als koning der Ammonieten.

De 'Christelijke Encyclopedie' merkt op onder het trefwoord 'Abigail': 'Abigail en Zeruja waren de dochters van Davids moeder en van Nahas, niet van Davids vader Isai'.

Wij stellen ons de geschiedenis zo voor: koning Nahas van Ammon bezat als jongeman een bijvrouw bij wie hij twee dochters had, Zeruja en Abigail. De vrouw werd verstoten en week met haar dochters uit naar de omgeving van Bethlehem. Daar kreeg Zeruja drie zonen: Abisaï, Joab en Asaël. Wie de vader van deze helden was, wordt niet vermeld. Zij worden steeds aangeduid als 'zonen van Zeruja'. Abigail had (buitenechtelijke) gemeenschap met een Ismaëliet Jitra (Jether). Haar zoon Amasa werd ook krijgsoverste bij David, maar werd door zijn neef Joab uit jaloezheid vermoord.

Als haar dochters Zeruja en Abigaïl groot zijn, raakt de moeder in contact met Isaï. Uit deze zondige gemeenschap werd David geboren, die wel door vader Isaï als zoon werd erkend, maar bij zijn broeders niet in tel was. Hij kon terecht zingen: ‘Mijn broed’ren ben ik vreemd, door elk onteerd, en onbekend de zonen mijner moeder. ‘k Vind onder hen geen schutsheer, noch behoeder’ (*Psalm 69:4*). Hij werd dus in het huis van Isaï niet geaccepteerd en kende zelfs zijn andere broeders van moeders zijde niet. Zeruja en Abigaïl werden zusters van de zonen van Isaï genoemd, omdat zij door David en zijn moeder aan het huis van Isaï geparenteerd waren (*1 Kronieken 2:16*). De woorden broer en zuster hadden een ruimere betekenis dan in onze taal. Zo noemde bijvoorbeeld Abraham zijn neef Lot ‘broeder’ (*Genesis 13:8*). In *1 Kronieken 2:16* worden de in het koninkrijk van David zo voorname mannen als Abisaï, Joab, Asaël en Amasa op deze wijze onder de nakomelingen van Juda gerangschikt.

Wanneer Saul in *1 Samuël 20:3* Jonathan ‘zoon van een weerspannige tuchteloze’ noemt, kan de koning bedoeld hebben: jij bent mijn zoon niet, maar van die ‘verkeerde in wederspanningheid’ (St. Vert.), ‘want je hebt de zoon van Isaï verkoren tot je schande, en tot schande van de naaktheid van je eigen moeder’. Andere vertalingen hebben ‘vagebondenkind’ (Leidse Vert.), ‘straatmeidenjong’ (Can. Vert.), ‘hoerenzoon’ (Bruns). In de Septuagint staat: ‘Jij zoon van verraderlijke, jonge, ongehuwde vrouwen’. Bij het woord ‘verraderlijke’ is dan aangetekend: letterlijk ‘gedeserteerd in militaire betekenis’. Is het vreemd dat de moeder van David met haar twee dochters en met David, apart woonde? Jonathan kon dus bij zijn vriend David een tweede tehuis hebben gevonden.

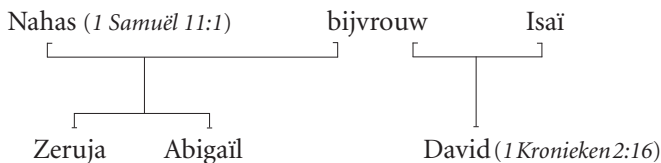
Als koning onderhield David met Nahas goede betrekkingen; dit in tegenstelling met Saul, die Jabes in Gilead uit de handen van Nahas bevrijdde (*2 Samuël 10:2* en *1 Samuël 11*). Toen Joab de hoofdstad Rabba Ammon innam, juist na de zonde van David met Bathséba, berichtte hij aan de koning: ‘Nu dan, vergader gij de rest van het krijgsvolk, beleger de stad en neem haar in, opdat niet ik de stad inneme en niet mijn naam over haar worde uitgeroepen’ (*2 Samuël 12:28*). Het zou immers zo vreemd niet zijn als een kleinzoon van Nahas, Joab, koning der Ammonieten werd.

Waarschijnlijk heeft David nadat hij Rabba Ammon had ingenomen, daar Sobi, een andere zoon van Nahas, in plaats van Hanun, tot regent aangesteld. Dit zou dan verklaren waarom Sobi uit dankbaarheid met allerlei goede gaven David op zijn vlucht voor Absalom, tegemoet trok (2 *Samuël* 17:27).

Als tegenwerping van bovenstaande mening voert men wel aan, dat David in *Psalms* 139:13,14 met grote eerbied over zijn moeder sprak. Daar staat: ‘Want Gij hebt mijn nieren gevormd, mij in de schoot van mijn moeder geweven. Ik loof U, omdat ik gans wonderbaar ben toebereid, wonderbaar zijn uw werken; mijn ziel weet dat zeer wel’. In *Psalms* 86:16 en 116:6 noemt David zichzelf ‘de zoon van uw dienstmaagd’. Wij merken op dat het zeer goed mogelijk is dat een kind zijn moeder respecteert, ook al zou ze gezondigd hebben. Denk maar aan koning Salomo. Deze rees op van zijn stoel om zijn moeder te begroeten. Hij ging haar tegemoet, boog zich voor haar neer en liet toen aan zijn rechterhand een zetel plaatsen voor de koningin-moeder (1 *Koningen* 2:19). Toch had zijn moeder overspel gepleegd en was zij medeschuldig aan de moord op haar eerste man. Zo demonstreerden Sem en Japheth diepe eerbied voor hun vader Noach, ondanks diens dronkenschap.

Wanneer David zegt: ‘Want Gij hebt mijn nieren gevormd, mij in de schoot van mijn moeder geweven. Ik loof U, omdat ik gans wonderbaar ben toebereid’, prijst hij niet zijn moeder, maar drukt zijn diep respect uit voor zijn God en diens alwetendheid en almacht. David noemt zich ‘de zoon van uw dienstmaagd’, wanneer hij in moeilijkheden verkeert en onder zware druk staat. *Psalms* 86 is een gebed om hulp en *Psalms* 116 spreekt over redding in doodsgevaar. Met ‘de zoon uwer dienstmaagd’ drukt hij zijn geringheid en kleinheid uit.

Hieronder volgt een overzicht van genoemde familierelaties:

Onreinheid is een macht

Wij kunnen opmerken hoe in Davids huis de machten van onreinheid vanuit de voorgeslachten, hebben gewerkt. Natuurlijk komen in een gezin de kinderen het meest en het eerst in aanraking met de geesten die vader en moeder hebben gebonden. David greep terug, toen hij sprak: 'Zie, in ongerechtigheid ben ik geboren, in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen'. De zonde van zijn moeder was evenwel ook de ongerechtigheid van Isäi. Wanneer de duisternis zo vlak om het kind opereert, wordt het een gemakkelijke prooi. Terwijl Saul slechts één bijvrouw, Rizpa, had, begon David al een hele harem te verzamelen. Als stamvorst van het kleine Juda te Hebron had David zes vrouwen. Te Jeruzalem kwamen er nog wat meer bij. De oudste zoon van David, Ammon, misging zich aan zijn zuster Tamar. David deed zijn zoon geen leed, want hij had hem lief, omdat hij zijn eerstgeborene was, vertellen de septuaginta-handschriften. De derde zoon was Absalom, die voor de ogen van het gehele volk gemeenschap had met de bijvrouwen van zijn vader. Hij deed dit op hetzelfde dak, vanwaar David eertijds Bathsëba begerig bespied had (2 *Samuël* 16:22). Van zijn zoon Salomo staat, dat deze vele vrouwen liefhad: zevenhonderd vorstinnen en driehonderd bijvrouwen (1 *Konigen* 11:3).

Het is niet voor niets dat wij opmerkten, dat David in een concrete situatie over concrete dingen sprak. Wij toonden hierbij aan, dat wie de erfzondeleer baseert op de tekst in *Psalm* 51:7, een zeer wankel ondergrond heeft. Men mag zulke belangrijke leerstukken, die bepalend zijn voor het wezen en de natuur van de mens, niet op een uitspraak gronden, die in een bepaalde situatie werd gedaan en tijdgebonden was. Zonde is niet iets wat wij als een erfenis van ouder op ouder meekrijgen, maar zondigen betekent gehoorzamen aan de machten der duisternis en voor hen werken. De duivel is de vader der leugen en de oorsprong van alle ongerechtigheid. Hij heeft het auteursrecht en het patent van elke vorm van wetteloosheid. Uit kracht van de wet der zonde en des doods keert hij zijn dienstknechten hun loon uit, dat als straf bij hen overkomt. Door middel van zijn verleidende en onderdrukkende geesten moet hij ieder mens tot gehoorzaamheid brengen

en aan zich onderwerpen. Niet door overerving, maar door misleiding en pressie gaat de zonde tot alle mensen door.

Wij hebben ook geconstateerd dat meer gesproken wordt over erfzonde, erfschuld en erfsmet, woorden die in de bijbel niet voorkomen, dan over erfgenaam zijn van God en mede-erfgenaam zijn van Christus, de hoge positie waartoe ieder die in Christus is, wordt geroepen.

Wanneer men over zonde spreekt, elimineert men graag het aandeel van de boze: men moet niet zoveel over duivelen spreken! Men gelooft liever dat de mens alleen en uit zichzelf de werken der duisternis voortbrengt. Over zonde wordt wel veel gesproken, maar altijd in verband met de mens als auteur, waardoor de weg tot bevrijding en verlossing, dat is losmaking, achter een mistgordijn verdwijnt.

Zolang de Heer op aarde was, streed Hij tegen de zonde die Hij toeschreef aan de boze. Hij kwam om de werken van de duivel te verbreken. Ook zij die door Hem van schuld en gebondenheid verlost zijn, hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, in casu hun eigen natuur, maar tegen de zondemachten die buiten hen zijn: 'Biedt weerstand aan de duivel, en hij zal van u vlieden' (*Jacobus 4:7*).

Een boom kent men aan de vruchten en een leer ook. In de vorige eeuw was het de grote evangelist Finney, die fel stelling nam tegen de leer van de erfzonde. Tijdens zijn kruistochten werd hij namelijk met de vruchten van deze leer, die 'oneindig ontierend is voor God en een gruwel voor het menselijk intellect', geconfronteerd. Overal waar hij op zijn reizen kwam, vond hij kerken die hun geestelijk verval vergoelijkten met de opmerking, dat we zondaars zijn tot de dood, en dat de erfzonde die we van onze voorouders meegekregen hebben, nu eenmaal een onuitroeibaar kwaad is. Finney zag het ingrijpende van deze leer in, want voor haar aanhangers is er namelijk geen bevrijding van zonde mogelijk dan door middel van de lichamelijke dood. Zo leert toch immers ook de Heidelbergse Catechismus in zondag 16, dat onze dood 'een afsterving is van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven'. Met onze dood zou dus een einde gekomen zijn aan onze van Adam geërfd zondige natuur. Niet Jezus Christus, maar de dood zou de eer mogen opeisen de volkomen overwinning op

de zonde te bewerken. Niet Jezus Christus, maar de dood zou de doorgang zijn tot het eeuwige leven.

Finney leerde: het dogma der erfzonde ontnemt aan de gelovigen het uitzicht op een volledige overwinning op de zonde en doet daarmee tekort aan het werk van Jezus Christus en aan de overwinningskracht van de Heilige Geest die in ons woont. Hij predikte de noodzakelijkheid van een volkomen overwinning op de wetteloosheid. Wie meent dat hij de zondigheid die hij van zijn ouders geërfd heeft, tot zijn dood toe meedragen moet, keert zich als vanzelfsprekend tegen iedere boodschap die op de mogelijkheid en op de noodzakelijkheid van een zegevierend leven wijst.

De hypothese van de erfzonde is nog steeds voor velen een heilig huisje, waartegen niet geschopt mag worden. Wie de moed heeft dit op bijbelse gronden toch te doen, loopt gevaar onmiddellijk voor ketter of valse profeet uitgekreten te worden. Finney leerde dat de mens geen zondaar wordt door de erfzonde, maar doodeenvoudig door het feit dat hij zondigt. Hij sprak niet over een zondige natuur, maar over een morele verwording van de mens. De zondigheid heeft niets te maken met de natuur, maar met een geesteshouding van de mens, die vanaf zijn jeugd misvormd is onder de inwerking en verleiding van wereld en satan.

Wij noemen deze evangelist, omdat wij hopen dat zijn bewonderaars zullen beseffen dat degenen die nu aan het dogma van de erfzonde twijfelen, niet zonder meer als valse profeten zullen gestenigd worden.

Leert Romeinen 5 de erfzonde?

Een onhoudbare leer

Het leerstuk van de erfzonde onderscheidt erfschuld en erfsmet, beide uitdrukkingen die niet in de bijbel voorkomen. Erfschuld is de zonde van Adam die ons toegerekend zou worden, terwijl erfsmet wijst op de totale geestelijke verdorvenheid van het menselijke geslacht. Wij geloven dat wij ook aangaande deze leer vernieuwd moeten worden in ons denken. Wij zijn trouwens niet de enigen, die hun mening ten opzichte van dit dogma hebben gewijzigd. Ook in kerkelijke kringen is men bezig van inzicht te veranderen. Gebruikt de Statenvertaling bij Romeinen 5 in haar kanttekeningen nog het woord erfzonde, in die van de Nieuwe Vertaling van Kok komt dit woord niet meer voor.

Dr. G.C. Berkouwer (gereformeerd) schrijft in zijn dogmatische studiën over 'De Zonde' aangaande het woord erfzonde: 'Op grond van het bovenstaande kan men de vraag niet ontgaan of er genoegzame reden is om van de belijdenis der 'erfzonde' te blijven spreken. Drukt deze term, die in de Schrift niet voorkomt, genoegzaam uit, wat het bijbelsgetuigenis - aanklagend - bedoelt te zeggen?' Hij wijst teksten als *Job 14:4* en *Psalms 51:7* als bewijsmateriaal voor deze leer, van de hand. Hij merkt op: 'Voor het Oude Testament wordt vrijwel uitsluitend op *Psalms 51:7* gewezen, waar David zijn eigen leven en zonde verweven ziet met zijn gehele bestaan, zijn geboorte uit zijn moeder, zonder dat boven dat besef van grensloze zondigheid wordt uitgegrepen naar een verklaring van deze samenhang'.

De bijbel leert dat de wereld in het boze ligt en onder beslag van het rijk der duisternis. Iedere geboorte voert een kind in bezet gebied, waar de overste dezer wereld heerschappij uitoefent door zonde, ziekte en dood. Het opgroeiende kind is als een mijnwerker, die in een smetteloos pak naar beneden daalt en in korte tijd zijn kleding bezoedelt. Een kind is een natuurlijk mensje dat door zijn

ouders geheiligd of beschermd moet worden tegen de omringende machten. De Openbaring vergelijkt de jeugd met het groene gras, dat in de demonische eindtijd gevaar loopt te verbranden, dus verbonden te worden met de boze, wetteloze geesten, die dan meer dan ooit de aarde zullen overstromen (*Openbaring 8:7 en 9:4*). Alleen zij die gedoopt zijn met de Heilige Geest en kennis van het Koninkrijk der hemelen bezitten, zullen in staat zijn hun kinderen af te zonderen van de boosaardige geestenwereld. De psalmist beleed niet dat hij vanaf zijn geboorte verdoemelijk was voor God, maar dichtte: 'Want Gij zijt mijn verwachting, Here Here, mijn vertrouwen van mijn jeugd aan; op U heb ik gesteund van de moederschoot aan, van het ingewand mijner moeder zijt Gij mijn helper' (*Psalms 71:6*).

De leer der erfzonde brengt de mens in verwarring. Hij wordt hierdoor niet alleen verantwoordelijk gesteld voor eigen daden en sterft niet alleen om eigen zonden, maar onontkoombaar rust op hem de schuld van Adam en zal hij om diens zonde moeten sterven. Bovendien maakt de totale verdorvenheid van de mens, die geacht wordt onbekwaam tot enig goed te zijn en geneigd tot alle kwaad, het hem onmogelijk zich te bekeren. Hij moet dan maar wachten tot God dit doet en stelt deze daad van God zelfs na de wedergeboorte. De erfzondeleer weerhoudt dus de mens God te zoeken, Jezus aan te nemen en het heil en de heerlijkheid te ontvangen.

De erfzonde leert dat alle zuigelingen deel hebben aan de verdoemenis, dat zij dus niet verloren gaan om begane zonden, maar dat zij verdoemelingen zijn, dus verloren krachtens hun afstamming van Adam. 'Zij zijn zonder hun weten der verdoemenis in Adam deelachtig' (doopformulier der gereformeerde kerken). Zij worden dus niet geoordeeld naar hun werken, zoals in *Openbaring 20:12* staat, maar naar de hun toegerekende zonde. Daar het voor hen onmogelijk is om de verzoening in Jezus te leren kennen en in geloof te aanvaarden, zou dus iedere kleine die sterft, voor eeuwig verloren zijn!

Dr. Berkouwer schrijft: 'Dat het woord erfzonde meermalen tot allerlei misverstand leidde en ook gemakkelijk leiden kon, is wel moeilijk voor bestrijding vatbaar. Meermalen heeft men er allerlei conclusies uitgetrokken in deze zin, dat men - mede op grond van

het woord érfzonde - het begrip ging verstaan als heenwijzend naar een biologisch 'overerven' van de zonde als een parallel van het overerven van allerlei eigenschappen der ouders door de kinderen'.

Het woord 'erven' wordt door dr. Berkouwer weggewerkt in de zin: 'Wanneer de kerk van 'erfzonde' sprak, bedoelde zij daarmee wel het overmachtige en totale der zonde aan te duiden, de menselijke onmacht, waarin het niet mogelijk was te vluchten naar een door de zonde niet aangetast en beheerst terrein'. Wij merken op dat zonde niet een statische situatie is, die ieder levensterrein heeft aangetast, zodat het onmogelijk is buiten de zonde te leven, maar zonde is een proces in het leven, waarbij de mens contact krijgt met de wetteloze geesten door wie zijn leven wordt aangetast. Zulk een contact moet in ieder nieuw leven ook opnieuw gelegd en werkzaam worden. Het is evenmin erfelijk als een huwelijksgemeenschap. Levenscontacten zijn niet erfelijk!

De mens die tot bewustzijn gekomen is, heeft ook de mogelijkheid de contacten met de boze weer te verbreken en zich te bekeren. Het is dan nodig dat hij door zijn wedergeboorte of vernieuwing van denken overgezet wordt uit de macht der duisternis in het onzienlijke Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde (*Colossenzen 1:13*). Dit is dan geen vlucht, maar een migratie uit de macht van de satan tot God (*Handelingen 26:18*). Dan hebben wij een plaats gekregen in de hemelse gewesten in Christus Jezus (*Efeziërs 2:6*).

Tenslotte wordt door dr. Berkouwer opgemerkt: 'Men kan zonder overdrijving zeggen, dat de geschiedenis van de erfzonde op beslissende wijze bepaald is door de vraag, wat men te verstaan heeft onder de woorden uit Romeinen 12b: 'omdat allen gezondigd hebben', dit wil dus zeggen dat hun leven in contact is gekomen met de boze of wetteloze geesten! Wij menen goed te doen om voor onze lezers als eerste tekst Romeinen 5:12 toe te lichten.

Allen hebben gezondigd

'Daarom, gelijk door één mens de zonde de wereld is binnengekomen en door de zonde de dood, zo is ook de dood tot alle mensen doorgegaan, omdat allen gezondigd hebben' (Romeinen 5:12).

Het voegwoordelijke bijwoord 'daarom' legt verband tussen de voorgaande perikoop en de volgende verzen. Er is een organische samenhang met de verzen 1-11 en de daarin aangewezen zekerheid van heil en leven voor allen, die aan Christus toebehoren. Onze tekst is tevens in de uitspraak: omdat allen gezondigd hebben, een herhaling van de vaststelling, dat de heidenen zónder wet en de Jood met zijn wet gezondigd hebben: 'Want allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods, en worden om niet gerechtvaardigd uit zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus' (*Romeinen* 3:23).

In onze perikoop stelt Paulus nu de zonde tegenover de genade en de dood tegenover het leven, waarna dit gedeelte eindigt met de hoofdgedachte: 'Gelijk de zonde als koning heerste in de dood, zo ook de genade zou heersen door rechtvaardigheid ten eeuwigen leven door Jezus Christus, onze Here'. Hieruit blijkt wel dat onze tekst zeker geen geïsoleerd stukje dogmatische verhandeling is met betrekking tot de oorsprong van de erfzonde. Het is dan ook onbegrijpelijk hoe men een leer aangaande een totale verdorvenheid van de mens en waar deze nooit van afkomt, (erfsmet), kan halen uit dit gedeelte van Paulus' brief. Hij spreekt daarin toch over 'rechtvaardigen en goeden' vóór Jezus' lijden en sterven (vers 7). Hij maakt melding van een tijd dat wij nog 'vijanden' wáren en van een thans gerechtvaardigd zijn door het bloed van Christus (vers 8 en 9). Rechtvaardigen zijn mensen die geheel volgens Gods wetten kunnen functioneren, dus denken, spreken en handelen. Zij zijn niet met wetteloosheid 'besmet'.

Er wordt in onze tekst een parallel getrokken tussen de manier waarop de mens een rechtvaardige wordt en die waarop hij een zondaar wordt: daarom, zoals de rechtvaardiging en de heerlijkheid die erop volgt, zijn door één mens, Jezus Christus, die voor ons allen stierf toen wij nog zondaars waren, zo is eigenlijk door één mens op gelijke wijze de zonde in de wereld gekomen en de dood die erop volgt. Zoals de rechtvaardiging doorgaat tot allen, die het offer van Jezus aannemen tot behoud, zo is ook het zondaar-zijn doorgestaan tot allen, die gezondigd hebben tot verderf. Het gaat in deze tekst om de boze werken, die allen, zowel Joden als heidenen, hebben bedreven, en niet over het dogma van de erfzonde. Door Adam is de zonde in de kosmos gekomen. Omdat hij

de boze gehoorzaamde, werd hij dienstknecht en gaf hij Zijn koningschap over aan de duivel. Toen de satan langs deze weg overste van deze wereld werd, kwam hij met zijn gevolg van wetteloze machten, die van leugen, zonde en ziekte, de aarde bezetten. Bovendien kwam deze indringer met zijn wet van zonde en van dood (*Romeinen 8:2*). De mens ging in zijn dienst arbeiden en het loon was ellende, ziekte en dood, dat als straf overkwam. De kosmos kwam dus binnen de invloedssfeer van de duivel te liggen. De bezetter trachtte van een schoon samenhangend geheel of kosmos, een deel van het rijk der duisternis te maken en daardoor een chaos te veroorzaken. De wet van de geest des levens werd vervangen door die van wetteloosheid en ontbinding. Het woord 'kosmos', vertaald door wereld, betekent een goed geordend en volgens goede wetten functionerend geheel. In deze kunstige schepping kwam de boze met zijn ontwrichtende krachten en wetten. Het gevolg van deze bezetting was, dat de mens omringd wordt door onzienlijke, onreine machten. Maar alleen zij die zondigen, die dus door de duistere geesten worden verleid, geïnfiltreerd en tot gehoorzaamheid gebracht, hebben deel aan de dood.

In theologische zin is de dood een toestand, zoals ook het leven, waarvan hij de tegenpool is. Tegelijkertijd is de dood een macht die tiranniseert. De aarde ligt vanuit de onzienlijke wereld onder het ressort van de dood. De vertaling Brouwer luidt: 'Zo heeft de dood zijn weg tot alle mensen gevonden, aangezien allen gezondigd hebben'. Zo heeft Jezus Christus de weg ten leven gevonden voor allen die Hém gehoorzamen. Helaas, niet alle mensen nemen Jezus aan, maar zij hebben wel allen, bewust of onbewust, contact met de duivel gehad.

De mens is niet vanaf zijn geboorte automatisch een zondaar, evenmin als hij vanzelfsprekend een zieke is. Hij heeft geen erfschuld. Hij is van nature ook niet onbekwaam tot enig goed en ook niet geneigd tot álle kwaad. Hij heeft geen erfsmet. Maar de menselijke geest, vooral als kind, is niet opgewassen tegen de verleiding en de pressie van de boze. Hij kan de duivel niet weerstaan noch verdrijven, en heeft van nature ook geen onderscheiding tussen goed en kwaad. Tot een ongehoorzaam volk sprak de Heer: 'En uw kleine kinderen, ... en uw zonen, die op dit ogenblik nog geen kennis hebben van goed en kwaad, ...' (*Deuteronomium 1:39*).

Vandaar dat een kind voor heiliging op zijn ouders is aangewezen, want dezen moeten hem beschermen tegen de boze machten. Zolang iemand met het kwade geen gemeenschap gehad heeft, bezit hij ook geen onderscheiding. Eerst toen Adam en Eva zondigden, werd van hen gezegd: 'Zie, de mens is geworden als Onze een door de kennis van goed en kwaad' (*Genesis 3:22*). God bedoelde: de mens heeft zelf contact opgenomen in de geestelijke wereld en is dus geestelijk geworden.

Wij schreven over de wereld als een bezet gebied. Dit houdt evenwel niet in, dat de mens de natuur en het wezen van de bezetter heeft overgenomen. Van nature zal hij gehoorzamen aan de ingeschapen levenswetten, en weerstand bieden aan de inwerking van de boze. In de kosmos is nog een grote verzetsbeweging. Let alleen op de ingeschapen afweer tegen de ziektemachten. De tegenstand kan evenwel alleen effectief worden door de schuldvergeving en de toerusting met de wapenen van de Heilige Geest. De weg naar dood en verderf veronderstelt een proces en een ontwikkelingsgang, evenals de weg naar de heerlijkheid. Langzaam aan wordt ieder verzet gebroken. Daarom citeerde Paulus in *Romeinen 3:12* de woorden van de psalmist: 'Allen zijn afgeweken, tezamen zijn ze onnut geworden'. Hun begin was dus goed! Wij merken op dat David zich zeker niet rekende bij hen, die van God waren 'afgeweken' en 'ontaard' waren (*Psalms 14:3*).

Ook had God tot Adam gezegd: 'Stervende zult gij sterven', zoals er letterlijk volgens de kanttekens in *Genesis 2:17* staat. Wanneer sprake is van een geestelijke dood, is dit een gevolg van zonden en misdaden, waardoor men gescheiden wordt van God die het leven is. Zo staat er: 'Ook u, hoewel gij dood waart door uw overtredingen en zonden' (*Efeziërs 2:1*).

De mens is bij zijn val geen duivel geworden, want zowel in de boze als door de boze functioneert geen enkele vorm van leven, hetgeen bij de mens wèl het geval is. Zelfs van heidenen wordt gemeld, dat zij van nature dingen doen, die de wet gebiedt (*Romeinen 2:14*). Zij zijn dus niet geheel wetteloos. Iedere zonde voert de mens verder op de weg naar het verderf, zoals iedere ziekte hem dichter naar de tijdelijke dood brengt. Het verderf is het einde van de zondaar (*Filippenzen 3:19*). Dan is deze in het oordeel wezensgelijk met de duivel geworden, zoals Jezus sprak tot de on-

barmhartigen: 'Gaaf weg van Mij, gij vervloekten, naar het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen bereid is' (*Mattheüs 25:41*).

In welke allen gezondigd hebben

In de loop der geschiedenis van de erfzondetheologie ging de strijd hoofdzakelijk om de laatste zinsnede van *Romeinen 5:12*, die in de Statenvertaling luidt: 'In welke allen gezondigd hebben', in plaats van 'omdat allen gezondigd hebben'. Men zocht een parallel te vinden met *1 Corinthiërs 15:22*: 'Want evenals in Adam allen sterven, zo zullen in Christus allen levend gemaakt worden'. Wie 'Het Nieuwe Testament in zes vertalingen' erop naslaat, kan constateren dat alleen de Statenvertaling de afwijkende versie van Augustinus heeft: 'In welke allen gezondigd hebben'. 'The New Testament from 26 translations' volgt geen enkele maal deze overzetting. 'The Interlinear New Testament' heeft in plaats van 'omdat': 'In zoverre allen zondigden'.

De bijbelverklaring van Dächsel merkt op, dat de vertaling 'in wie' of 'in welke' van taalkundige grond ontbloomt is: 'Zij steunt alleen op het gezag der gewone Latijnse overzetting, en misschien nog op een verkeerde opvatting ervan'. De gereformeerde theoloog dr. Herman Ridderbos vertaalt: 'Daarom dat allen zondigden'. Ook de afstand tussen 'in welke' en het antecedent 'één mens' pleit tegen de opvatting van de Statenvertaling.

Algemeen gaat men evenwel van de gedachte uit, dat men ook bij de verwerping van 'in wie' en aanvaarding van 'omdat' er toch zakelijk van een zondigen in Adam wordt gesproken, omdat heel het betoog van Paulus in die richting zou wijzen. De heerschappij van zonde en dood was over allen, hetgeen samen zou hangen met het zondigen van allen in de zonde van Adam als geslachts-hoofd. Wij hebben er evenwel al eerder op gewezen, dat God nooit de zonde der vaderen toerekent aan de kinderen. Dit zou immers onrechtvaardig zijn. Wij noemen hiervoor de volgende bewijspiaatsen: *Deuteronomium 7:10*: 'Maar aan ieder persoonlijk van hen die Hem haten, oefent Hij vergelding door hem te gronde te richten; Hij stelt het niet uit voor wie Hem haat, aan hem persoonlijk vergeldt Hij het'.

Deuteronomium 24:16: ‘De vaders zullen niet om hun kinderen ter dood gebracht worden; ook zullen de kinderen niet om hun vaders ter dood gebracht worden; ieder zal om zijn eigen zonde ter dood gebracht worden’.

Zou God nu voor Zichzelf een andere maatstaf en moraal erop nahouden dan Hij van zijn volk in de wet eiste? In 2 *Koningen 14:5,6* staat van Amazia: ‘Zodra hij het koningschap vast in handen had, doodde hij de dienaren die zijn vader, de koning, hadden gedood. Maar de kinderen van de moordenaars bracht hij niet ter dood, overeenkomstig hetgeen geschreven staat in het wetboek van Mozes, waar de Heer geboden heeft: De vaders zullen niet om de kinderen ter dood gebracht worden’ (vergelijk ook 2 *Kronieken 25:4*). Hoe durft men dan aan God toeschrijven dat Hij miljarden mensen verdoemelijk verklaart, enkel en alleen ter wille van één mens, van één vader!

Ook noemden wij al eerder de uitspraak in *Ezechiël 18:19,20* waar God spreekt: ‘Maar gij zegt: Waarom draagt de zoon niet mede de ongerechtigheid van de vader? Die zoon heeft immers naar recht en gerechtigheid gehandeld; hij heeft al mijn inzettingen naarstig onderhouden; hij zal voorzeker leven. De ziel die zondigt, die zal sterven. Een zoon (ook van Adam) zal niet mede de ongerechtigheid van de vader dragen, en een vader zal niet mede de ongerechtigheid van de zoon dragen’. Met deze uitspraken kan men toch wel de erfzondeleer als onbijbels van de hand wijzen!

Paulus spreekt in *Romeinen 5:12* vanuit Christus over Adam. Christus is het onderwerp en Adam is slechts de illustratie. Boven de perikoop staat ‘Adam en Christus’. Nog beter zou zijn: ‘Christus en Adam’. Christus is niet alleen de persoon van Jezus, maar Hij vertegenwoordigt de nieuwe mensheid, degenen die ‘in Christus’ zijn, die deel hebben aan zijn leven en die gezalfd of gedoopt zijn met de Heilige Geest. Christus en Adam zijn personen, maar ze hebben ook collectieve namen, zoals bijvoorbeeld de persoonsnaam Israël een collectief is voor een heel volk. In dit verband is Adam beeld van de natuurlijke mens, die de ontwikkeling tot geestelijk mens niet heeft bereikt. Adam is bij Paulus een ‘tupos’, een tegengesteld beeld van de komende, laatste Adam (5:14). Voor hem was de toegang tot de boom des levens en daarmee die tot het hemelse paradijs geblokkeerd. ‘De eerste mens is uit de

aarde, stoffelijk, de tweede (nieuwe) mens is uit de hemel. Gelijk de stoffelijke is, zijn ook de stoffelijken, en zoals de hemelse is, zijn ook de hemelsen. En gelijk wij het beeld van de stoffelijke gedragen hebben, zo zullen wij (door een groeiproces) het beeld van de hemelse dragen' (*1 Corinthiërs 15:47-49*).

Wie 'in Adam' is, wordt stoffelijk of vleselijk genoemd en is niet overgeplaatst in de hemelse gewesten 'in Christus Jezus' en kan daar ook niet komen, want hij is nog niet veranderd in zijn denken (*Efeziërs 2:6*). In hem openbaart zich nog de zonde, zoals nijd en twist en hij leeft als het merendeel der mensen, die door de overste dezer wereld geïnfilterd en geïnspireerd worden (*1 Corinthiërs 3:1-3*). Voor wie evenwel 'in Christus' is, geldt: 'Een ieder die in Hem blijft, zondigt niet' (*1 Johannes 3:6*). Het denken van de wedergeboren mens is vernieuwd en daarom is hij in Christus'. Hij kan dan ook hemels denken.

In *1 Corinthiërs 15:50* vervolgt de apostel zijn uitspraak aangaande de stoffelijke en de hemelse mensen, met de mededeling, dat vlees en bloed het Koninkrijk Gods niet kunnen beërven. De mens moet wedergeboren of vernieuwd worden in zijn denken, want Gods gedachten zijn 'hoger' dan die van de natuurlijke mens. Men moet geestelijk leren denken om tot de hemelsen te behoren. Waar dit vernieuwingsproces geheel doorgewerkt is, kan gesproken worden van de geopenbaarde 'zonen Gods' (*Romeinen 8:19*). Dezen zien de dood dan ook niet, sterven niet, maar hun verderd en sterfelijk lichaam wordt in een punt des tijds veranderd in een verheerlijkt en onsterfelijk lichaam.

Ook in *Romeinen 6* ontmoeten wij dezelfde denkwijze van de apostel. Onze oude mens is medegekruisigd en wij zijn niet langer slaven van de zonde vanwege deze vernieuwing van denken. Het moet immers voor ons 'vaststaan', wij moeten het zo 'beschouwen' (Can.vert. en Brouwer), het daarvoor 'houden' (St.Vert.), dat wij wel dood zijn voor de zonde, maar levend voor God 'in Christus' (*Romeinen 6:11,17,18*).

De kanttekenaren van de Statenvertaling erkennen dat de lezing, 'omdat allen gezondigd hebben' goed is, maar voegen er bij: 'Dat brengt noodzakelijk dezelfde zin mee, want alle mensen die sterven, hebben in zichzelf geen duidelijke zonden begaan, gelijk blijkt in de onmondige kinderen, van welke vele sterven in hun

onmondigheid en derhalve moeten gezondigd hebben in deze ene mens, in wier lendenen zij waren’.

Paulus laat zich echter niet over zuigelingen uit. Wanneer hij over hen spreekt, gaat het over het feit dat zij in de gelovige ouders zijn geheiligd en niet in Christus, zoals het doopformulier leert om dan te concluderen, dat zij daarom als lidmaten van de gemeente van Christus behoren gedoopt te zijn (*1 Corinthiërs 7:14*).

Wanneer zuigelingen sterven, is dit omdat zij deel uitmaken van de schepping, die onder de vloek zucht: ‘Want de schepping is aan de vruchteloosheid onderworpen, niet vrijwillig, maar om hem (Adam), die haar daaraan onderworpen heeft’ (*Romeinen 8:20*). Wat hun lichamen betreft, leven deze kleinen ver van de Heer in het vreemde domein van de overste dezer wereld. God sprak tot Adam dat de aarde ter wille van hem vervloekt was. Het zuchten en kreunen van het zichtbare leven staat dus in verband met de pressie en de infiltratie van de ziektemachten, van die van pijn en verwording. De schepping wil ook de volmaaktheid evenals de geest die in de gelovigen zucht (*Romeinen 8:23*).

In een zuigeling is de geest nog niet tot ontwikkeling gekomen. Het kindje heeft noch goed noch kwaad gedaan en heeft ook nog geen keuze kunnen maken (*Deuteronomium 1:39*). Van een geestelijke dood kan men dus niet spreken en wanneer het de lichamelijke dood sterft, is dit een gevolg van ziektemachten. Zo sterft ook het vee niet rechtstreeks om de zonde van Adam of vanwege een zondige natuur. In het vrederijk waar de macht en de beïnvloeding van de satan, ook door ziektemachten, gebonden zijn, en de schepping niet meer zucht, geldt: ‘Daar zal niet langer een zuigeling zijn, die slechts weinige dagen leeft’ (*Jesaja 65:20*). Dit laatste is tevens een belofte voor het verlore, bevrijde en met de Heilige Geest vervulde volk van God in onze tijd, ten opzichte van hun kinderen die in hen geheiligd zijn, dit wil zeggen apart gezet zijn van de boze geesten.

Adam vertegenwoordigde de oude schepping en bracht haar onder het regiem van de zonde en de dood. Christus vertegenwoordigt de nieuwe schepping en brengt deze tot gerechtigheid en leven.

Romeinen 5:18 en 19

Aansluitend met vers 12 lezen wij nu de verzen 18 en 19, die ook aangevoerd worden om de erfzondeleer te bewijzen.

‘Derhalve, gelijk het door één daad van overtreding voor alle mensen tot veroordeling gekomen is, zo komt het ook door één daad van gerechtigheid voor alle mensen tot rechtvaardiging ten leven.’

De Conybeare-vertaling luidt: ‘Daarom, zoals de vrucht van de overtreding alle mensen bereikte en onder veroordeling bracht (betrekking hebbende op de dood); zo zal de vrucht van de vrij-spraak allen bereiken, en rechtvaardiging brengen, betrekking hebbende op het leven’. Het loon van de zonde van Adam is tot alle mensen doorgedrongen en de schepping zucht eronder, omdat dit loon haar onvrijwillig uitbetaald wordt.

Als een voorbeeld van dit doordringen tot alle mensen denken wij aan de tweede grote zonde van de mens, in Babel, waar de spraak werd verward. In zijn moedwillig contact met de boze geesten in de hemelse gewesten werd het vermogen van de mens ontwikkeld om in verschillende talen te spreken. De talen die hij van de geestenwereld overnam, bouwden hem evenwel niet op, maar zij brachten hem in verwarring. God was niet de oorzaak van de talenchaos, want Hij is geen God van wanorde (*1 Corinthiërs 14:33*). Hij gaf de mens echter over aan een verwerpelijke denken, zodat het contact met de demonen deze verdeeldheid bewerkte. Door het spreken in verscheidene talen kwam er verwijdering tussen de groepen bouwers. In Babel werd door het ‘talenwonder’ de mensheid geestelijk verdeeld. Deze opsplitsing is doorgegaan tot alle mensen, maar ieder kind dat geboren wordt, moet eerst de taal van zijn moeder leren en hierdoor blijft de verwarring gecontinueerd. Zo zijn ook de zonde en de dood doorgedrongen tot alle mensen. Ieder krijgt er contact mee. Samenvattend wijst de apostel hier nog eens op de evenwijdige loop van de parallel, namelijk zoals door één zondige daad alle mensen die zondigen, veroordeeld zijn tot de dood, zo komt het door één daad van schuldgeving tot vrij-spraak en rechtvaardiging voor alle mensen. Wij wijzen erop, dat om de rechtvaardiging te ontvangen er een daad van de mens nodig is, namelijk het aannemen. Men moet contact met God zoeken en het offer van Jezus Christus in geloof

aanvaarden. Zo gaat het ook met het zondaar worden. Ook daarvoor is een daad van de mens nodig. Deze moet contact krijgen met de machten der duisternis die hun heerschappij in hem vestigen. De oude schepping 'in Adam' is niet in staat weerstand te bieden aan de verleidingen, aanvallen en penetraties van de haar omringende machten. Daarom kan in de praktijk van het leven niemand zonder zonde blijven. Johannes schreef: 'Indien wij zeggen, dat wij niet gezondigd hebben, maken wij Hem (die voor allen gestorven is, *2 Corinthiërs 5:15*) tot een leugenaar en zijn woord is in ons niet' (*1 Johannes 1:10*). Slechts de nieuwe schepping, waarvan Jezus Christus de eerste is, kan de duisternis overwinnen door de Geest van God die in haar woont.

'Want, gelijk door de ongehoorzaamheid van één mens zeer velen zondaren geworden zijn, zo zullen ook door de gehoorzaamheid van één zeer velen rechtvaardigen worden.'

Ook in dit vers wordt weer op de parallel gewezen. Hier is evenwel geen sprake van 'allen' zoals in het vorige vers, maar voor beide categorieën gaat het om 'de velen'. Wij lezen dus niet met hen die de Schrift tot hun eigen verderf en dat van hun kinderen verdraaien: 'Gelijk door de ongehoorzaamheid van één mens 'allen' automatisch zondaar zijn geworden, dus ook zuigelingen, zo zullen ook door de gehoorzaamheid van één mens slechts een aantal uitverkorenen gerechtvaardigd worden'.

Adam nam contact op met de boze en deze daad van ongehoorzaamheid had tot gevolg dat de aarde bezet gebied werd. Velen werden verleid of bezweken door de overweldiging van de demonen. Hierdoor 'kwam het geheel der mensheid als zondaar te staan' (vert. Brouwer). Jezus stierf voor de zondesuld der gehele wereld en door deze daad van gehoorzaamheid tot de dood (*Filippenzen 2:8*) maakte Hij het mogelijk, dat de innerlijke mens vanuit de macht van de satan en uit zijn domein, overgezet wordt in het hemelse Koninkrijk. De Nieuwe Vertaling heeft: zondaren geworden zijn. De Canisiusvertaling heeft: tot zondaars zijn geworden. De Lutherse vertaling: velen zondaars geworden zijn. Dit 'geworden' wijst erop dat de mens niet vanaf zijn geboorte zondaar is, maar dat hij dit door zijn zondige daden wordt.

Overige teksten

De ‘erfzondeteksten’ uitgelegd

Wij willen nu verder nog enkele teksten bespreken, die in de gereformeerde belijdenisgeschriften en in de tekstverwijzingen van de Statenvertaling worden aangehaald om de leer van de erfzonde te ondersteunen.

• *‘Toen Adam honderddertig jaar geleefd had, verwekte bij een zoon naar zijn gelijkenis, als zijn beeld, en noemde hem Seth’* (Genesis 5:3).

De kanttekenaars van de Statenvertaling concluderen uit bovenstaande tekst, dat Adam naar Gods beeld en gelijkenis was geschapen, maar Seth naar het ‘gans verdorven beeld van Adam; waardoor nu alle mensen, die op natuurlijke wijze uit Adam geboren worden, zondig, ellendig en de dood onderworpen zijn. Zie Romeinen 5:12. De verklarende aantekeningen van de Nieuwe Vertaling (uitgave Kok) verzachten deze uitspraak met: ‘De door God naar zijn beeld geschapen mens verwekt een kind, dat wederom zijn beeld en daardoor ook insgelijks Gods beeld draagt’. In de ‘Transcriptievertaling en verklaring’ staat: ‘De (oer)mens leefde 130 jaar, toen verwekte hij een kind, in overeenstemming met hem, zoals zijn beeld’. De opmerking wordt gemaakt: ‘hem’ kan zowel op God slaan als op de (oer)mens.

Wanneer de mens niet naar Gods beeld en gelijkenis geschapen is, kan hij nooit meer beantwoorden aan zijn oorspronkelijk doel, dat hij Hem gelijk zal zijn, die het geen roef achtte Gode gelijk te zijn (*1 Johannes 3:2* en *Filippenzen 2:6*). Men ziet hoe de boze de erfzondeleer gebruikt heeft om te beletten dat de mens ooit als overwinnaar op de troon van God zal zitten. Wanneer hij werkelijk geheel en al verdorven is, hoe kan dan gesproken worden overeen voortdurende strijd tussen hem en de machten der duisternis? Er staat immers in de moederbelofte: ‘Ik zal vijand-

schap zetten tussen u en de vrouw, en tussen uw zaad en haar zaad; dit zal u de kop vermorzelen en gij zult het de hiel vermorzelen' (*Genesis 3:15*).

• *'De Here zag dat de boosheid des mensen groot was op de aarde en al wat de overleggingen van zijn hart voortbrachten te allen tijde slechts boos was'* (*Genesis 6:5*).

Ook bij deze tekst vinden wij de eenzijdige, stereotiepe exegetische van de kanttekenars der Statenvertaling: 'In dit vers is vervat een zeer onverbloemde en grondige beschrijving van de erfzonde en haar vruchten'. Ons antwoord luidt: *Genesis 6* begint met een allegorie. De zonen Gods namen zich vrouwen uit de dochters der mensen. De zonen Gods zijn in het Oude Testament altijd engelen, die allen uit God zijn voortgekomen, want Hij is de Vader der geesten (*Job 1:6; 2:11; 38:7; Daniël 3:25,28; Hebrëen 12:9*).

De Alexandrijnse tekst heeft trouwens ook in plaats van 'zonen Gods', 'engelen Gods' staan. De uitdrukking 'toen de mensen zich op aarde begonnen te vermenigvuldigen en hun dochters geboren werden' bedoelt dan ook niet, dat deze mensen in natuurlijke zin geen zonen zouden gehad hebben, of dezen speciaal nakomelingen van Kain zouden zijn, maar dat vanuit Gods oog gezien, het creëren van mensen, het scheppen van een vrouwelijke tegenhanger voor Zichzelf was. Slechts vanuit deze visie is de heftigheid van dit verhaal te verklaren. God zag de nakomelingen van de mens als huwbare dochters, met wie Hij Zich in de geest wilde verbinden. Zo spreekt Hij later van zijn volk Israël als 'de dochter Sions', of 'de dochter mijns volks', of gij zijt de dochter van uw moeder'. Zo staat in *Jacobus 4:5* volgens de vertaling Brouwer: 'Met naijverig verlangen zoekt Hij naar de geest die Hij in ons deed wonen'.

In *Genesis 6* wordt ons meegedeeld, hoe de mens, vóórdat hij gemeenschap met God had, reeds in de wereld der geesten een ontuchtige was geworden. De boze engelen werden ontrouw aan hun oorsprong, namelijk aan God, en verlieten hun eigen woonstede, namelijk de onzienlijke wereld (*Judas 6*). Zij zagen dat 'de dochters der mensen' schoon of goed waren en begeerden hun geest, teneinde daar wederrechtelijk gemeenschap mee te hebben en ook hun ziel en lichaam te gebruiken om wetteloosheden in de wereld te brengen.

‘Zij namen zich daaruit vrouwen, wie zij maar verkozen’. Met grote willekeur en wetteloosheid zochten zij voor hun doel geschikte slachtoffers uit. Dit verklaart ook dat de ene mens buiten zijn schuld zoveel meer moet lijden dan de andere. Wat voor verzet konden de mensen bieden, die de doop in de Heilige Geest niet kenden? Zij hadden immers geen inzicht in de hemelse gewesten en onvoldoende kracht tot verweer. Zij werden misleid en overweldigd, terwijl zij eigenlijk niet wisten wat hun overkwam. De resultaten waren echter de tegen Gods wet ingaande handelingen. David schreef aangaande deze gemeenschap met boze geesten in *Psalm 7:15*: ‘Zie, wie met ongerechtigheid bevrucht werd, is zwanger van onheil en baart leugen’.

In *Genesis 6:1-4* wordt in een gelijkenis meegedeeld op welke wijze de mensen na Adam allen tot zondige daden kwamen. Er staat niet: ‘Toen de zonen Gods tot de dochters der mensen kwamen en zij hun kinderen baarden’, maar ‘hebben zij gebaard’ of voortgebracht. Het woord ‘kinderen’ is ingevoegd. Jacobus schreef ‘Daarna, als de begeerte bevrucht is (door de afgefallen zonen Gods), baart zij de zonde’ (*Jacobus 1:14*). Op deze wijze raakte de aarde verdorven en vol geweldenarij. De aangevoerde tekst uit *Genesis 6:5* is dus geen bewijs van de erfzonde, maar een mededeling van het gevolg van hetgeen in de verzen 1-4 is geschreven.

De tekst waar de Statenvertaling in onze tekst in verband met de erfzondeleer naar verwijst, is:

• ‘Omdat het voortbrengsel van des mensen hart boos is van zijn jeugd aan’ (*Genesis 8:21*).

Er staat niet dat het voortbrengsel van het lichaam van de mens, dus zijn kinderen verdorven zijn, maar dat van zijn hart, dus van zijn inwendige mens. Er staat ook niet ‘van vóór zijn geboorte’, maar ‘van zijn jeugd aan’. De verleiding van de boze begint al vroeg. Voor deze hartstocht van de gevallen zonen Gods naar de mens waarschuwde God reeds Kain in *Genesis 4:7* met de woorden: ‘Doch indien gij niet goed handelt, ligt de zonde(macht) als een belager aan de deur’. De zuigeling is evenwel niet in staat iets geestelijks ‘voort te brengen’. Bij de prille jeugd kan men nog niet spreken over ‘het gedichtsel van ‘s mensen hart’ (St. Vert.). De transcriptieverklaring geeft nog de volgende lezing: ‘Ofschoon

de neiging van het hart van de mens slecht is dóór zijn jeugd'. Dit zou dan kunnen betekenen dat de primitieve mens vanwege zijn gebrek aan onderscheiding van geesten een gemakkelijke prooi voor de demonen was.

• *'Komt ooit een reine uit een onreine - niet één'* (Job 14:4).

Men meent dat dit vers gelijkwaardig zou zijn aan Psalm 51:7, waaruit men concludeert dat ieder mens in zonde ontvangen en geboren is. Nu is het woord 'onreine' in het Hebreeuws een mannelijke vorm. Het is dan wel moeilijk om achter 'onreine' het woord 'moeder' te plaatsen! Het gevolg hiervan is, dat men dan natuurlijk het kwaad bij de vader gaat zoeken en terecht komt bij de gemeenschap tussen man en vrouw. Augustinus zou dan gelijk hebben, want hij leerde: 'De zonde culmineert in de seksuele lust en langs de weg van de coïtus wordt de zonde fysiek overgebracht'. Hij achtte het daarom een kostelijke zaak, indien heel het mensdom door een universeel celibaat (ongehuwde staat) zelfmoord pleegde. Maar de gedachte van God die Jezus na de zondeval vertolkte, was: 'Hebt gij niet gelezen, dat de Schepper hen van den beginne als man en vrouw heeft gemaakt? En Hij zeide: Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen en die twee zullen tot één vlees zijn. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheid de mens niet', ook niet door 'vrome' adviezen (*Mattheüs 19:4,5*).

In zijn grote smart was Job geen belijdenissen aangaande de erfzonde aan het formuleren, maar hij uitte zijn felle klachten. Hij schilderde hier de afstand tussen God en de mens: een ontluikende bloem die verwelkt, een schaduw die geen stand houdt. Deze nietige mens wordt nu voor Gods gericht gedaagd. Wie is dan Job voor God? Hij is ook niet beter dan de anderen. Er is hier sprake van een algemene solidariteit in zwakheid en onmacht, zoals de profeet Jesaja later uitriep: 'Wee mij, ik ga ten onder, want ik ben een man, onrein van lippen, en woon te midden van een volk, dat onrein van lippen is; en mijn ogen hebben de Koning, de Here der heerscharen, gezien' (*Jesaja 6:5*). Immers, 'wat uit vlees geboren is, is vlees, en wat uit de geest geboren is, is geest' (*Johannes 3:6*). Er is onmacht in het vlees om de boze te weerstaan en daarom is er de noodzakelijkheid om opnieuw geboren te worden, dus een

verandering mee te maken van een natuurlijk denken in een geestelijk. Wij merken nog op dat de Engelse King James-vertaling de gedachte aan een geboorteprocés niet heeft: 'Wie kan een rein ding uit een onrein tevoorschijn brengen? niet één.'

De Joden die geen erfzondeleer kenden, gaven de tekst in de Septuagint als volgt weer: 'Want wie is vrij van onzuiverheid? zelfs niet één.' Kan een mens iets reïns voortbrengen? Is het mogelijk dat ouders een kind kunnen heiligen en beschermen tegen de kwade omringende machten, wanneer ze zelf door deze geesten gebonden zijn en overheerst worden? Het antwoord is: ze zullen zelf eerst rechtvaardigen en gereinigden moeten zijn, willen ze voor hun kinderen in de bres springen. Jezus sprak tot ieder die zijn woord bewaart: 'Gij zijt nu rein om het woord, dat Ik tot u gesproken heb' (*Johannes 15:3*).

Wij komen nu tot de uitspraak van Elifaz:

• 'Wat is de sterveling, dat hij rein zou zijn, en dat wie uit een vrouw geboren is, rechtvaardig zou wezen?' (*Job 15:14*).

In deze zin hebben we te maken met Hebreeuws parallellisme, zoals dit vele malen in de bijbel voorkomt. Bijvoorbeeld de bekende tekst: 'Hoor, iemand roept: Bereidt in de woestijn de weg des Heren, effent in de wildernis een baan voor onze God' (*Jesaja 40:3*). De zinsonderdelen lopen dus evenwijdig.

'Uit een vrouw geboren' staat hier voor 'mens', zonder enige bijgedachte aan een biologisch veroorzaakte zondigheid. Vergelijk ook de uitspraak van Bildad: 'Hoe zou dan een mens rechtvaardig zijn bij God, of hoe zou hij rein zijn, die uit een vrouw geboren is?' (*Job 25:4*). Met een erfelijke zondigheid hebben deze verzen niets te maken.

Opgemerkt moet worden dat Elifaz als hoofdschuldige, met Bildad en Zofar, niet recht van God hadden gesproken (*Job 42:7*). Ze werden geleid door 'vrome' geesten, die God wilden scheiden van zijn heilige engelen en van de mens. Zij wilden God isoleren van zijn schepping. Het vervolg van onze tekst luidt dan: 'Zie, in zijn heiligen stelt Hij geen vertrouwen, zelfs de hemelen zijn niet rein in zijn ogen; hoeveel te minder de afschuwelijk verdorvene, de mens, die ongerechtigheid indrinkt als water!' De vraag is: waar vindt men in onze tijd mensen terug die dezelfde gedachten koes-

teren? Elifaz had zijn 'wijsheid' opgedaan bij een demon, die hem deed schrikken en beven, toen deze in een vage gestalte voor hem stond en fluisterend zijn leugens inspireerde (*Job 4:14-21*). Ook sprak deze macht dat God in zijn dienaren geen vertrouwen stelde. Job was zo'n menselijke dienaar, die oprecht en vlekkeloos volhardde in zijn rechtschapenheid, ondanks de felle aanvallen van de satan. God stelde zoveel vertrouwen in Job, dat Hij toeliet dat deze tot het uiterste werd getest. Daarom kon Elifaz zijn uitspraak: 'Hij vangt de wijzen in hun sluwheid' beter op zichzelf dan op Job toepassen. Later citeert de apostel Paulus haar in *1 Corinthiërs 3:19*.

Wie van God niet recht spreekt, zal dit zeker ook niet van mensen doen. Nergens wijst evenwel de Schrift op een totale verdorvenheid van de mens vanaf zijn ontvangenis of vanaf zijn geboorte, noch op zijn onbekwaam zijn tot enig goed en geneigdheid tot alle kwaad. Jezus sprak wel over 'de goede mens, die goede dingen voortbrengt uit de goede schat zijns harten!' (*Lucas 6:45* en *Mattheüs 12:35*). De goede mens brengt dus iets voort uit zijn hart, vanuit de onzienlijke wereld, waaruit blijkt dat dit hart toch niet zo door en door verdorven is, zoals de 'vrome' geesten zouden willen.

Natuurlijk erkennen wij dat alle mensen gezondigd hebben, vrijwillig of onvrijwillig, en dat allen hierdoor de heerlijkheid Gods derven. Niemand kan zeggen: 'Ik heb mijn hart rein bewaard' (*Spreuken 20:9*). Uit het woord 'bewaard' blijkt duidelijk dat het hart van een kind wel rein is! Het universele van de zonde vindt haar verklaring niet in de erfelijkheid. De aangehaalde plaatsen wijzen slechts op de trieste toestand waarin de mens, los van de genade, zich bevindt. De zonde vindt haar ontstaan in de gemeenschap van de mens met de verborgen machten in het Koninkrijk der hemelen!

• *'De goddelozen zijn van de geboorte aan afvallig, de leugensprekers dwalen van de moederschoot aan'* (Psalm 58:4).

De dichter heeft het hier in de eerste plaats over onrechtvaardige rechters en verder over zeer slechte personen, die radicaal verdorven zijn. Ze mogen zich dan 'goden' noemen, maar ze zijn mensen die vanaf hun prille jeugd het goede pad hebben verlaten. Ze zijn immers 'afvallig', en waren dus eerst met recht en met wetmatigheid verbonden. Ze zijn evenwel met het kwade vergroeid, zodat men niet op verandering kan hopen. Ze worden geïdentificeerd met

slangen en adders, die niet naar de stem van hun bezweerders luisteren en een en al venijn verspreiden. De dichter bidt dat de Here de tanden in de mond dezer verscheurende leeuwen zal verbrijzelen. Voor hen die de leer van Jezus aangaande het Koninkrijk der hemelen verstaan, zijn deze beelden duidelijke aanwijzingen, hoezeer deze goddelozen verbonden zijn met de boze geesten.

De dichter doet hier allerminst dogmatische uitspraken over de erfzonde en bedoelt ook niet te zeggen, dat alle mensen van jongs af aan dwalen en liegen. Baby's in de wieg kunnen niet liegen en dwalen, zegt ons gezonde verstand!

• *'Want niemand op aarde is zo rechtvaardig, dat hij goed doet zonder te zondigen'* (Prediker 7:20).

Men moet deze woorden wel zeer verdraaid in zijn hart laten vallen, om eruit te concluderen dat hier over erfzonde wordt gesproken. Wanneer gezegd wordt: niemand is zó rechtvaardig, kan niet met zondag 3 van de Catechismus bedoeld worden, dat de mens zó verdorven is, dat hij gans onbekwaam is tot enig goed en geneigd tot álle kwaad.

De Prediker was een man, die alle daden die onder de zon verricht worden, in ogenschouw nam (1:14). Hij stelde vast dat de beste breister wel eens een steek laat vallen. Wanneer de schrijver van dit boek Salomo geweest is, vinden wij deze woorden terug in het begin van diens regering bij de inwijding van de tempel. Hij sprak in *1 Koningen 8:46* van het volk: 'Wanneer zij tegen U zondigen - er is immers geen mens die niet zondigt - en Gij op hen toornig wordt en hen overlevert aan een vijand'.

De Prediker besluit hoofdstuk 7 met de woorden: 'Alleen, zie toch: ik heb ontdekt, dat God de mensen recht gemaakt heeft, maar zij zoeken vele bedenkselen'. Hij constateert dus dat de mensen bij hun geboorte, dus vanaf hun oorsprong, niet verkeerd zijn. Het werkwoord 'opmerken' en 'ontdekken' dat telkens terugkeert, wijst op een proefondervindelijk onderzoek. Zo had hij nooit een menswaardige vrouw ontdekt, maar wel moest hij constateren dat God de mensen goed heeft gemaakt, maar dat dezen al opwasende verkeerde dingen bedachten. De Prediker behoefde niet te 'ontdekken' of uit te vinden' dat God Adam goed had geschapen. Dat kon hij in de Pentateuch wel lezen.

De Prediker bedoelt te zeggen, dat de mensen bij hun geboorte, dus van oorsprong, niet verkeerd zijn. Hun gedachteleven brengt hen evenwel tot allerlei zonden. De werkelijke oorzaak van het kwade kon de Prediker evenwel niet ‘ontdekken’, hoe hij er ook zijn best voor deed. Hij sprak: ‘Ik wil wijsheid verwerven, maar zij bleef onbereikbaar voor mij (7:23). Zei de Heer in het nieuwe verbond ook niet, dat de koningin van het Zuiden van de einden der aarde was gekomen om de wijsheid van Salomo te horen? Hij voegde eraan toe: ‘Meer dan Salomo is hier’ (Lucas 11:31).

Slechts het evangelie van het Koninkrijk der hemelen schenkt de ware wijsheid en het inzicht in de oorsprong van alle kwaad. Deze wijsheid is niet van ‘onder de zon’, dus van de natuurlijke mens, maar zij is ‘van boven’ en geestelijk (Jacobus 3:13-18).

• *‘Zie, Gij zijt toornig geweest, omdat wij zondigden; in die toestand verkeerden wij lange tijd, en zouden wij dan verlost worden? Wij zijn allen geworden als een onreine, al onze gerechtigheden als een bezoedeld kleed’* (Jesaja 64:5,6).

In deze teksten komt duidelijk naar voren, dat Gods toorn rustte op hen, die zondigden. De profeet spreekt dus niet van een oorsprong in onreinheid, maar over een toestand, waarin de mens door zijn zondigen voor een lange periode gekomen was. De Nieuwe Vertaling gaat dan ook verder met: ‘Wij zijn allen geworden als een onreine, al onze gerechtigheden als een bezoedeld kleed’. Onze gerechtigheden omhulden ons eerst als een schoon kleed. Door onze zondige daden werd dit kleed evenwel bevuild. Met dit bezoedelde kleed bedoelt de profeet een maandstondig kleed, dat eerst rein was, maar nu door niemand aangeraakt kon worden zonder zelf onrein te worden.

De Statenvertaling heeft door het ‘geworden zijn’ (dat ook de Septuagint heeft) te veranderen in ‘wij zijn als een onreine’, de indruk gewekt, dat de onreinheid wel te maken heeft met de totaliteit van ons wezen. De ‘Korte Verklaring’ heeft: ‘En wij allen werden als een onreine’ en tekent hierbij aan: ‘Zo verregaand was de afval, dat allen in Gods heilig oog aan een onreine gelijk werden, en al hun gerechtigheden’ (d.w.z. de handelingen, door welke men de bondsplichten vervult) ‘werden als een bezoedeld (eigenlijk maandstondig) kleed’. De Statenvertaling ‘wij zijn’ past niet bij de

zin die zij heeft in 5b: 'Gij waart verbolgen, omdat wij gezondigd hebben'. De opmerking aan het einde van vers 6 dat wij allen afvallen als een blad, en dat onze misdaden ons wegvoeren als de wind, wijst er wel op, dat dit blad eerst fris en groen aan de boom zat.

- *'Kan een Ethiopiër zijn huid veranderen, of een panter zijn vlekken? Dan zoudt gij ook in staat zijn goed te doen, gij, die gewend zijt kwaad te doen'* (Jeremia 13:23).

Jeremia spreekt hier tot een volk dat vanwege 'de grootte zijner ongerechtigheid' naar Babel zou worden weggevoerd. Ondanks alle waarschuwingen had Juda zich zo verhard, dat het een onmogelijkheid werd zich te bekeren, zelfs niet meer uitwendig. Zomin als een moorman zijn huid kan wassen dat zij blank wordt, en een luipaard zijn vlekken kan veranderen, zodat zij één kleur worden, zomin waren alle middelen om het volk te verbeteren, effectief. De kwade gewoonten waren tot een tweede natuur geworden. De Statenvertaling heeft: gij zijt geléerd kwaad te doen. Zij waren dus in de zonde opgevoed en onderwezen. Zij waren vlijtige leerlingen van het kwade geweest, zodat dit hun dagelijks bedrijf was. Zij hadden hierdoor hun geweten als met een brandijzer dichtgeschroeid. Hier is dus wel sprake van een verregaande verdorvenheid, maar door afval, verharding en onbekeerlijkheid en niet door een aangeboren erfzonde. Het volk van Juda was aan het kwade ver-slâáfd geraakt!

- *'Arglistig is het hart boven alles, ja, verderfelijk is het; wie kan het kennen? Ik, de Here, doorgrond het hart en toets de nieren, en dat, om aan een ieder te geven naar zijn wegen, naar de vrucht zijner daden'* (Jeremia 17:9,10).

Bij dit laatste vers uit het Oude Testament dat wij bespreken, zullen wij opnieuw zien, dat de erfzondeleer gestaafd wordt met allerlei uit hun verband gerukte teksten. Men redeneert meestal buiten de context om en vergeet daarbij ook andere vertalingen te raadplegen.

De profeet had juist over twee soort 'mannen' gesproken: over de man wiens hart van de Here afweek en over de man die op de Here vertrouwde. De eerste lag onder de vloek en de laatste werd vergeleken met een boom, die aan wateren was gepland, welks loof

groen blijft en die niet nalaat vruchten te dragen. Van beide categorieën wordt gezegd: 'Ik de Here, doorgrond het hart en toets de nieren, en dat, om aan een ieder te geven naar zijn wegen, naar de vrucht zijner daden'.

Jezus sprak dat uit de overvloed des harten de mond spreekt en Hij vervolgde: 'Een goed mens brengt uit zijn goede schat goede dingen voort, en een slecht mens uit zijn boze schat boze dingen' (*Mattheüs 12:34,35*). Dat Jeremia in zijn tijd generaliserende zo ongunstig over zijn volk sprak, omdat het God had verlaten, betekent zeker niet dat er geen trouw overblijfsel werd gevonden. Ook het hart van de profeet was gericht op zijn God en wat van zijn lippen uitging, was aan God bekend. Hij sprak de woorden Gods! (*17:16*).

Wel heeft de profeet geconstateerd dat het hart arglistig is. De naam Jakob heeft hetzelfde grondwoord als arglistig. Het hart is dus bedrieglijk. Het woord verderfelijk heeft hetzelfde grondwoord als Enos, de zoon van Seth, hetgeen zwak of sterfelijk betekent. Men kan dus uit dit hart van alles verwachten. Er kan van alles uit voortkomen. Geen wonder dat de profeet zegt: wie kan het kennen? Slechts God kent de diepste gedachten van de mens. Hij kent de bronnen van diens overwegingen of de uitgangen van diens leven. Hij alleen kan het hart beoordelen om een ieder op de juiste wijze te vergelden naar wat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad (*2 Corinthiërs 5:10*). God kent ook de werkzaamheden van de boze machten en hun inspiraties, die tot zonde verleiden of pressen.

De Septuagint vereenvoudigt het probleem met de woorden: 'Het hart is dieper dan alle dingen en het is de man! en wie kan hem kennen? Ik de Here, doorgrond de harten en toets de nieren, om ieder te geven naar zijn wegen en naar de vrucht van zijn bedenkensels'. Verwezen wordt naar *Spreuken 27:19* waar staat: 'Zoals het water het gelaat weerspiegelt, zo weerspiegelt het hart van de mens de mens'. De mens is dus zoals zijn hart is: goed of kwaad. De diepte van het hart wijst op de geestelijke, onzienlijke wereld. Deze diepte wordt door de Here doorgrond. Paulus spreekt over de diepten Gods, als over de verborgen gedachten van de Schepper: 'Want de Geest Gods doorzoekt alle dingen, zelfs de diepten Gods' (*1 Corinthiërs 3:10*). Deze Geest doorzoekt ook de diepte van het menselijke hart. Zo wordt vermanend en vertroostend tot de ge-

meente gesproken: 'Ik ben het die nieren en harten doorzoek; en Ik zal u vergelden, een ieder naar uw werken' (*Openbaring 2:23*). Van een verdorven geboren worden is dus bij Jeremia geen sprake!

• *'Want uit het hart komen boze overleggingen, moord, echtbreuk, hoererij, diefstal, leugenachtige getuigenissen, godslasteringen. Dat zijn de dingen, die een mens onrein maken, maar het eten met ongewassen handen maakt een mens niet onrein'* (Mattheüs 15:19,20).

Het gaat in de perikoop van *Mattheüs 15:10-20* over hetgeen de mens onrein máákt of waardoor hij onrein wórdt. Hij is dus niet onrein, maar wórdt het! Onrein wordt men niet door uitwendige dingen als het eten van bepaalde spijzen of het eten met ongewassen handen. Onreinheid ontstaat in het hart, dus in het gedachteleven, door boze overleggingen te koesteren die tot wetteloze daden uitgroeien. Deze slechte bedenkfels komen in het hart door de inspiraties of de bevruchting van boze geesten. Hier wordt niet gesproken over een zondige natuur, zoals velen menen. De mens wiens gedachten door de Heilige Geest geïnspireerd worden, is rein door het woord van God dat tot hem komt en dat zijn hart vervult.

Een orthodoxe uitlegger die geen inzicht had in de geestelijke wereld, schreef. 'Het staat niet in onze macht de gedachte te voorkomen, maar we moeten haar onderdrukken om ze krachteloos te maken'. Bij deze methode blijft evenwel de goedwillende mens altijd onder pressie staan, want de boze gedachte zal steeds weer de kop opsteken. Beter is het, om naar het woord van de apostel, de inspirerende geesten te weerstaan, teneinde ze buiten het gedachteleven te houden. De christen mag ook de onreine geesten in hem, uitdrijven of ze bij hem laten uitwerpen in de naam van Jezus, zodat zij zijn denken niet meer bezoedelen. Indien hij dit doet, is hij een vrij mens en behoeft hij het kwade niet meer te bedenken of te doen.

• *'Wat uit het vlees geboren is, is vlees, en wat uit de Geest geboren is, is geest'* (Johannes 3:6).

Ook deze tekst wordt gebruikt om aan te tonen dat de mens als een verdorvene geboren wordt. Wanneer dit waar zou zijn, zou het vleselijke lichaam van een kind in de eerste plaats aangetast

moeten zijn, want het innerlijke leven is nog niet tot ontwikkeling gekomen. Wanneer het waar was dat ook het innerlijke levensbeginsel verdorven was, zou de innerlijke mens ook nooit tot ontwikkeling komen. Wat verdorven is, kan zich niet ontplooiën en ook niet groeien. Het is immers aan de destructie of het verderf prijsgeven.

De Heer bedoelt evenwel te zeggen, dat wat uit het vlees te voorschijn komt, zich ontwikkelt tot een natuurlijk mens. Paulus schreef: het natuurlijke is eerst, daarna komt het geestelijke (*1 Corinthiërs 15:46*). Uit de baby groeit een mens, die op aarde zijn plaats inneemt. Wat uit het vlees geboren is, behoeft niet zondig te zijn. Jezus was immers ook uit het vlees geboren. De aarde is echter het domein geworden van de boze, de overste dezer wereld. Door Adam zijn wij met ons nageslacht onder de heerschappij van de duivel gebracht. Wij zijn vlees, verkocht onder de zonde! Wij zijn dus als natuurlijke mensen door Adam aan de zondemachten verkocht of overgeleverd!

Het is evenwel van den beginne af aan Gods bedoeling geweest de natuurlijke mens te metamorfoseren tot geestelijk mens. Door de vernieuwing van denken wordt de inwendige mens overgeplaatst in een andere dimensie. Wij worden als het ware opnieuw geboren. We beginnen aan een nieuw leven in de wereld der geesten. Daar moeten wij opgroeien en ons ontwikkelen van een pas geborene tot een volwassen geestelijk mens. Wat uit de geest geboren is, is een geestelijk wezen. De geest geeft dus door de vernieuwing van denken het aanzijn aan een nieuwe schepping. De impuls en de kracht ertoe komen van het woord Gods. Dit is immers 'geest' en leven. Wij worden wedergeboren door het levende woord van God (*1 Petrus 1:23*). Daarna ontvangen wij de Heilige Geest, die het nieuwe geestelijke wezen aandoet met kracht en zijn geestelijke bequaamheden tot ontwikkeling brengt.

Met erfzonde, erfsmet en erfschuld hebben de bovengenoemde woorden van onze Heer dan ook in het geheel niets te maken! Wij merken verder nog op dat het erfzondebegrip en de kinderdoop ten nauwste met elkaar in verband staan. De vleselijke geboorte zou de oorzaak zijn, dat het kind aan 'allerlei ellendigheid, ja aan de verdoemenis zelf is onderworpen'. Daarom behoort de kleine

verdoemeling volgens het doopformulier der gereformeerde kerken als 'een lidmaat der gemeente gedoopt te worden'! Vanaf het ontstaan van de kinderdoop omstreeks het jaar 200 heeft men zich daartoe beroepen op de tekst: 'Wat uit het vlees geboren is, is vlees', en het daaraan voorafgaande vers: 'tenzij iemand geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk Gods niet binnengaan'.

Bij de kinderdoop paste men het ritueel toe dat alleen voor de doop van volwassenen geldt, namelijk die van de afwassing der zonden. Augustinus bracht naar voren, dat 'de heerschappij van satan over het kind onmiddellijk samenhangt met de erfzonde'. Deze kerkvader concludeerde dat een ongedoopt kind bij het sterven verloren ging. Men meende dus dat door de zichtbare doophandeling iets plaatsvond in de onzichtbare wereld. In artikel 15 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt het verband tussen kinderdoop en erfzonde als volgt geformuleerd, dat de erfzonde 'ook zelfs door de doop niet ganselijk te niet is gedaan, noch geheel uitgeroeid, aangezien de zonde daaruit altijd als opwellend water uitspringt, gelijk uit een onzalige fontein'. Zo heeft men in de rooms-katholieke kerk een kinderdoopritueel, waarin de bevrijding uit satans slavernij en inwoning duidelijk tot uitdrukking komt. Het rooms-katholieke 'Liturgisch Woordenboek' schrijft bij 'Duivelbezwinging': 'De ritus van de kinderdoop weerspiegelt door zijn herhaalde exorcismen nog duidelijk de stadia van de scrutinia', dat is onderzoek door ondervraging bij de doop van volwassenen. Het woordenboek vervolgt dan: 'Niet alleen in gebeden, maar ook door handelingen (beademen, blazen, handoplegging, bekruisiging) heeft de duivelbezwinging plaats. In het oosten zijn de uitingen nog drastischer (wegstoten, spuwen)'.

Wij zien hier hoe de dwaling der erfzondeleer de dwaling van de kinderdoop moet ondersteunen. Wij laten ons evenwel dopen zoals onze Heer zijn doop onderging: wij gaan als rechtvaardigen onder en staan weer op als rechtvaardigen. Wij betuigen dus bij de doop dat wij van onze zondesschuld gereinigd zijn door het bloed van Christus en dat wij als geestelijke mensen verder willen leven, dus het Koninkrijk Gods binnengaan! Onze gerechtigheid is de basis van de overwinning op onze vijanden.

• *‘Niemand is rechtvaardig, ook niet één, er is niemand, die verstandig is, niemand die God ernstig zoekt; allen zijn afgeweken, tezamen zijn zij onnut geworden; er is niemand, die doet wat goed is, zelfs niet één. Hun keel is een open graf, met hun mond plegen zij bedrog, addergif is onder hun lippen; hun mond is van vloek en bitterheid vol; snel zijn hun voeten om bloed te vergieten, verwoestingen ellende zijn op hun wegen, en de weg des vredes kennen zij niet. De vreeze Gods staat hun niet voor ogen’* (Romeinen 3:10-18).

Paulus citeert hier eerst enkele fragmenten uit diverse psalmen, die gebruikt worden om de leer van de erfzonde te staven. Wij wijzen er evenwel op dat gezegd wordt, dat allen afgeweken zijn, dat wil zeggen dat zij goed waren begonnen, maar van de rechte weg afgingen. Ook staat er niet, dat zij altijd onnut geweest waren, dit wil zeggen onbruikbaar en nutteloos voor God, maar ze zijn dit geworden. In *Psalm 14:3* wordt niet gezegd dat hun aard of natuur van het begin af verdorven was, maar zij zijn ontaard vanwege het contact dat zij met de boze hadden.

In de psalmen is allereerst sprake van joden, die de wet hadden. God zal toch wel eerst bij zijn eigen volk gezocht hebben naar iemand die goed deed. Wat was bij hen het resultaat van hun wetsbetrachting? Het antwoord luidt: onrechtvaardigheid, onverstandigheid en onverschilligheid. Wat voor de Joden onder de wet gold, was natuurlijk ook van toepassing op de heidenen, de Grieken. Dit had de apostel al eerder in *Romeinen 1:18-32* duidelijk gemaakt. Niemand is dus rechtvaardig. In de psalmen wordt de mens onrechtvaardig genoemd, als hij Gods wet overtrad. De psalmist noemt dan zo'n overtreder goddeloos of dwaas. Men moest wel degelijk in strijd met de wet hebben gehandeld om onrechtvaardig genoemd te worden. Men was beslist niet een onrechtvaardige vanaf of van vóór de geboorte.

Ook is in deze verzen sprake van de zonde der tong. Men is óf een kind van de duivel en dan wordt het gedachteleven geïnspireerd door de boze, de vader der leugen, en het spreken komt dan uit dezelfde bron voort; óf men is een kind van God en men bedenkt de dingen die van boven zijn en spreekt 'woorden als van God'. Het addervergif dat de goddelozen spuien, wijst op de gemeenschap met de duivel, de oude slang. Al de woorden die zij

spreken, zijn niet om te zegenen, maar om te vloeken, dat is om hun medemens prijs te geven aan de machten der duisternis.

Het laatste gedeelte is ontleend aan *Jesaja 59:7*, waar de wegen der goddelozen worden beschreven. In vers 5 van dit hoofdstuk wordt in dit verband vermeld, dat de zonde een gevolg is van de inwerking der boze machten. Men is zwanger van onheil, dat is dus in de inwendige mens die door een onreine geest bevrucht werd (vergelijk *Jacobus 1:15* en *Psalms 7:15*). Men baart in de zichtbare wereld onheil. Wanneer er staat: 'Zij broeden eieren van giftige slangen uit', wijst dit er ook op, dat boze geesten de menselijke geest bevrucht hebben en er bovendien van de mens gebruik gemaakt wordt om de 'giftige slangen' in de wereld te brengen.

Wanneer mensen op de weg van goddeloosheid en geweld hun voet gezet hebben, wordt dit pad gemarkeerd door verwoesting en ellende. Deze vernieling en dit onheil manifesteren zich in eigen levens en in die van anderen die hen omringen. Maar er is ook een andere weg, die van de vrede. Zij kennen die weg niet, zoals er staat: 'De goddelozen hebben geen vrede'. Degenen die met boze geesten gemeenschap hebben, missen de eerbied voor God: 'De vreze Gods staat hun niet voor ogen'.

Wanneer in deze teksten gesproken wordt dat allen afgeweken zijn en niemand goed doet, houdt dit evenwel niet in dat allen zich aan deze vreselijke zonden hebben schuldig gemaakt, dat er niemand eerbied voor God zou hebben. Ook de psalmist David stelt zijn gezindheid altijd tegenover die van de boosdoeners. Hij getuigde dat op zijn weg, heil en goedertierenheid zouden volgen, al de dagen zijns levens. 'Want de Here kent de weg der rechtvaardigen, maar de weg der goddelozen vergaat' (*Psalms 23:6* en *1:6*).

De bijbel ontkent de omvang en de doorwerking van het kwade niet, maar de woorden erfzonde, erfsmet en erfschuld zijn ingevoerde begrippen van buitenaf, die volkomen vreemd zijn voor het evangelie van het Koninkrijk der hemelen, dat zich bezighoudt met de wereld der geesten.

• *'Want ik weet, dat in mij, dat wil zeggen in mijn vlees, geen goed woont. Immers, het wensen is wel bij mij aanwezig, maar het goede uitwerken, kan ik niet'* (Romeinen 7:18).

In *Romeinen 7* schrijft de apostel aan christenen, die de wet kenden

en getracht hadden deze te onderhouden. Hij vertelt hun dat de wet goed is, maar dat de wetsbetrachter wel voortdurend met haar bezig moet zijn om haar te volbrengen. De wet voert immers heerschappij over de mens evenals de zonde dit doet. In deze strijd tussen wet en zonde, is de wet de verliezer, want zij is niet in staat een omkeer in de mens te bewerken. De goed bedoelende, natuurlijke mens wil het goede doen en wil zich wel onder de wet Gods stellen. Hij spant zich ook in, want de wet zegt tot hem: doe dit en gij zult leven. Toch bereikt hij niet het goede maar het verkeerde, en wordt zodoende 'krijgsgevangene gemaakt van de wet der zonde' (*vers 23*). Let erop dat de apostel schrijft, dat het 'Ik', dus de persoonlijkheid van de mens wél goed is. Dit 'Ik' is niet verdorven, maar het is niet tegen de zonde opgewassen. Je moet doen wat je niet wilt.

Paulus constateert nu, dat in de natuurlijke mens, dat is de mens naar het vlees, geen voldoende goed of kracht aanwezig is om de vijandelijke machten - 'de zonde, die in mij woont' -, die hem dus tot zondigen drijven, te weerstaan. Het woordje 'goed' wordt ook wel vertaald door 'goederen'. De rijke dwaas had vele 'goederen'. De rijke man had in zijn leven 'het goede' ontvangen en Lazarus het kwade. Het woord 'goed' duidt dus een positief bezit aan. In het 'goede' uitwerken, wordt een ander woord gebruikt. Het betekent: het edele, het mooie of de gerechtigheid te voorschijn brengen.

Wanneer de apostel in *vers 14* schrijft: 'Ik echter ben vlees, verkocht onder de zonde', bedoelt hij dat hij als natuurlijk mens in het domein van de overste der wereld vertoeft. Hij is verkocht onder de zonde zoals Jozef als slaaf niets te vertellen had. Deze kon als gevangene niet meer doen wat hij wilde. De vrijheid voor zo'n gevangene breekt pas aan, wanneer hij op rechtmatige wijze is vrijgekocht. Onze Heer deed dit door met zijn leven de prijs te betalen. Door de doop in de Heilige Geest wordt in het nieuwe verbond de mogelijkheid geschonken om op grond van deze vrijkoping de bindende machten te verdrijven, opdat vervuld wordt: 'Om aan gevangenen loslating te verkondigen' (*Lucas 4:19*). Om de zonde te kunnen overwinnen, moet men eerst de zonde onderscheiden. Men moet eerst goed zien dat men zelf in principe niet zondig is, want 'het willen is wel in mij aanwezig, maar niet het doen van

het goede' (Can.vert.). Het begin van iedere verlossing is, dat er een scheiding wordt gemaakt tussen de boze geesten en de mens. De menselijke geest is evenwel niet opgewassen tegen de krachten die het vlees verleiden en tot zondigen brengen. Het wensen alleen is nog geen kracht om het goede te doen. Door de inwonende Geest kan evenwel de mens triomferen, zodat 'de eis der wet vervuld wordt in ons, die niet naar het vlees leven - dat is naar de natuurlijke mens - maar naar de Geest' (*Romeinen 8:4*). De tekst in *Romeinen 7:18* heeft dan ook niets uit te staan met een erfelijk kwaad, maar zij spreekt over een wélwillende mens, die zonder de Geest van Christus, niet is opgewassen tegen de boze geesten.

• *'En gelijk wij het beeld van de stoffelijke gedragen hebben, zo zullen wij het beeld van de hemelse dragen'* (1 Corinthiërs 15:49).

De apostel spreekt in *vers 44-49* van 1 Corinthiërs 15 over een stoffelijke, aardse, of eerste mens, en over een hemelse of tweede mens. Om een beeld te gebruiken: het eerste koolwitje is een rups en het tweede een vlinder. De eerste hoort bij de aarde en de tweede hoort bij de lucht. De menselijke geest brengt eerst de stoffelijke mens naar lichaam en ziel tot volwassenheid. Adam bleef in zijn ontwikkeling staan en hij werd niet omgevormd tot een geestelijk wezen. Daarom is hij in dit verband het prototype van de natuurlijke mens. Hij had zich alleen in het natuurlijke leven ontwikkeld. 'In Adam zijn' betekent daarom: als natuurlijk mens leven. De volwassen geworden mens heeft normaliter meer kennis, wijsheid, wil, zelfbeheersing en verantwoordelijkheidsbesef dan een kind, indien zijn natuurlijke groei tenminste niet werd afgeremd.

De apostel merkt op: 'Er is een natuurlijk lichaam, en er is een geestelijk lichaam' (*vers 44, St.Vert.*). Of men het geloven wil of niet: een mens heeft behalve een zichtbaar, natuurlijk lichaam, ook een onzichtbaar, geestelijk lichaam. Dit laatste behoort zich ook te ontwikkelen. Als de rups volwassen is, behoort de vlinder eruit te komen. De eerste Adam was een levende ziel met een natuurlijk leven. De laatste Adam, Jezus Christus, is de definitieve mens, met een volkomen ontwikkeld natuurlijk en geestelijk leven. De nieuwe mens ontwikkelt zich door de eeuwig levende Geest tot dit hoge niveau. Dan functioneren in hem ook de geestelijke begaafdheden, die het hem mogelijk maken zijn plaats in de hemelse gewesten in

te nemen en waar te maken. In de onzienlijke wereld domineert dan de menselijke geest verbonden met de goddelijke Geest.

Adam werd uit de elementen der aarde opgebouwd en hij leefde door zijn menselijke geest. De levende ziel behoort tot de aarde. De nieuwe mens behoort tot de hemel. In onze tekst gaat het niet over Adam na zijn val, maar om de mens die onbeschadigd is, maar tijdens zijn ontwikkelingsproces verleid en onderdrukt wordt. Deze mens begint onschuldig maar hij krijgt schuld, wanneer hij door de duivel overweldigd en misbruikt wordt.

De hemelse mens, Jezus Christus, werd van een gaaf natuurlijk mens, door de doop in de Heilige Geest en door zijn wandel in de hemelse gewesten tot een volmaakt geestelijk mens. Zo evolueren ook wij, en 'veranderen naar hetzelfde beeld van heerlijkheid tot heerlijkheid, immers door de Here, die Geest is' (2 Corinthiërs 3:18). Het gaat er dus om, een rechtvaardige te worden door het bloed van het Lam, dan bevrijd te worden van de beïnvloeding der boze geesten, en verder uit te groeien tot een geestelijk mens. Dan zullen de zonen Gods geopenbaard worden.

Er staat dus niet dat wij het beeld van een slecht, verdorven en verdoemelijk mens hebben gedragen, maar dat wij van natuurlijke mensen moeten veranderen in geestelijke mensen, zoals erin *vers 46* staat: 'Doch het geestelijke komt niet eerst, maar het natuurlijke, en daarna het geestelijke'.

• *'En wij waren van nature, evenzeer als de overigen, kinderen des toorns'* (Efeziërs 2:3).

Ook deze tekst wordt door de aanhangers van de erfzondeleer gebruikt om aan te tonen, dat de mens in wezen verdorven is. De kanttekenaars bij de Statenvertaling vinden in deze tekst aanleiding om het navolgende op te merken: 'Wij zijn aan de toorn van God onderworpen vanwege onze aangeboren zonde' en 'van nature of door de natuur; dat is van onze geboorte of moeders lijf'. Om de betekenis van de uitdrukking 'van nature' (phusis) te verstaan, is het goed om eens te zien in welke verbanden zij nog meer voorkomt. De vraag is daarbij of met 'van nature' alleen het wezen van de mens bedoeld wordt, dus zijn persoonlijkheid.

In *Romeinen 2:14* lezen wij dat er heidenen zijn, die de wet niet hebben en die 'van nature' doen wat de wet gebiedt. Bij hun

ontwikkeling blijkt dus dat deze heidenen niet door en door verdorven zijn, maar dat zij het werk der wet in hun inwendige mens hebben geschreven. Zij behoren dan tot die volken, tot wie de Heer eenmaal zal spreken: 'Want Ik heb honger geleden en gij hebt Mij te eten gegeven, Ik heb dorst geleden en gij hebt Mij te drinken gegeven, Ik ben een vreemdeling geweest en gij hebt Mij gehuisvest, enzovoort' (*Mattheüs 25:35*). Zij zijn dus goede mensen, die uit hun goede schat, goede dingen voortbrengen! (*Mattheüs 12:35*). Zulke mensen kunnen als heidenen ook goede wetten uitvaardigen waarmee ze het kwaad beteugelen en keren. Hun wezen is dus niet verdorven!

In *1 Corinthiërs 11:14* schrijft de apostel, dat de natuur leert 'dat, indien een man lang haar draagt, dat een schande voor hem is'. Hier wordt met 'natuur' de gewoonte of de heersende zede bedoeld. 'Van nature' heeft de man immers ook lang haar, indien hij dit niet knipt, dus kunstmatig kort houdt.

In *Galaten 2:15* wordt meegedeeld, dat Paulus tegen Petrus zegt: 'Wij, geboren Joden (letterlijk: van nature Joden) en geen zondaars uit de heidenen'. Wie leest wat er staat, concludeert dus dat de Joden van nature géén zondaars zijn. Paulus bedoelde dat de Joden onder de wet waren geboren, dus onder een vorm van Gods genade en gunstbewijzen. De heidenen groeiden evenwel op in een wereld die 'in het boze ligt', dus die onder de heerschappij is van de overste dezer wereld. Deze gedachte vinden wij nu terug in *Efeziërs 2:1-3*. De heidenen zijn dood door hun overtredingen en zonden, en niet vanwege hun geboorte. De oorzaak van de ellende is, dat zij in een door de duivel bezet gebied opgroeien. Er is sprake van 'de beheersers der tegenwoordige eeuw, van de overste van de macht der lucht, van de geest die nog steeds werkzaam is in de ongehoorzamen' (vert. Brouwer). Ondanks de omtuining die God om Israël gesteld had, moest Paulus dan toch nog erkennen: 'Trouwens, ook wij allen hebben vroeger daarin verkeerd'. De bijbel spreekt over de toorn van God, indien de mensen een prooi worden van de boze geesten in de hemelse gewesten. In *Romeinen 1:18* staat, dat de toorn van God zich uit de onzienlijke wereld openbaart over alle goddeloosheid en ongerechtigheid der mensen. God laat zulke mensen over aan de machten der duisternis, omdat zij de duisternis liever hebben dan het licht. God zelf keert het loon der zonde, de ellende,

de ziekte en de dood niet uit, maar dat doet de satan. Jammer genoeg doet de boze dit ook aan hen die niet voor hem werken, want hij is eenwetteleze. De rechtvaardigen kunnen dan met Job zeggen, dat zij zonder oorzaak lijden moeten.

In de uitdrukking 'wij waren van nature kinderen des toorns' is geen sprake van erfsmet, maar van een natuurlijke ontwikkeling, omdat de wereld in het boze ligt en allen gezondigd hebben.

*De opdracht om het duivelswerk te verbreken
in Marcus 16:15-18*

Het kort begrip van de christelijke religie

De evangelist Lucas verhaalt in *Handelingen 1* dat Jezus na zijn opstanding nog veertig dagen lang zijn apostelen onderrichtte in alles wat het onzienlijke Koninkrijk Gods betrof. Onze Heer herinnerde zijn volgelingen eraan, dat zij de doop in de Heilige Geest nu spoedig konden verwachten. Deze Geest zou dan in eerste instantie te Jeruzalem worden uitgestort over de kring der discipelen en over ‘de Joden te Jeruzalem woonachtig’ (*Handelingen 2:5*). De bijeengekomen leerlingen vroegen toen aan Jezus: ‘Here, herstelt Gij in deze tijd het koningschap voor Israël?’ Het ging bij hen over: hier en nu! Het antwoord luidde dat dit onzienlijke Koninkrijk geopenbaard zou worden, wanneer zij kracht uit de hoogte zouden ontvangen hebben. Deze was nodig in verband met de strijd in de hemelse gewesten en opdat de geestelijke mens zou kunnen triomferen. Eerst zou dus de volheid van Israël ingaan en dan zou dit Israël Gods uitzwermen en gaan getuigen ‘te Jeruzalem en in geheel Judéa en Samaria en tot het uiterste der aarde’. De discipelen zouden in de stad beginnen waar Jezus zijn werk op aarde geëindigd had, en wel met de boodschap van het Koninkrijk der hemelen, zoals de Meester deze veertig dagen lang had onderwezen. Deze prediking betrof het herstel van de ganse kosmos en zij zou de eeuwen omspannen. Dit evangelie was doortrokken met de liefde van God en had de inzet van diens ganse wezen. Hiermee zette de hemelse Vader zijn naam op het spel, want Hij zou zijn woord ondanks alle obstructie en tegenstand waarmaken.

Het herstelplan vindt zijn hoogtepunt in de volkomen ontwikkelde mens die aan Gods bedoeling beantwoordt en die de centrale gedachte ervan reëel maakt. Jezus concretiseerde eenmaal dit eeuwig voornemen op aarde en Hij liet ons het voorbeeld na

van de ware geestelijke mens en van de wijze waarop deze leeft en werkt. Jezus is de alpha en de oméga, het begin en het einde, want eenmaal zullen alle zonen Gods Hem gelijkvormig zijn.

De vraag der apostelen was: wanneer is uw Koninkrijk voltooid? Waren na de opstanding van de Heer alle zorgen weg en lag de strijd nu achter hen? Zij hoopten dat Jezus in hun tijd zou ingrijpen en dat Hij wat zou opschieten. Zouden er ook later niet vele profetieën worden uitgesproken, waarin gezegd werd dat de dag des Heren aanstaande was? (*2 Thessalonicenzen 2:2*). Velen zouden prediken: de tijd is nabij, maranatha! (*Lucas 21:8*). Men zou stellig geloven dat Jezus spoedig zou komen zonder dat zijn volk hiervoor innerlijk toebereid was en zonder dat het de goede strijd had gestreden en de overwinning had behaald.

Natuurlijk zouden wij wel willen weten wat de Heer aangaande de toekomstige wereld aan zijn apostelen in die veertig dagen had meegedeeld. Vóór zijn opstanding had Hij zijn uiteenzettingen meestal verpakt in gelijkenissen, opdat de ongeestelijke mens niet in staat zou zijn de geheimenissen van het Koninkrijk der hemelen te verstaan. Ze zijn immers toch maar dwaasheid voor hem. Teneinde het evangelie van het Koninkrijk Gods te begrijpen is een geestelijke instelling noodzakelijk en een duidelijk inzicht vereist. In zijn prediking worden wij immers door de Heer herhaaldelijk bij de geestenwereld bepaald. Wanneer wij ons dan houden aan de uitdrukking 'Sola Scriptura', de Schrift alleen, zullen wij er niet veel van begrijpen. Heeft de profeet niet gezegd dat wij allen van God geleerd zouden zijn? Wie niet gedoopt is met de Heilige Geest en zich toch richt op de onzienlijke wereld, mist de noodzakelijke begeleiding die hem in alle waarheid moet inleiden. Hij kan dan niet achter het beeld en achter de schaduw de hemelse werkelijkheid zien.

In het slot van het evangelie van Marcus wordt meegedeeld: 'De Here Jezus dan werd, nadat Hij tot hen gesproken had, opgenomen in de hemel en heeft Zich gezet aan de rechterhand Gods. Doch zij gingen heen en predikten overal, terwijl de Here medewerkte en het woord bevestigde door de tekenen, die erop volgden' (*Marcus 16:19,20*).

Het is zeer gelukkig dat wij vanuit het Marcus-evangelie tenminste de hoofdsom kennen van de veertig dagen durende toe-

spraken. Deze samenvatting vormt de grote opdracht van Jezus Christus aan allen die in Hem zouden geloven. Zij richt de aandacht van zijn volgelingen in het bijzonder op de wereld der geesten. In verband met zijn eigen leven, zijn eigen optreden, zijn inzichten, zijn werk en bediening luiden de laatste woorden van Jezus hier op aarde: ‘Gaat heen in de gehele wereld, verkondigt het evangelie aan de ganse schepping. Wie gelooft en zich laat dopen, zal behouden worden, maar wie niet gelooft, zal veroordeeld worden. Als tekenen zullen deze dingen de gelovigen volgen: in mijn naam zullen zij boze geesten uitdrijven, in nieuwe tongen zullen zij spreken, slangen zullen zij opnemen, en zelfs indien zij iets dodelijks drinken, zal het hun geen schade doen; op zieken zullen zij de handen leggen en zij zullen genezen worden’ (*Marcus 16:15-18*).

Zie hier het kort begrip der christelijke religie, dat zich geheel en al bezighoudt met de onzienlijke dingen. Wie dwaling en leugen, zonde en ziekte, gebondenheid en wetteloosheid overwinnen wil, zal moeten terugkeren naar de eindconclusies die Jezus bij zijn heengaan trok. Geen enkele ‘gelovige’ kan deze opdracht negeren dan tot eigen schade. Jezus Christus is evenwel door deze laatste woorden ook nu nog: een steen des aanstoots en een rots der ergernis, maar wie op deze voorschriften zijn geloof bouwt, zal niet beschaamd uitkomen.

Begin en voortzetting

Ook in de laatste verzen van Marcus gaat het ‘om een heil, dat allereerst verkondigd is door de Here, en door hen, die het gehoord hebben, op betrouwbare wijze ons is overgeleverd, terwijl ook God getuigenis daaraan geeft door tekenen en wonderen en velerlei krachten en door de Heilige Geest toe te delen naar zijn wil’ (*Hebreeënen 2:3,4*). Uit deze teksten blijkt duidelijk dat het evangelie dat Jezus gepredikt had, was bedoeld om doorgegeven te worden, niet alleen aan de apostelen, maar aan alle gelovigen! Door de verkondiging van het evangelie van het Koninkrijk der hemelen zouden véle zonen tot heerlijkheid worden gebracht. De uitspraken van onze Heer betroffen niet alleen zijn apostelen, maar ook allen die door hun woord in Hem zouden geloven.

Wanneer dit evangelie niet door de christenen gepredikt wordt, zijn de gevolgen naar verhouding. Gods plan kan dan niet in hen worden gerealiseerd. Jezus sprak in *Mattheüs 24:14* dat dit evangelie van het Koninkrijk over de gehele wereld zal worden gepredikt en dan zal het einde, dat is de volle vrucht of het doel, bereikt worden. Ook geldt voor ieder die dit volle evangelie aanneemt: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie in Mij gelooft (dat is: in mijn prediking over het Koninkrijk der hemelen), de werken die Ik doe, zal hij ook doen, en grotere nog dan deze, want Ik ga tot de Vader' (*Johannes 14:12*). De grote werken die Jezus niet verrichten kon, bestaan hierin dat na de Pinksterdag zijn volgelingen de handen op gelovigen mogen leggen bij het ontvangen van de Heilige Geest. Lucas schreef eenmaal in zijn evangelie over alles wat Jezus begonnen was te doen en te leren. Zijn werk moet door ons voortgezet en voltooid worden op dezelfde wijze als Hij dit deed en ons hiertoe de instructies gaf.

Toen Jezus zijn arbeid begon, baseerde Hij dit op de profetieën in *Jesaja 61:1,2*. Wanneer men Hem in de synagoge te Nazareth de rol van Jesaja toereikte, was juist deze plaats, waar zijn heerlijke opdracht vermeld staat, aan de orde van behandeling. Hij las daar: 'De Geest des Heren is op Mij, daarom, dat Hij Mij gezalfd heeft, om aan de armen het evangelie te brengen; en Hij heeft Mij gezonden om aan gevangenen loslating te verkondigen en aan blinden het gezicht, om verbrokenen heen te zenden in vrijheid, om te verkondigen het aangename jaar des Heren'.

Jezus predikte dus het herstel van de totale mens naar lichaam, ziel en geest. De Geest des Heren die op Hem was, wil ook in ons zijn. Door deze kracht is de wederoprichting van alle dingen mogelijk. Velen zijn immers slaven van de zondemachten, ze zijn blind door de inwerking van leugengeesten en ze zijn verbroken door de beschadigingen die het rijk der duisternis heeft aangebracht door ziektemachten en geesten van geweld. Onze Heer opende het jubeljaar, dat is het jaar der vrijheid, door het heerlijke voorbeeld te geven hoe de zuchtende schepping door de zonen Gods zal worden bevrijd en hersteld.

Het begin van Jezus' optreden heeft na zijn hemelvaart nog een voortzetting, want de profeet Jesaja voorspelt verder: 'En een dag der wrake van onze God; om alle treurenden te troosten, om over

de treurenden van Sion te beschikken, dat men hun geve hoofdsieraad in plaats van as, vreugdeolie in plaats van rouw, een lofgewaad in plaats van een kwijnende geest. En men zal hen noemen: Terebinten der gerechtigheid, een planting des Heren, tot zijn verheerlijking.' Hier wordt gesproken over de grote omkeer bij het volk van God. De grote opdracht die Jezus ons gaf, gaat in vervulling. Wij waren eenmaal de diep bedroefden, maar werden getroost, omdat wij de Trooster, de Heilige Geest, ontvingen. De gaven des Geestes zijn weer begonnen te werken na zovele eeuwen van geestelijke dorheid. Wij ontvingen een diadeem in plaats van as, vreugdeolie des Geestes voor een rouwgewaad en jubel voor wanhoop. Het volle evangelie van het herstel is weer begonnen te werken. Daarom is het de dag der wraak van onze God. Deze vergelding heeft geen betrekking op mensen, maar op boze machten. Zij hebben het mensdom geschonden. Zij zijn de oorzaak van alle ellende, ziekte en zonde.

Let nu nog op het vervolg van deze heilsvoorspellingen. De profeet zegt niet dat Jezus, aangeduid door 'Mij', het herstelplan zal voltooien, maar dat de gelovigen, die de volle waarheid aanvaardden, dit zullen bewerken: 'Zij zullen de over oude puinhopen herbouwen, het verwoeste uit vroeger tijd doen herrijzen en de steden vernieuwen, die in puin liggen, die verwoest hebben gelegen van geslacht op geslacht'.

Hoe ontstonden deze puinhopen, die de profeet door middel van de gelijkenis van een verwoeste stad, uitbeeldt? Het gaat hier niet om erfschuld, maar om families die van ouder tot ouder door destructieve machten gebonden waren. Door occulte zonden werden zij een prooi van boze geesten tot in het derde en vierde geslacht, want de kinderen werden opgevoed door ouders die hen niet beschermden tegen de aanvallen uit de hemelse gewesten, maar hen er integendeel mee in aanraking brachten. Zo werden zij nog tot grotere ruïnes. De machten die de ouders vergezelden, legden ook beslag op de kinderen, daar dezen niet werden geheiligd. Slechts zij die de grote opdracht van de Heer uitvoeren, kunnen deze vicieuze cirkel doorbreken. Zij doen dan wat hun Meester deed, eerst in eigen leven, en daarna in dat van hun kinderen. De duivel wordt alleen verslagen, indien de gelovigen hem bestrijden op wettelijke wijze, dat is door te doen wat Jezus deed en in zijn

Naam! Het slot van Marcus geeft dus duidelijk aan, dat de gelovigen door het uitvoeren van de grote opdracht, de overoude puinhopen zullen herbouwen.

Marcus 16 is betrouwbaar

Het is wel merkwaardig dat men voor begrippen als erfzonde, erfschuld en erfsmet, die noch in het Oude noch in het Nieuwe Testament voorkomen, tientallen teksten tracht te vinden, maar wanneer in Marcus 16 duidelijk op een strijd tegen de boze geesten gewezen wordt, men gretig gelooft dat dit slot eigenlijk niet in dit evangelie thuishoort. Vanaf vers 9 hebben vele vertalers daarom dit laatste gedeelte tussen haakjes gezet, omdat zij menen dat dit later toegevoegd zou zijn. Dit 'later' ziet dan beslist niet op onze tijd, want er is geen perikoop die zoveel aanstoot geeft dan juist dit fragment. Wij weten zeker dat geen rooms-katholiek concilie, geen gereformeerde synode, geen jaarvergadering van de baptisten, geen maranatha conferentie, of organisatie der Jehova's getuigen ooit deze teksten hebben ingevoegd. Veel liever houden zij de inhoud ervan voor disputabel. Geen van genoemde kerken of denominaties zou eraan denken de woorden neer te schrijven: 'In mijn naam zullen zij duivelen uitdrijven, in vreemde talen zullen zij spreken, slangen zullen zij opnemen'.

Natuurlijk kunnen bij het overschrijven van handschriften vergissingen worden gemaakt. Wie speelt het klaar om honderden bladzijden, zonder één fout te maken, over te schrijven? Wij kunnen ons voorstellen dat een woord of zelfs een regel is weggevallen, maar bij Marcus 16 gaat men van de veronderstelling uit, dat een overschrijver opzettelijk teksten heeft ingelast, dus dat hij een falsaris was, die bewust de woorden van Jezus heeft vervalst.

In zijn inleiding tot het Nieuwe Testament schrijft dr. J. de Zwaan, 'dat het oorspronkelijke slot door slijtage of ongeval bij enkele oudere handschriften was weggeraakt'. Dit gebeurt uiteraard bij een boek eerder aan het einde dan in het midden. Men beweert dat de tekst van Marcus 16:9-20 in de twee oudste handschriften ontbreekt. Deze zijn de Codex Vaticanus, ontstaan in de 4e eeuw, en de Codex Sinaïticus, eveneens uit de 4e eeuw, omstreeks 340 nC. De Codex Vaticanus mist het slot van Marcus,

maar ook ontbreken Genesis 1-46, Psalm 105-137, Hebrëen 9:14-13:25 en verder de brieven aan Timotheüs, aan Titus, aan Filémon en de Openbaring van Johannes. Bij het slot van Marcus is een witte ruimte in dit handschrift. Bij de Codex Sinaiticus ontbreken ook verschillende bladzijden in het Oude Testament. Er is trouwens geen handschrift of men mist er bepaalde bijbelgedeelten in. Indien wij vandaag een heel oude bijbel vonden, die enkele perikopen niet had, zouden wij hieruit toch niet concluderen dat deze ontbrekende teksten ook niet in het origineel waren te vinden?

Er zijn ongeveer 4200 handschriften, waarvan er 618 de evangeliën bevatten, en slechts twee hebben deze verzen niet! Bovendien moet men spreken over de twee oudste Griekse manuscripten. De Vulgata bijvoorbeeld heeft deze verzen wel. Latijnse vertalingen naar de Griekse tekst der Septuagint zijn er al uit de 2e en 3e eeuw. In 382 kreeg Hiëronymus de opdracht om de Vulgata te reviseren. Deze kerkvader kende het Griekse testament van zijn dagen en ook de Vetus Itala uit de 2e eeuw, die ook de omstreden verzen bevatte. De Vulgata, de Latijnse vertaling, die de rooms-katholieke kerk gebruikt, is dus eerder vertaald uit het Grieks dan het oudste Griekse handschrift dat bewaard is gebleven, werd overgeschreven. De Vulgata bezit dus oudere rechten dan de oudste Griekse handschriften.

Ook bestaat er nog een handschrift van de vier evangeliën in het Syrisch, de zogenaamde Syro-Sinaiticus. Deze is in het midden van de 2e eeuw ontstaan, ongeveer in het jaar 150 nC. Men denke dit zich eens in! Nog geen honderd jaar nadat de evangelisten hun geschriften voltooiden, waren hun evangeliën reeds in het Syrisch overgezet. Geen zestig jaar nadat het evangelie van Johannes het licht zag, was voor de ongeletterde christenen die geen Grieks kenden, de overzetting in het Syrisch al te lezen. In deze oeroude kopie staat ook Marcus 16:9-20.

Wij concluderen uit deze gegevens dat de oude christelijke kerk in het slot van Marcus 16 geloofde. In de Syrische vertaling voor het Midden-Oosten, in de Koptische vertalingen voor de bewoners van Egypte in tal van dialecten, waaronder de Sahidische van ongeveer 150 nC, in de Latijnse vertalingen voor Italië en het noorden van Afrika, die alle vóór de 4e eeuw geschreven waren, vinden wij dus Marcus 16 in zijn geheel.

Dan zijn er nog de Gotische vertaling uit 350 en de Arme-nische uit de 5e eeuw, die beide deze verzen hebben. Bovendien zijn er ongeveer honderd schrijvers die oudere geschriften hebben nagelaten dan de oudste handschriften. Zij hebben in hun werken zich allen beroepen op de gewraakte teksten in Marcus 16 als deel van het evangelie. De oude kerkvaders die voor het concilie van Nicea (525) leefden, verwijzen zestien maal naar deze verzen.

De leer van Jezus

Het is wel merkwaardig dat de christenen over het algemeen vele leringen aanhangen, maar het evangelie dat Jezus zelf predik-te, geheel negeren of zelfs weerstaan. Jezus benaderde de mensen niet met een erfzonde theorie en Hij zocht het kwaad niet in de persoon zelf, maar openbaarde de werkelijkheid en de geheime-nissen van de onzienlijke wereld. Hij leerde niet alleen, maar te-gelijkertijd ging Hij het land door weldoende en genezende ge-bondenen, zondaars en zieken, die allen door de duivel waren overweldigd (*Handelingen 10:38*). Hij werd als Zoon van God juist openbaar, omdat Hij de werken des duivels in de mens verbrak (*1 Johannes 3:8*). Bij zijn heengaan gaf de Heer de opdracht om zijn evangelie overal te verkondigen. De apostel schreef. ‘Om heide-nen tot gehoorzaamheid te brengen door woord en daad, door kracht van tekenen en wonderen, door de kracht des Geestes. Zo heb ik, van Jeruzalem uit rondreizende tot Illyrië toe, de predi-king van het evangelie van Christus volbracht’ (*Romeinen 15:19*). Hij had niet alleen het evangelie óver Jezus gepredikt, maar ook ván Jezus. Het valt op dat Jezus ons geen praktische handleiding naliet, waarin wij zouden kunnen opzoeken op welke wijze wij de boze geesten tegemoet kunnen treden en het herstelproces uit-werken. Hij schenkt ons evenwel de Heilige Geest, die ons in alle waarheid leidt en ons indachtig maakt, hoe wij in bepaalde om-standigheden hebben te handelen. Het weinige dat ons in het Nieuwe Testament over de onzienlijke wereld meegedeeld wordt, is de toetssteen waardoor wij de goede richting behouden.

In de geest houden wij daarbij het oog gericht op Jezus en wil-len vanuit zijn denkwereld en inzichten de aangetaste mens be-naderen, genezen en opbouwen. Als volgelingen van Jezus is in ons

de zekerheid dat wij bij het spreken en schrijven geleid worden door de Heilige Geest, die ook de apostelen eenmaal inspireerde. Ook wij mogen weten dat wij uit God en niet uit de duivel zijn. Wanneer onze wandel in de hemel is, kunnen ook wij zeggen: 'Wij zijn uit God: wie God kent, hoort naar ons; wie uit God niet is, hoort naar ons niet. Hieraan kennen wij de Geest der waarheid en de geest der dwaling' (1 Johannes 4:6).

Wanneer wij in onze tijd opnieuw de machten binden, ze uitdrijven, ze in de afgrond werpen, ze identificeren als machten uit het voorgeslacht, als doodsmachten, als zelfmoordgeesten, als occulte geesten, als leugenmachten, als antichristelijke geesten of anti-Jezus geesten, als geesten van dwaling en valse profetie, doen wij dit niet, omdat wij over hen in de bijbel uitvoerig worden ingelicht, maar omdat wij ons in leven in het wezen van het Koninkrijk der hemelen en van daaruit ons gedachteleven opbouwen. Dit gebeurt dan in analogie met de aanduiding van stomme geesten, dove geesten, onreine geesten, waarzeggende geesten en anderen van wie de bijbel wel spreekt. Zij die zonde en kwaad niet herkennen als uit de geestenwereld voortgekomen, binden de strijd aan met vlees en bloed. Daarom spreken ze van erfzonde, van erfschuld en van erfsmet, want zij houden geen rekening met de ware schuldigen. Wij zijn evenwel teruggekeerd tot de leer van Jezus zelf. Wordt in dit verband niet gezegd: 'Wie gelooft zijn prediking?' Wie gelooft ook zijn slotconclusies waarin zijn leer resulteert en die Hij trok, voordat Hij naar de hemel voer?

Hij sprak: 'Verkondigt hét evangelie', dat is zijn evangelie. Wie dit gelooft en zich laat dopen, wordt behouden, dat wil zeggen kan het doel van God met de mens bereiken. Wie dit evangelie tot richtsnoer van zijn leven aanneemt, zal zich ook laten dopen als een getuigenis van een vernieuwd denken. Door zijn doop belijdt de christen dat hij getrokken is uit de duisternis tot het licht, uit de macht van de satan tot God. Ondanks de duidelijke uitspraak van onze Heer besprenkelt men zuigelingen die nog niet geloven kunnen. Men belijdt daarbij zelfs, dat zij 'zonder hun weten der verdoemenis in Adam deelachtig zijn', dus dat onze kinderen krachtens hun geboorte als mens, deel hebben aan de verdoemenis, dus aan de duivelen zijn rijk. Deze constatering berust niet op het

evangelie van Jezus Christus, maar op de erfzonde theorie. Het standaardgebed in het 'formulier om de heilige doop aan de kinderen te bedienen', spreekt evenwel nog de hoop uit, dat het kind bij het opwassen 'vromelijk tegen de zonde, de duivel en zijn ganse rijk strijden en overwinnen moge'. Hoe dit kind dit ooit zal moeten waarmaken, valt buiten het onderwijs dat later gegeven wordt, want de laatste woorden van onze Heer hier op aarde worden niet serieus opgevat. Men vindt ze voor de huidige tijd verouderd. Het kind kan ook niet overwinnen, omdat beleden wordt dat de doop de erfzonde niet ganselijk teniet doet. Het erft de zonde van zijn ouders en is de erflater van de zonde voor zijn eigen nageslacht. Een blijvende barricade op de weg des heils!

Jezus liet ons een voorbeeld na

De tekenen die de gelovigen volgen zullen, hebben alle te maken met een overwinning op de boze geesten in de hemelse gewesten. De Heer bedoelde: de tekenen die Mij volgden, zullen bij de prediking van mijn evangelie, ook hen vergezellen die het evangelie van het Koninkrijk der hemelen aanvaardden. Dit houdt tevens in, dat zijzelf ook geloven dat de navolgende tekenen hun getuigenis zullen ondersteunen. Er is een samenhang tussen de prediking en deze uitingen des Geestes. De opdracht is: predikt eerst het evangelie, en de tekenen zullen erop volgen. Indien zij nog niet volkomen en duidelijk gemanifesteerd worden, denk dan aan de woorden van Habakuk: 'Als het vertoeft, verbeid het, want komen zal het gewis; uitblijven zal het niet..., maar de rechtvaardige zal door zijn geloof leven'. Waarschuwend wordt evenwel opgemerkt: 'Maar als hij nalatig wordt, dan heeft mijn ziel in hem geen welbehagen' (*Habakuk 2:3,4; Hebreëen 10:38*).

Het verlossend en herstellend werk van Jezus werd gekenmerkt door duivelenuitdrijving. Hij sprak: 'Zie, Ik drijf boze geesten uit en volbreng genezingen, heden en morgen, en op de derde dag ben Ik gereed' of letterlijk: zal Ik volmaakt zijn (*Lucas 13:32*). De Farizeeën betichtten Hem ervan, dat Hij de demonen uitdreef door de kracht die Beëlzebul Hem had verleend. Een merkwaardige opmerking vanuit de orthodoxe richting. Haar aanhangers geven

immers niet zo gemakkelijk de duivel de schuld, maar liever de mens zelf. Indien evenwel de leer van Jezus in praktijk gebracht wordt, spreekt men waarschuwend: dit is van de duivel! Wij zijn blij dat Jezus op deze aantijging is ingegaan. Hij stelde de vraag: 'Door wie doen uw zonen het dan?' (*Mattheüs 12:27*). Wie boze geesten uitdrijft, gaat immers de onzienlijke wereld binnen. Hij moet dan wel weten hoe daar de zaken liggen. Hij moet op de hoogte zijn van de strategie van de vijand en diens gedachten mogen hem niet onbekend zijn. Door geloof moet hij iets grijpen van de dingen die men niet ziet. Hij moet zich onder de leiding van de Heilige Geest stellen en de Schrift als toetssteen raadplegen.

Jezus bedoelde: het koninkrijk van de satan is niet verdeeld. Bij het uitdrijven van demonen uit kracht van de duivel, worden de boze geesten alleen maar verplaatst. Zoals een boer zijn vee verschaart en de koeien in de wei door paarden vervangt, zo werken ook de magnetiseur, de astroloog, de yoga-mediteerders de hypnotiseur. Er worden vijandelijke machten verdreven, maar er marcheren andere troepen de slachtoffers binnen onder andere generaals. De supervisie hierover berust bij de overste dezer wereld en het resultaat is, dat de duisternis zich dichter, maar in een andere vorm, openbaart. De tegenstelling is duidelijk. Jezus sprak: 'Maar indien Ik door de vinger Gods de boze geesten uitdrijf, dan is het Koninkrijk Gods over u gekomen' (*Lucas 11:20*). Dit Koninkrijk resulteert in 'rechtvaardigheid, vrede en blijdschap' (*Romeinen 14:17*). 'Wie de Zoon vrijgemaakt heeft, is werkelijk vrij' (*Johannes 8:36*).

Hoe raakt de mens dus vrij van zonde, ziekte en gebondenheid? Het antwoord van Jezus is: vrede, rust, gerechtigheid en blijdschap komen in de mens, indien de boze geesten in de naam des Heren en door de vinger Gods zijn aangewezen en verdreven. Zo kwam er in Samaria grote blijdschap na de prediking van Filippus en het uitvaren der onreine geesten (*Handelingen 8:4-8*). De methode van Jezus tot redding en herstel is niet gewijzigd. Ze is dezelfde: gisteren en heden, en aan het einde van deze bedeling zullen wij zien, dat langs deze weg de zonen Gods gereed zijn, dit wil zeggen geopenbaard worden.

De tekenen

De tekenen die de gelovigen volgen, worden door de Heer in een vijftal punten opgesomd.

- *‘In mijn naam zullen zij boze geesten uitdrijven.’*

De naam van Jezus heeft groot gezag in de engelenwereld, want zij is daar boven alle andere naam. De hoofdman te Kapernaüm had dit opgemerkt, want hij zei in verband met de genezing van zijn verlamde knecht die hevige pijnen leed: ‘Spreek slechts een woord en mijn knecht zal herstellen.’ Hij vergeleek de autoriteit van onze Heer in de hemelse gewesten met die van hemzelf in de natuurlijke wereld. Wanneer hij een soldaat beval: ‘Ga’, dan ging deze ogenblikkelijk. Wanneer de boze machten geconfronteerd worden met een gelovige, die in het klimaat van het Koninkrijk Gods leeft en in de naam van zijn Meester optreedt, zullen naar de belofte de duivelen vlieden.

Toen Filippus in Samaria het evangelie van Jezus predikte, wie Hij was als redder en verlosser, zagen de scharen de tekenen, ‘want van velen, die onreine geesten hadden, gingen dezen onder luid geroep uit en vele verlamden en kreupelen werden genezen’ (*Handelingen 8:5-8*). Het Koninkrijk Gods was dus over de Samaritanen gekomen.

Van Paulus wordt vermeld dat de kracht van het Koninkrijk Gods zo in Eféze werd geopenbaard, dat er buitengewone manifestaties van herstel onder de handen van de apostel plaats vonden. Toen men zijn zweetdoeken of gordeldoeken op de lichamen der zieken legde, weken de kwalen, dit wil zeggen: de ziektemachten en de boze geesten voeren uit (*Handelingen 19:11,12*).

Jacobus schreef. ‘Biedt weerstand aan de duivel, en hij zal van u vlieden’ en Petrus voegt hieraan toe: ‘Wederstaat hem, vast in het geloof’.

Om dit uitgaan van de boze geesten te illustreren, zien wij dat bij de verovering van het land Kanaän, de Here God beloofde om de vijanden voor het volk uit te drijven: ‘Door al uw vijanden voor u uit te jagen’ (*Deuteronomium 6:19*) en ‘de Here, uw God, zelf zal hen voor u uitjagen en hen voor u wegdrijven’ (*Jozua 23:5*). Het was dus niet allereerst de bedoeling van God dat de Kanaänieten zouden worden gedood, maar dat zij vluchtend het vege lijf

zouden kunnen redden. Er was ruimte genoeg voor een volksverhuizing, zoals vele malen in de geschiedenis had plaats gevonden.

Toen Jezus alle steden en dorpen in Palestina rondging, en in de synagogen het evangelie van het Koninkrijk leerde, genas Hij alle ziekte en kwaal onder het volk. Ook de bezetenen genas Hij (*Mattheüs 4:23-25*). De machten vluchtten voor Hem weg als een vlucht vogels. De kwalen weken! De Heer beschreef deze uittocht der demonen met de woorden: 'Zodra de onreine geest van de mens is uitgevaren, gaat hij door dorre plaatsen om rust te zoeken, maar hij vindt die niet. Dan zegt hij: Ik zal terugkeren naar mijn huis, waar ik ben uitgevaren; en als hij komt, vindt hij het leegstaan en geveegd en op orde. Dan trekt hij heen en neemt zeven en andere geesten mede, bozer dan hijzelf; en zij komen binnen en wonen daar. En het wordt met die mens in het einde erger dan in het begin. Alzo zal het ook gaan met dit boze geslacht' (*Mattheüs 12:43-45*).

De bevrijdingen die door het optreden van Jezus veroorzaakt waren, bleken bij velen in Israël niet van blijvende aard te zijn. De boze geesten waren gevlucht en het herstel was vanuit de menselijke geest begonnen: het huis was op orde gekomen. Men was wel blij geweest met de genezingen en het volk had daarvoor menigmaal God gelooft en geprezen, maar het zag niet in dat een geestelijke wapenrusting nodig was om het heil te consolideren en de vijand buiten te houden. Wanneer er geen doop in de Heilige Geest op volgt met de begeleidende geestelijke gaven, zal de vijand opnieuw toeslaan, ja zelfs in nog heviger mate dan de eerste maal. Men ziet dan soms na jaren, dat mensen bepaalde ziekteverschijnselen terug krijgen of nog erger worden gebonden dan zij dit te voren waren geweest. Toen Jezus verder getrokken was, kwamen de machten terug, vergezeld van nog sterkere geesten.

Slechts het overblijfsel van het volk waarvoor de Heer speciaal op de bres had gestaan, totdat het was aangedaan met kracht van omhoog, werd behouden en werd zo sterk, dat er gesproken kon worden van 'hun volheid', of 'de vervulling van Gods plan met hen' (*Romeinen 11: 12* volgens *The New Testament in Modern English*). Wie bevrijd wordt, krijgt verruiming naar de inwendige mens. De levensgeest die niet alleen in staat is te bouwen maar ook herstelwerkzaamheden uitvoeren kan, zal nu het huis op orde

gaan brengen. Maar zo'n persoon moet waakzaam blijven, want de vijand gaat zich hergroeperen. Het advies is: zorg dat het Koninkrijk Gods niet alleen over je komt, maar binnen in je is. Word dus gedoopt en vervuld met de Heilige Geest, opdat je de boze kunt weerstaan en hij van je vliedt. De apostel schreef niet dat wij een strijd hebben tegen aangeboren en erfelijke zonden, maar wij hebben te worstelen 'tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de boze geesten in de hemelse gewesten. Neemt dáárom de wapenrusting Gods, om weerstand te kunnen bieden in de boze dag' (Efeziërs 6:12,13).

Met de erfzondeleer heeft het volk van God zich bakken uitgehouden, gebroken bakken die geen water des levens houden. Daardoor zijn de zonen Gods al deze eeuwen niet geopenbaard. Alleen de leer van Jezus zelf aangaande het Koninkrijk der hemelen zal het plan van God met de mens realiseren.

• *'Slangen zullen zij opnemen'.*

Bij de fundamentalistische uitleggers, die zeggen de bijbel van kافت tot kافت te geloven, heeft men dikwijls de volgende interpretatieregel: 'Wanneer de letterlijke zin van de bijbel duidelijk is, zoekt dan geen andere betekenis, maar vat elk woord op in zijn oorspronkelijke betekenis, tenzij de onmiddellijke context duidelijk in een andere richting wijst'. Met 'letterlijk' wordt dan altijd bedoeld dat men zo'n schriftwoord in de natuurlijke wereld uitlegt en niet in de geestelijke wereld van het Koninkrijk der hemelen, waarover Jezus altijd sprak. Deze manier van een woord letterlijk opvatten in zijn oorspronkelijke betekenis, doet ons denken aan een jongetje, dat tijdens de maaltijd zei, dat hij zo nodig iets moest doen. De vader zei: 'Dat doen wij niet onder tafel', waarop het kind antwoordde, dat hij dit onder tafel niet zou doen, maar op de daarvoor bestemde plaats! Het is bekend dat geleid door bovengenoemde letterlijke opvatting, er pinksterchristenen zijn, die zich slangen gaan aanschaffen, teneinde evenals de slangenbezweerders in India of Birma, hiermee te manipuleren. Het al of niet uitbreken van de giftanden der slangen is dan bewijs voor meer of minder geloof in de woorden van de Heer.

Vele Schriftverklaarders verwijzen bij deze uitspraak van Jezus naar *Handelingen 28:3*, waar meegedeeld wordt dat Paulus een

adder, die zich aan hem vastgebeten had, van zich afschudde in het vuur zonder dat hij enige schade opliep. Wij kunnen hier evenwel moeilijk zeggen dat de apostel deze adder in actieve zin had opgenomen als een vervulling van de grote opdracht. Het Griekse werkwoord 'airo', dat hier het actieve element aanduidt, komt vele malen in het Nieuwe Testament voor en wordt meestal vertaald door 'wegnemen': de discipelen namen het lijk van Johannes de Doper weg (*Mattheüs 14:12*). Het Lam Gods neemt de zonde der wereld weg (*Johannes 1:29*). De steen voor het graf van Lazarus werd weggenomen (*Johannes 11:39*). De zondvloed nam allen weg (*Mattheüs 24:39*). Bij de kruisiging riepen de Joden: 'Weg met Hem', of letterlijk 'neem deze mens weg', opdat wij Hem kunnen doden (*Lucas 23:18*). De gelovigen zullen tot de berg zeggen: 'Hef u op en werp u in de zee', of wordt weg- of opgenomen (*Mattheüs 21:21; Marcus 11:23*). In dit laatste beeld stelt de berg de boze geest voor, die in de afgrond wordt geworpen. Zo heeft de opdracht: slangen zullen zij opnemen, de bedoeling dat het herstelplan van de Vader wordt gerealiseerd, wanneer de machten der duisternis 'gegrepen' worden en in het dodenrijk worden geworpen. Zij moeten weggenomen of verplaatst worden in de naam van Jezus. Zo sprak de Heer ook tot zijn discipelen, dat zij op slangen en scorpioenen zouden treden.

Er zijn boze geesten die weigeren te vluchten bij de prediking van het Koninkrijk der hemelen. Zij laten zich niet verjagen door het woord van gezag in de naam van Jezus. Zo verzetten zich, om het beeld van de strijd tussen Israël en de Kanaänieten opnieuw te gebruiken, vele inwoners van het land. Er staat wel dat de Israëlieten de Amorieten verdreven, maar degenen die zich verzetten, zoals Sihon, de koning der Amorieten, en Og, de koning van Basan, werden met het zwaard gedood (*Numeri 21*). Zo vluchtten de angstigde inwoners van Jericho niet, maar zij sloten de poorten zo volkomen, dat niemand er in of uit kon gaan. Deze tegenstand werd hun noodlottig en was de reden, dat alles wat in de stad was, met de ban werd geslagen. Het is ook wel duidelijk dat het verjagen en verdrijven der Kanaänieten die in paniek wegvluchtten, gemakkelijker ging dan het met geweld veroveren van hun versterkte steden.

Wij merken dus op dat niet alle boze geesten heengaan, wanneer het evangelie van het Koninkrijk der hemelen wordt verkon-

digd en naar het voorbeeld van Jezus wordt gehandeld, door ze te verdrijven. Zo konden de discipelen de maanzieke knaap niet genezen, omdat 'de kwaal niet week' en de boze geest zich niet liet verdrijven. Toen Jezus er bijgehaald werd, gaf de demon zelfs een show weg, want toen de geest Hem zag, liet hij de knaap op de grond vallen, terwijl deze zich rondwentelde en het schuim hem op de lippen stond (*Mattheüs 17:14-21* en *Marcus 9:14-29*). Zijn weigering om uit te varen werd door de Heer 'bestraft'. Ook deelde Jezus zijn discipelen mee, dat zij tot 'déze berg' moesten zeggen: 'Verplaats u van hier daar heen'. Ongetwijfeld was de straf dus, dat deze macht in de afgrond werd geworpen. Dit gebeurde ook bij de demonen die in de bezetene van Gadara hadden gehuisd. In het dodenrijk worden zij gepijnigd vóór hun tijd (*Mattheüs 8:29* en *Marcus 5:7*). Het dodenrijk is bestemd voor de mensen die daar het loon der zonde ontvangen. Het is een tijdelijke gevangenis, want in de dag des oordeels worden zij die het kwade gedaan hebben, vanuit deze plaats verwezen naar de poel des vuurs tezamen met de boze engelen aan wie zij zich eenmaal hechtten, en zij die het goede gedaan hebben en geschreven zijn in het boek des levens, komen op de nieuwe aarde, waar zij ook zullen binnengaan in de stad Gods (*Openbaring 20:13,14* en *21:23*). De poel des vuurs is in wezen bestemd voor de duivel en zijn engelen (*Mattheüs 25:41*). De demonen komen in het dodenrijk, wanneer de mens hen bij zijn sterven vasthoudt; of indien zij weigeren de mens te verlaten, wanneer zij op gezag van Jezus uitgeworpen en 'verplaatst' worden. De duivelen weten dit en daarom smeekte het weerspannige legioen hen niet buiten het land te zenden, dus hen niet in de zee of de afgrond te werpen.

In *Psalm 58:5,6* wordt in verband met verharde en slechte leidlieden gesproken over een 'dove adder, die haar oor toesluit, die niet luistert naar de stem der bezweerders, noch naar de vol-leerde belezer'. Men kan een hond toespreken en deze zal reageren, een leeuw wordt door mensen getemd, maar een reptiel houdt zich doof. Slechts de bekwame slangenbezweerders kunnen er beweging in krijgen. Er zijn machten die zich als slangen doof houden. Wij herinneren ons een zwaar depressieve vrouw, die bij het bezoek van haar voorganger, uitriep: 'Ik houd mij toch doof!' Wie bijvoorbeeld met een Jehova's getuige wil argumenteren, zal be-

merken dat deze niet luistert, maar dat hij iemand een ogenblik laat praten teneinde zelf in die tijd zijn gedachten te ordenen, om dan weer op zijn eigen chapter door te gaan. De Farizeeën waren ook ‘goden’ in de zin van *Psalms 58:1*, dus leidlieden. Zij luisterden niet naar de stem der waarheid en Jezus identificeerde hen met de machten, die in hen huisden, namelijk met slangen en adderengebroid. Zij waren immers ziende in de natuurlijke wereld, blind in de geestelijke; en horende met hun natuurlijke oren, waren zij doof om de geestelijke dingen te verstaan. Zij wilden zich niet door Jezus van hun religieuze leugengeesten laten bevrijden, want zij hielden zich doof!

Wanneer de demonen weigeren uit te varen, komt er strijd. Men zal ze eerst moeten binden, dus gevangen nemen, en hen als straf verder naar de afgrond moeten verwijzen, waar zij in die gevangenis onmachtig zijn om verder hun wetteloze werken te doen. Men moet ze ‘stevig ineens wikkelen, vast in elkaar rollen als een kluis, hen wegwerpen als een bal naar een zeer uitgestrekt land!’ (*Jesaja 22:17,18*). Boze geesten die zich niet laten verdrijven, moeten met de hand van God, dat is met het geweld van Gods Geest, als slangen worden gegrepen en in de afgrond worden geworpen.

• *‘In nieuwe tongen zullen zij spreken’.*

De gave der glossolie staat niet toevallig tussen het uitdrijven van demonen en het opnemen van slangen in. Wij zagen immers dat er boze geesten zijn, die weigeren te vluchten. In verband met het geval van de maanzieke knaap, sprak de Heer: ‘Dit geslacht vaart niet uit dan door bidden en vasten’. Er moet dus een felle strijd geleverd worden om zo’n slachtoffer te ontzetten. Paulus schreef in *Efeziërs 6:18* over een aanhoudend bidden in de geest. Het vasten is de voorbereiding voor dit gebed. Wie vast, maakt zich los van het aardse, natuurlijke leven en richt de aandacht op God. Dan volgt het bidden, dat gedefinieerd kan worden als een bezig zijn in de hemelse gewesten. De strijder ontleent zijn kracht en gezag daarbij aan Jezus, die alle macht heeft in hemel en op aarde. Hij heeft de Heilige Geest in ons uitgestort en deze schenkt de kracht tot overwinning op het rijk der duisternis. Het is trouwens opmerkelijk dat zij die in de Heilige Geest gedoopt zijn,

in de worsteling met de boze geesten als vanzelf in nieuwe tongen bidden. Men ervaart daarbij dat het hele strijdtoneel naar de onzienlijke wereld wordt verplaatst.

De apostel schreef: 'Wie in een tong spreekt, spreekt niet tot mensen, maar tot God' en 'wie in een tong spreekt, bouwt zichzelf op' (*1 Corinthiërs 14:2,4*). Bij zijn heengaan gaf Jezus dus nog deze laatste aanwijzing hoe wij als gelovigen te strijden hebben. Het gaat er om, de mens van boze geesten te verlossen op de door de Heer voorgeschreven wijze. Bij de glossolie wordt niet alleen tot God gesproken, maar ook de demonen horen toe en zij sidderen. Jacobus schreef dat de duivelen ook geloven. Zij herkennen de woorden Gods, wanneer hun geboden wordt het door hen bezette gebied te verlaten. Zo'n bevel wordt dus ondersteund door het gebruik van de glossolie.

Ook Paulus had ervaring met een macht die niet wijken wilde. Deze engel van satan verleidde hem niet tot zonde, maakte hem niet ziek, maar bracht hem voortdurend in moeilijke situaties: in smaadheden, noden, vervolgingen en benauwenissen ter wille van Christus (*2 Corinthiërs 12:7,10*). Toen bijvoorbeeld de apostel in Filippi een waarzeggende geest uitgeworpen had, zorgde die duivel ervoor dat hij in de gevangenis werd geworpen (*Handelingen 16:19-34*, vergelijk hiermee *Openbaring 2:10*). Hij liet zich daar evenwel niet ontmoedigen, maar openbaarde Gods kracht in zijn zwakheid. Met Silas, zijn lotgenoot, begon hij omstreeks middernacht Gods lof te zingen. Het is voor ieder die de gave der glossolie kent, vanzelfsprekend dat Paulus en Silas toen ook in nieuwe tongen hun Heer grootmaakten. In deze duistere ure kon de apostel als gelovige zeggen: 'Ik zal lofzingen met mijn geest' (*1 Corinthiërs 14:15*). Het ging toch om leven of dood, om een rechtstreekse confrontatie met de engel van satan die hem met vuisten sloeg. De man die zoveel strijd kende, kon getuigen: 'Ik dank God, dat ik meer dan gij allen in tongen spreek' (*1 Corinthiërs 14:18*). Hij kende de kracht van het spreken en zingen in nieuwe tongen meer dan enig ander. De weerhoudende macht moest in de kerker wijken. De situatie veranderde, de aarde beefde, de deuren vlogen open, de boeien raakten los. Het ongelofelijke gebeurde: de cipier, die nog op het laatste ogenblik door een zelfmoordgeest geïnspireerd werd, viel voor de apostelen op de

knieën en riep het luidkeels uit: 'Wat moet ik doen om behouden te worden?' Wie als Paulus zwaar te kampen heeft tegen de boze geesten in de hemelse gewesten, boekt overwinningen door in het geloof in tongen te bidden of te zingen. De gelovigen, dat zijn zij die alle woorden van de Heer voorwaar houden en deze aanvaarden, zullen in nieuwe tongen bidden. Jezus zei niet: alleen de apostelen of de eerste christenen zullen dit doen, maar zij die geloven in mijn evangelie, dat zich bezighoudt met de wereld der geesten. Laten wij ons daarom niet langer laten verleiden door religieuze machten, die ons wijsmaken dat de methode van Jezus veranderd is en zijn woorden voor ons geen betekenis meer zouden hebben. Ook in dit opzicht is Hij gisteren en heden dezelfde.

• *'Zelfs indien zij iets dodelijks drinken, zal het hun geen schade doen.'*

Wie deze woorden van de Heer beperkt tot de natuurlijke wereld, moet volstaan met vage opmerkingen als: 'Daarvan worden voorbeelden gevonden in de kerkgeschiedenis' (Matthew Henry) of 'het vergif der kruiden zal dus de zegenrijke tocht van het evangelie over de aarde niet kunnen tegenhouden' (Dächsel).

Jezus gaf evenwel het kostbare herstelplan van de Vader aan zijn volk door. Hij onderrichtte het over de wijze waarop ook door de gelovigen de werken des duivels kunnen worden verbroken. Deze woorden van de Heer zijn ook nu nog hoogst actueel in de geestelijke wereld, ook al willen wij niet ontkennen dat de Heer eveneens zijn hand wil leggen op ons lichaam, wanneer wij vaak onwetend giftige chemicaliën binnenkrijgen, trouwens ook een gevolg van de wetteloze geesten die steeds sterker greep op de mensheid krijgen. Wat de kinderen Gods betreft, voor hen geldt dat zij tot Jezus gaan om zich geestelijk te laven. Hij sprak: 'Indien iemand dorst heeft, hij kome tot Mij en drinke'. De bijbel eindigt met de oproep: 'Wie dorst heeft, kome, en wie wil, neme het water des levens om niet'. Wie dorst heeft naar de gerechtigheid mag tot Jezus komen en indien hij dit begeert, kan hij zich verzadigen aan de bronnen des heils, waaruit het water des levens, beeld van de Heilige Geest, opspringt.

De christen leeft evenwel in een wereld waarover de boze veel macht heeft. Jezus noemde hem immers de overste dezer wereld,

die tevens de overste van de macht der lucht is, dat is van de boze geesten in de hemelse gewesten, die de mensen verleiden tot zonde en hen tot gebondenen maken of ziek doen zijn. Dagelijks wordt de christen gefiltreerd door de gesprekken die hij moet aanhoren op de fabriek, door het onderwijs dat hij 'geniet' of door hetgeen hij leest in de krant. De boze tracht ook rechtstreeks voortdurend onheilige gedachten bij hem op te wekken en hem op allerlei wijzen van God te vervreemden. Het gaat er dus hierover of het kwade in de mens als gevolg van de erfzonde opkomt, of dat het door de werking van boze geesten van buitenaf wordt opgewekt. Indien het van binnen ontstaan zou, kan het hem ook niet verder beschadigen, maar juist als het niet bij hem behoort, richt het onheil aan.

Een zuster in Christus stuurt haar kind naar de christelijke kleuterschool. De kleine wordt moeilijk en wil daar niet meer naar toe. Als moeder gaat ze eens een kijkje nemen in het klaslokaal. Aan de muur hangen de tekens van de dierenriem en daaronder staan de namen der kleuters. Op deze wijze worden de kleinen verbonden met de astrologie, een vorm van waarzeggerij en magie uit het rijk der duisternis. Nu kan onze zuster haar kind wel van school nemen en naar een openbare kleuterschool sturen, maar daar hebben ze tegen de vakantie spelletjes met spookverschijningen; ze verbranden 'heksen' en brengen de kleinen weer tot rust met yoga-oefeningen. De moeder weet wat haar te doen staat. Zij kan het kind niet uit de wereld wegnemen, maar het wel heiligen en bewaren voor de boze (*Johannes 17:15*). Daarom verbreekt zij de beïnvloeding van dit occulte gedoe en vertrouwt op de woorden van haar Heer, dat ook haar kinderen niet zullen worden beschadigd, indien zij iets dodelijks drinken. Dank zij de kennis van dit evangelie is het mogelijk om ook in onze tijd zichzelf en zijn kinderen onbesmet te bewaren. Men moet dan wel op de hoogte zijn van de wetten, die in de onzienlijke wereld functioneren.

'En de slang wierp uit haar bek het water achter de vrouw als een stroom, om haar door de stroom te laten meesleuren. En de aarde kwam de vrouw te hulp en de aarde opende haar mond en verzwoeg de stroom, die de draak uit zijn bek had geworpen' (*Openbaring 12:15,16*).

Wat uit de mond komt, heeft te maken met het woord en met leringen. Het water is hier beeld van geïnfiltreerde duivelse gedachten. De aarde is beeld van het natuurlijke leven, dat op abnormale wijze in onze tijd beïnvloed wordt door zedeloze reclames, verworden literatuur, door demonische kunstuitingen.

Wanneer christenen gebroken hebben met de ongerechtigheid, gedoopt zijn in de Heilige Geest en geheiligd of geheeld zijn, worden zij onaantastbaar voor deze verzoeken. Die zullen hun geen schade doen. De duivel wil hiermee de gemeente van Jezus Christus ten dode toe vergiftigen, maar de stroom bereikt het volk van God niet, maar wel de aards gerichte christenheid. Deze neemt gretig de vloed van onreinheid op en de natuurlijke mens verliest dan nog het laatste restant van zijn geestelijk leven. Let wel dat er sprake is van de draak, die het volk van God bedreigt. Het gaat over een dodelijk vergif dat van buitenaf komt en ingedronken wordt, dat beschadigt en vernielt. Maar de belofte getuigt van een onbeschadigd blijven dank zij het geloof in de leer van Jezus Christus.

• *‘Op zieken zullen zij de handen leggen en zij zullen genezen worden.’*

Wanneer men de verwekkers van ziekte alleen in de natuurlijke wereld zoekt, zal men allereerst de dokter roepen. Indien wij daarentegen de bron van het kwaad in de onzienlijke wereld geprojecteerd zien, is het vanzelfsprekend dat wij bij het zoeken naar genezing, beginnen om ons op geestelijk niveau te bewegen. Wie roept men eerst: de oudsten of de dokter? Het is toch duidelijk dat wanneer Jezus zegt, dat de gelovigen op zieken de handen zullen leggen en dezen genezen zullen, dat Hij het volle accent legt op de onzienlijke wereld. Er is hier sprake van geloof en van geestelijke krachten, die in het Koninkrijk der hemelen in beweging worden gebracht. Laten wij ons hierbij herinneren dat wij hier met de allerlaatste woorden die Jezus op aarde uitgesproken heeft, hebben te maken. Zij wijzen de weg naar het volle heil, naar de realisatie van het herstel. Zij zijn gericht tot zijn volk dat onvoorwaardelijk gelooft dat Hij de mond der waarheid is. Zijn laatste wilsbeschikking heeft te maken met onze hemelse erfenis, opdat de zonen Gods geopenbaard worden. Langs deze weg wordt de zuchtende schepping hersteld.

Johannes de Doper vernam in de gevangenis welke heerlijke werken Jezus verrichtte. Toch twijfelde hij aan de identiteit van onze Heer als Christus, want in de zichtbare wereld was de heerschappij niet op diens schouder. De Meester liet evenwel zijn heraut meedelen, dat Hij zijn werk vanuit de onzichtbare wereld verrichtte, terwijl de resultaten ervan op aarde zichtbaar waren. Hij sprak: 'Blinden worden ziende en lammen wandelen, melaatsen worden gereinigd en doven horen en doden worden opgewekt en armen ontvangen het evangelie. En zalig is wie aan Mij geen aanstoot neemt' (*Mattheüs 11: 5,6*). Wordt het niet hoog tijd dat de christenen de oorzaak van zonde en ziekte niet in zichzelf zoeken, maar in de geestenwereld waar de duivelen door de vinger Gods worden aangewezen.

De blijde prediking van het Koninkrijk der hemelen richt zich tot allen die overweldigd en beschadigd zijn door de vijand. De verkondiging van dit evangelie leidt ons tot verlossing van de boze. De Heiland was niet gekomen om de medische wetenschap te ontwikkelen, teneinde op deze wijze herstel teweeg te brengen, maar Hij is de uitdeler van de geestelijke begaafdheden, ook die van de gaven der genezingen (*1 Corinthiërs 12:9*).

Het opleggen van handen bij zieken is een bijbelse opdracht. Ook Jezus zelf legde ieder van de zieken afzonderlijk de handen op en genas hen (*Lucas 4:40*). Hij gaf ons hierbij een voorbeeld hoe wij in zijn voetsporen zullen wandelen. In onze gedachten associëren wij de hand van de gelovige broeder of zuster met de hand des Heren, dat is met de kracht van de Heilige Geest. Zij vervullen dan ook door deze handeling de belofte van Jezus: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie in Mij gelooft, de werken, die Ik doe, zal hij ook doen' (*Johannes 14:12*).

Bij het opleggen der handen verbindt de gelovige zich in de geestelijke wereld met de zieke of gebondene. Hij legt de handen niet op de wetteloze geesten in zo'n persoon, maar op de beschadigde en aangetaste mens. Hij weet zich er één mee en wordt op deze wijze uitdeler van de menigerlei genade Gods. Duidelijk zien wij dus dat het evangelie van Jezus Christus de oorsprong van het kwaad toeschrijft aan de inwerking van bovennatuurlijke krachten. Wij zullen daarom deze boodschap moeten prediken aan hen die dorsten naar de gerechtigheid, aan hen die doen wat zij niet willen

en die niet doen wat zij wel willen, aan hen die als verlost willen leven, maar dit niet kunnen. Jezus legt in Marcus 16 de schuld van alle ongerechtigheid op de duivel. De verantwoordelijkheid van de mens bestaat uit de keuze die hij doet. Wil hij vrij worden van zonde- en van ziektemachten of niet? Er blijven immers mensen over van wie gezegd moet worden, dat zij de duisternis of de boze geesten liever hebben gehad dan het licht. Dezen zullen te allen tijde de methode van Jezus, die tot algeheel herstel voert, van de hand wijzen.

Het is een merkwaardige samenhang dat zij die de grote opdracht van de Heer loochenen, ook dezelfde zijn die de mogelijkheid om tot een volmaakt leven te komen, ontkennen. Voor hen heeft niet alleen het oude, maar ook het nieuwe verbond de volmaaktheid niet gebracht. Toch sprak de Heer tot ons: 'Gij dan zult volmaakt zijn, gelijk uw hemelse Vader volmaakt is' (*Mattheüs 5:48*). Paulus schreef in *2 Timotheüs 3:17* dat het door God geïnspireerde Schriftwoord is gegeven 'opdat de mens Gods volkomen zij, tot alle goed werk volkomen toegerust'. Het Schriftwoord uit Marcus 16 wijst ons de weg om tot de onberispelijkheid naar lichaam, ziel en geest te komen.

Zij die leren dat de mens van zichzelf zondig is, geloven ook dat de christen tot zijn dood toe een zondaar blijft. Met dit inzicht belijden zij dat Jezus Christus, die ons tot deelgenoten heeft gemaakt van een hemelse roeping en die ons de toekomstige goederen heeft geschonken, in zijn onderwijs geen mogelijkheid heeft aangewezen om hen die tot Hem komen, 'te volmaken' (*Hebreeën 10:1*). Wil de gemeente evenwel in de eindtijd dit doel van God met haar wel bereiken, dan zal ze radicaal moeten breken met de overgeleverde valse leringen.

Marcus 16 eindigt dat de volgelingen van Jezus heengingen om zijn evangelie te verkondigen, terwijl de Heer meewerkte en het woord bevestigde door de tekenen, die erop volgden. Volgens *Hebreeën 2:3,4* gaven zij op betrouwbare wijze het heil door, dat allereerst verkondigd was door de Heer. Ook wordt in deze verzen getuigd dat God hieraan zijn sanctie gaf door tekenen en wonderen en door velerlei krachten toe te delen naar zijn wil. Dit evangelie aangaande de geestenwereld zijn de christenen in de loop der eeuwen geheel kwijtgeraakt. Op ons rust de zware taak om in deze

laatste dagen ondanks alle verzet van de demonen, het volle evangelie over de gehele wereld te verkondigen, naar het uitdrukkelijke bevel van onze Heer. Daarbij moeten wij ons wel losmaken van de ijdele wandel, die ons van de vaderen is overgeleverd, en een nieuwe, verse en levende weg gaan, waarop Jezus Zich ook dag aan dag voortbewoog. Zijn voetstappen willen wij drukken!

Geesten uit de voorgeslachten

Sebna en Eljakim

Tussen de profetieën over Babel, Assyrië, Filistea, Damascus, Efraïm, Ethiopië, Egypte, Edom, Arabië, Tyrus en Sidon en ook die van de gerichten over de ganse aarde, staat in *Jesaja 22:15-25* onverwacht de merkwaardige opdracht van de Heer aan de profeet aangaande Sebna en Eljakim.

Sebna was na de koning de machtigste man in Judea. Hij was de majordomus van het Davidische huis, opzichter van de schatkamers invloedrijk politicus. Het was zelfs niet beneden de waardigheid van een troonopvolger om deze hoge positie te bekleden, zoals wij bijvoorbeeld ten tijde van Uzzia zien in *2 Kronieken 26:21*. Alle hulp voor het volk ging over deze adviseur van koning Hizkia. De profeet ontving bevel om het oordeel over deze huismeester uit te spreken vanwege diens onbetrouwbaarheid. In plaats van voor het volk zorg te dragen had hij zichzelf verrijkt en omgeven met praal. Hij reed in een indrukwekkende statiewagen en ten tijde dat de profeet hem opzocht, was Sebna juist bezig zich een graf uit te houwen op de berg Sion. Deze hofmaarschalk was evenwel zo'n schandvlek voor het huis van zijn heer, dat zijn vonnis vaststond. Hij zou als balling in een ver verwijderd land sterven.

Op de plaats van Sebna komt dan Eljakim. Deze zal het gevaar en de waardigheid van zijn voorganger ontvangen. Voor het volk van Juda en van Jeruzalem zou hij tot een vader zijn. De grote sleutel van de schatkamer van David zou als teken van waardigheid op zijn schouder worden gelegd. God zou hem als een pin stevig in de muur slaan. Zijn naam Eljakim, dat is 'die God bevestigt', zou een teken zijn, totdat de droeve wending in deze heilsbelofte komt. Heel zijn familie zou schuiling bij hem zoeken en al haar lasten en moeilijkheden op hem leggen. Men zou aan hem hangen 'het gehele gewicht van zijn familie, de spruiten en de (wilde) loten, alle klein vaatwerk, van de bekkens af tot alle kruiken toe'.

Dit wordt dan zijn ondergang. Deze aanhang zou zoveel van hem eisen, dat ook hij zou vallen. De pin, die in een vaste plaats geslagen was, zou losraken, afbreken en vallen, tezamen met het ganse gewicht, dat eraan hing. Deze last zou smadelijk ondergaan. In verband met de belangrijke profetieën waartussen dit verhaal staat, ligt het voor de hand dat de Heilige Geest hier minder bezig is met de historische figuur van Sebna dan met de duivel, die door hem werd getypeerd. Zo is ook de historische Eljakim niet het werkelijke onderwerp, maar Jezus Christus.

Let nu op de drievoudige herhaling van het woordje 'hier': waarom ben je *hier*, wat doe je *hier* dat je *hier* een graf in de hoogte uithouwt en dan nog wel op de rots Sion? Met 'hier' wordt het werk van de satan 'in de hoogte' aangeduid. De vader der leugen heeft in de hemelse gewesten het dodenrijk als een gevangenis voor zijn verslagenen geformeerd. Hij stelde de hades onder zijn vazal, de koning des doods. God die leven is en leven schenkt, zag hoe de mens die bezig was door een ontwikkelingsproces het rijk Gods binnen te gaan, nu door verleiding was gevallen en in de greep van de dood was gekomen. Het is daarom met heilige verontwaardiging dat de profeet dit 'hier' uitspreekt.

Het oordeel over de duivel staat evenwel vast. In *Jesaja 14:15* werd reeds de ondergang van Lucifer beschreven. Hij die zich aan de Allerhoogste gelijk stellen wilde, wordt eenmaal neergeworpen in het dodenrijk en vastgehouden in zijn eigen bedenkfel. De profeet schildert ons op welke wijze de machten der duisternis en tenslotte ook 'de oude slang' in de afgrond worden geworpen: 'De Here zal u stevig ineen wikkelen, u vast in elkaar rollen als een kluwen, u wegwerpen als een bal naar een zeer uitgestrekt land'. De Septuagint luidt dan verder: 'Hij zal je praalwagen tot schande maken en het huis van je vorst zal tot een ruïne worden'. De praalwagen waaraan de overwonnenen vastgeklonken zijn, wordt ook zijn eigen 'lijkkooets', terwijl hij tenslotte met zijn vorst, de koning des doods, in de poel des vuurs zal worden geworpen.

Het gehele gewicht van zijn familie

Het beeld van Eljakim komt tegen dat van Sebna duidelijk uit. Jezus is de gezondene des Vaders, 'die God bevestigt'. Aan Hem

wordt de profetie over Eljakim vervuld, dat Hij de sleutel Davids heeft, die opent en niemand zal sluiten, en Hij sluit en niemand opent' (*Openbaring 3:7*). Jezus is de beheerder der schatten van het Koninkrijk Gods en de uitdeler ervan geworden, namelijk van de Heilige Geest met al diens krachten en gaven. Hij zit op de troon van zijn Vader, de troon van het huis Davids, want er staat: 'En Salomo zette zich op de troon des Heren als koning in de plaats van zijn vader David' (*1 Kronieken 29:23*). Jezus is een vader voor zijn volk, de goede Herder, want Hij trok het land door 'wel-doende en genezende allen, die door de duivel overweldigd waren' (*Handelingen 10:38*). God stelde Hem aan en gaf Hem de naam boven alle naam in hemel en op aarde en bevestigde Hem in een vaste plaats.

Alle bijbeluitleggers zijn het er wel over eens, dat Eljakim een type is van Jezus, die voor zijn familie, de mensheid, een 'erezetel' of eerste plaats verwierf in de hemelse gewesten. Maar zij krijgen moeilijkheden met de uitleg van *vers 25*, want dat Jezus losraken, afbreken en vallen zou, komt hun ongerijmd voor. De fout in hun verklaring begint reeds in *vers 24*, waar staat dat men aan Hem 'het gehele gewicht van zijn familie zou hangen, de spruiten en de loten, alle kleine vaatwerk, van de bekkens af tot alle kruiken toe'. Men ziet in deze last de volgelingen van Jezus, zijn knechten, de groten en de kleinen, de belangrijken en de onbetekenenden. Deze last zou dan een gunstige betekenis hebben, terwijl de context op een ongunstige wijst. In deze zin moeten wij dit gewicht zien als de levenslast der mensheid. Wij denken aan de boze machten van verschillende schakeringen die het leven omlaag trekken. Zijn op Jezus, die als een pin in een hechte plaats geslagen was, niet alle machten der duisternis aangelopen? De psalmist sprak: 'Veel stieren hebben mij omringd, buffels van Basan hebben mij omsingeld; zij sperren hun muil tegen mij open, een verscheurende, brullende leeuw... Want honden hebben mij omringd'. Is op het kruis niet op deze wijze de zonde van het gehele menselijke geslacht op Hem gelegd? Hij heeft de gehele last gedragen en Hij werd weggerukt uit zijn vaste plaats, toen Hij stierf. Hij werd in een graf gelegd, beeld van het dodenrijk. Jezus is in alle opzichten zijn broeders gelijk geworden. Hij was familie van de mens, een zoon van Adam. De verzoekers die ons trachten te doen vallen,

hebben ook Hem verzocht. De machten die ons bedreigen en kwelen, hebben ook Hem belaagd. Godsspraken uit *Jesaja 53* werden vervuld: 'De Heer heeft ons aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen' en 'om de overtreding van mijn volk is de plaag op Hem geweest'. Toen de pin op de grond lag, 'stelde men zijn graf bij de goddelozen'. Paulus schreef in *Romeinen 6:9*, dat de dood over Hem heerschappij had gehad.

Wat in het beeld van Eljakim niet tot uiting kon komen en wij wel weten, is, dat deze pin uit het dodenrijk opgehaald en opnieuw bevestigd werd in een hechte plaats in het Koninkrijk der hemelen. Jezus kon zeggen: 'Ik heb de sleutels van de dood en het dodenrijk'. Niet de pin zou verloren gaan, maar 'de last die daaraan hing, zal te niet gaan, want de Here heeft het gesproken'. Paulus schrijft zelfs in *2 Timotheüs 1:10* (St.Vert.), dat Christus Jezus 'de dood heeft teniet gedaan'.

Door de overwinning van Jezus op de dood en diens rijk is Hij in staat om vele zonen tot heerlijkheid te leiden. Hij wil hen tot Eljakims maken, tot uitdelers van de menigerlei genade Gods. Daarom sprak Hij tot zijn volgelingen: 'Ik zal u de sleutels geven van het Koninkrijk der hemelen', dus die van het huis Davids. Hij gaf hun de opdracht de boze geesten te verdrijven en genezingen te verrichten. Hij bekleedde hen met gerechtigheid, gaf hun zijn naam en zij ontvingen kracht in de geestelijke wereld. Ook zij waren in een vaste plaats bevestigd, en 'niemand zou hen uit zijn hand rukken'. Zij zouden de vruchten van de Heilige Geest voortbrengen. Een tijd lang hebben de eerste christenen dit ook gedaan, maar al spoedig deden de machten der duisternis hun intrede in de kerk. Nimmer heeft deze zich kunnen losmaken van de beïnvloeding der geesten uit het heidendom, van de Romeinse en Griekse cultuur en van de wettische geesten van het judaïsme waaruit ze voortgekomen was. De machten die in de voorgeslachten gewerkt hadden, deden vele christenen weer terugvallen naar de aarde.

De laatste tijd zien wij evenwel door het uitstorten van de spade regen nieuwe Eljakims opstaan. Zij worden bepaald bij het evangelie van het Koninkrijk der hemelen en bij de rijkdommen die in de hemelse schatkamer liggen. Zij strekken zich uit om de sleutels van dit Koninkrijk in ontvangst te nemen en uit deze volheid de ene genade na de andere te nemen. Aangeord met kracht van omhoog

en zich uitstreckende naar de geestelijke begaafdheden worden zij opnieuw uitdelers van de menigerlei genade Gods. Steeds zullen zij evenwel waakzaam moeten zijn voor het gevaar, dat de pin niet losraakt, doordat de geesten uit het voorgeslacht met hun gewicht eraan gaan hangen.

Enkele voorbeelden

Ook in Gods Woord vinden wij voorbeelden van machten, die in het leven van mannen Gods overwonnen leken, maar die later opnieuw zich met kracht manifesteerden en hen geheel of gedeeltelijk ten val brachten.

Mozes had van nature waarschijnlijk een driftig karakter. Daar hij erover klaagde dat hij niet rap genoeg met de tong was, zal dit wel tot gevolg hebben gehad, dat hij door driftgeesten opgejaagd, zijn handen gebruikte. Toen een Egyptenaar een van zijn broeders sloeg, ging Mozes onmiddellijk op de vuist en werd hij een doodslager. God riep hem evenwel tot een machtig werk. Hij moest Israël verlossen uit de hand van de Farao en naar Kanaän leiden. Hij stelde zich met hart en ziel in dienst van God en werd 'een zeer zachtmoedig man, meer dan enig mens op de aardbodem'. Wat heeft hij moeten verdragen en veel genade moeten hebben om in deze rust te blijven. Maar juist toen Mozes eraan dacht om aan het hoofd van een geestelijk vernieuwd volk Kanaän binnen te trekken, sloeg de macht toe. Bij Meriba ziet hij nog steeds dat onbeschaamde en miltzieke volk voor zich, waarin nog altijd de weerspannige geesten van de vaderen werkzaam waren. Op dat kritieke ogenblik kan Mozes de woorden Gods niet spreken, maar zijn staf beukt in drift de steenrots en gramstorig roept hij het uit: 'Hoort rebellen, zullen wij water voor ulieden uit de steenrots voortbrengen?' Het volk haalde het er bij Mozes uit, omdat het er nog inzat! Mozes werd overweldigd door een macht, die ogenschijnlijk was overwonnen. Het droevige gevolg was, dat hij zijn doel miste en Kanaän niet binnenging. Hoe dikwijls spreken wij mensen, die moeten belijden dat zo'n drift of geïrriteerdheid hen telkens op de meest onverwachte en vaak kritieke ogenblikken overvalt. Zij dienen oprecht de Heer en menen de overwinning behaald te hebben, maar plotseling overkomt hun dat weer.

Gideon groeide op in een centrum van occultisme. Hij brak met de afgoderij van zijn vader en hieuw de gewijde paal om. Men gaf hem de naam Jerubbaäl, omdat hij met Baäl twistte. Deze richter staat in de rij van geloofshelden. Met driehonderd man versloeg hij de Mideanieten, die als sprinkhanen het land bedekten. Hij diende de Heer totdat de macht toesloeg met wie hij meende radicaal gebroken te hebben: 'Gideon maakte een efod en plaatste die in zijn stad Ofra. Daar bedreef geheel Israël er overspelig afgoderij mee; hij werd voor Gideon en zijn huis tot een valstrik' (*Richteren 8:27*). De duivel liet Gideon een tijd met rust. De richter werd door de stroom van de opwekking meegevoerd en deze behoedde hem voor het kwaad. Maar het is de boze er alles aan gelegen om de Eljakims te doen vallen. Al de occulte geesten die in zijn voorgelacht gewerkt hadden, concentreerden zich nu op deze geloofsheld. Wie had ooit gedacht dat Jerubbaäl door afgoderij ten val zou komen? Slechts inzicht in de onzienlijke wereld toont ons de ware oorzaken.

Het ligt duidelijk in de bedoeling van de hemelse Vader dat zijn kinderen geestelijke mensen zullen worden. Hij is immers geest en zij kunnen slechts tot Hem naderen in geest en in waarheid. Daarom moeten zij overgeplaatst worden naar zijn terrein in de hemelse gewesten, waar zij als een vaste pin worden ingeslagen. Zij naderen dan tot God en zij zijn waar Hij is. Dit 'omhoog' stijgen wordt door de boze geesten tegengestaan. Dezen gaan met hun gehele 'zwaarte' aan de mens hangen om hem 'beneden' te houden.

David was een man naar Gods hart, een profeet en een geroepene des Heren. In zijn geslacht was evenwel veel onreinheid. Wij zagen dit reeds bij de bespreking van Psalm 51:7. Ook denken wij daarbij aan zijn voorgelacht. Wie had ooit Rachab de hoer bevrijd? Zij was immers de moeder van Boaz, de grootvader van Isaï. Wij weten op welke wijze deze zijn jongste zoon had verwekt. Op het hoogtepunt van zijn koningschap greep deze onreine geest David. Wie had kunnen denken dat de zanger van zoveel lofliederen, die steeds tegenover de vijanden des Heren zich erop beroemde, dat zijn schuilplaats bij de Allerhoogste was, zo diep kon vallen? Ook bracht deze onreine geest nog enkele andere boze machten mee, zoals die van leugen, wreedheid en moord. Wij zagen ook hoe deze onreine geest toesloeg bij Davids kinderen: Ammon, Absalom en

Salomo. Hier was geen sprake van een erfelijke zonde, maar van een familiemacht die een claim meende te hebben op het geslacht van David.

Zacharias was een rechtvaardig man en hij leefde naar al de geboden van God onberispelijk. Hij had evenwel een geest van twijfel en ongelooft. Toen de aartsengel Gabriël hem de belofte des Heren meedeelde, was zijn eerste reactie: 'Waarom zal ik dit weten?'

Zijn zoon Johannes stond vanaf zijn geboorte onder de beïnvloeding van de Geest der heiligmaking. Deze getuigde van Jezus: 'Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt'. Dan komt de crisis in het leven van deze grote godsmann. Wanneer hij in de gevangenis zit, komen de twijfels bij hem op. Hij stelt Jezus de vraag: 'Zijt Gij het, die komen zou, of hebben wij een ander te verwachten?' Alles wat hij zelf geprofeteerd had, werd als het ware weggeslagen door deze macht, die zijn gedachteleven infiltreerde. Was Johannes dan een riet door de wind bewogen? Het antwoord van de Heer luidde, dat hij de grootste uit het oude verbond was. Maar, voegde de Meester hieraan toe: 'De kleinste in het Koninkrijk der hemelen is groter dan hij' (*Mattheüs 11:1-11*).

Johannes kon nog geen inzicht hebben in de hemelse gewesten. Hij was er niet in overgeplaatst, maar voor de gemeente van het nieuwe verbond geldt, dat zij de boze macht binden, uitdrijven of weerstaan zal in de naam van Jezus. Johannes had de boze geest uit zijn voorgelacht niet onderkend en daarom kon deze hem grijpen en aan hem gaan hangen.

Paulus werd vóór zijn bekering door 'vrome' geesten opgejut. Er staat: 'En Saulus, nog dreiging en moord blazende tegen de discipelen des Heren' (*Handelingen 9:1*). Het woord 'blazen' duidt de stemming aan van iemand, wiens ademhaling door een geweldige inspanning versneld wordt. De 'vrome' geesten deden deze Fariizeër snuiven en briesen van woede. Maar op de vraag: wie zal mij verlossen van deze opjagende demonen? kon de apostel later schrijven: 'Ik dank God, door Jezus Christus' en 'worden wij gescholden, wij zegenen; worden wij vervolgd, wij verdragen; worden wij gelasterd, wij blijven vriendelijk!' Paulus werd een kampvechter, die niet door menselijke inspanning en met geweld streed, maar volgens de regels van de kamp die zijn Meester hem had gegeven. Hij vocht niet meer tegen vlees en bloed, ook niet tegen zichzelf, maar

tegen de boze geesten in de hemelse gewesten, en hij overwon ze.

De waarheid van het nieuwe verbond, de kennis van het Koninkrijk der hemelen zal de mens waarlijk vrij maken, indien zij in de praktijk wordt toegepast. Onderken daarom de oude familiegeesten, die ook aan u trachten te gaan hangen. Zij willen u loswrikken uit de gemeenschap met uw Heer. Wedersta dan zo'n boze geest, vast in het geloof en hij zal van u vlieden.

Kinderen moeten worden geheiligd

In de natuurlijke wereld is er een band met het voorgeslacht die wij niet behoeven en ook niet kunnen verbreken. Wij ontvingen immers de levensgeest van onze ouders en geven hem ook weer door aan onze kinderen. Maar in de voorgeslachten hebben ook machten gewerkt. Dezen hebben onze voorouders misbruikt en in hun leven beschadigingen en verwoestingen aangericht. Deze demonen leggen een claim op het nageslacht teneinde hun wetteloos werk te kunnen continueren. Zo spreken wij met de profeet Jesaja over hun aanwijsbare slachtoffers als 'over oude puinhopen, die verwoest hebben gelegen van geslacht op geslacht' (*Jesaja 61:4*).

Wanneer wijzelf verlost des Heren zijn, is het nodig onze kinderen vanaf hun geboorte veilig te stellen tegen de boze geesten. Inzonderheid doen wij dit dan ten opzichte van de demonen die in de voorgeslachten werkzaam zijn geweest en die kenmerkende stempels op onze families hebben achtergelaten. Op grond van het verlossende werk van Jezus Christus die de zondesuld van het gehele menselijke geslacht weggenomen heeft, ontzeggen wij deze boze geesten ieder recht om een claim op onze kinderen te leggen. Wij spreken niet van erfzonde, aan wier fatale inwerking niet is te ontkomen, maar wij staan in de geestelijke wereld voor onze kinderen op de bres in de naam van Jezus en door de kracht van de Heilige Geest. Wij beschermen hen, opdat zij zich binnen het klimaat van het Koninkrijk Gods kunnen ontwikkelen. De Heer heeft immers gezegd dat voor zulke kinderen die tot Hem worden gebracht, het Koninkrijk Gods is. Dit betekent dat deze kleinen dus recht hebben op vrede of ongestoord leven, op gerechtigheid of het ontbreken van wetteloosheid in lichaam, ziel en geest, en op blijdschap (*Romeinen 14:17*).

Onze kinderen kennen bij hun geboorte geen verschil tussen hun rechter- en linkerhand, dit wil zeggen tussen goed en kwaad. De bijbel spreekt daarom over hen als 'het groene gras' (*Openbaring 8:7 en 9:4*). Zij zijn nog niet in staat de demonen te weerstaan en daarom is het de taak der ouders hun kinderen te heiligen, dit is hen af te zonderen van de boze geesten, zodat het groene gras niet verbrandt.

Wie een kind in de modder laat spelen, moet zich niet verwonderen dat het vuil wordt. Wanneer een kind in een verdorven omgeving geboren wordt, ondergaat het onmiddellijk de invloed ervan. Zelfs een ongeborn kind wordt beïnvloed door de machten die op de moeder inwerken. Daarom is het zaak zelf een overwinnend leven te leiden. Jezus werd als kind door zijn Vader volmaakt geheiligd (*Johannes 10:36*). Dit duurde tot het ogenblik dat Hij gedoopt werd met de Heilige Geest en in staat was zelf over de boze geesten te zegevieren.

Dikwijls wordt tijdens een bediening gezegd: wij breken de band met het voorgeslacht, maar men zou beter kunnen zeggen: wij verbreken de band met de machten die in het voorgeslacht hebben gewerkt. Deze geesten belemmeren menigmaal de jonge, maar ook oudere mens zich te ontwikkelen als natuurlijk en geestelijk wezen. Wanneer de ouders zelf niet vrijgemaakt zijn, kunnen zij hun kinderen in geen enkel opzicht heiligen. Wanneer zij zelf nog behept zijn met machten, ook die uit het voorgeslacht, zullen deze geesten in hun hele leven, dus ook bij de opvoeding van hun kinderen, hun invloed doen gelden. Het moeilijke ervan is, dat een mens die zelf niet vrij is van de machten uit zijn voorgeslacht, hetzij die van ziekte, zonde, verleugening of gebondenheden, dikwijls geen weet heeft van hun aanwezigheid. Zo iemand denkt dat zijn 'zwakheden' bij het menszijn horen. Hij zet daarmee de traditie uit het leven van zijn vaderen voort. Daarom is het voor ieder noodzakelijk om Gods Woord te horen, te verstaan en toe te passen, want daardoor ontvangt men een beeld van de mens met zijn ontwikkeling zoals de Schepper Zich die heeft voorgesteld. Zo'n persoon zal dan de waarheid verstaan en deze zal hem de mogelijkheden openen om vrij te komen. Door deze visie kan hij de banden, die de machten uit het voorgeslacht hebben gelegd, onderscheiden en verbreken. Ook kan hij de boze geesten

weren, wanneer die opnieuw hun claim willen laten gelden. De zonde, ziekte, verleugening en gebondenheid zijn geen erfgoed, maar een werk van de duivel!

De band met de ‘vaderen’

De dwalingen die de duivel in de harten en in het verstand van de voorvaderen neergelegd had, vormden eeuwen lang een rem in de openbaring van het Koninkrijk Gods. De banden met de familie zijn bijzonder moeilijk los te maken, vooral als ze ‘vroom’ of godsdienstig zijn. De christenen konden zich hierdoor niet vrij ontplooien en de ervaring van het volle heil werd voortdurend geblokkeerd. De verkeerde inzichten bleven door dit respect voor de vroegere generaties van geslacht op geslacht gehandhaafd, en gehele landstreken waren zo geestelijk ten dode opgeschreven.

Waar in de techniek, de wetenschap, de kunst, het onderwijs, de mode, het maatschappelijke leven, alles in onze eeuw snel evolueerde, bleven de rechtzinnige christenen zich vastklemmen aan dubieuze belijdenisgeschriften uit vorige eeuwen. Die gaan bij hen door voor canoniek of gezaghebbend, terwijl slechts weinigen de moeite doen om ze te lezen, laat staan ze te bestuderen. Men zweert bij het vroeger opgestelde, omdat het oud is. De vaderen hebben evenwel hun nageslacht weinig constructiefs kunnen bieden, omdat zij geen inzicht hadden in de onzienlijke, hemelse zaken, en ook niet in het doen van God met de mens, namelijk de volkomenheid. Zij strekten zich niet uit om de werken van Jezus te doen, en aan zijn leer ontnamen zij iedere kracht tot heil en verlossing. De zieken bleven ziek en de gebondenen bleven gebonden. De vaderen waren niet gedoopt in de Heilige Geest, spraken niet in tongen, wierpen geen duivelen uit, legden de handen niet op zieken en zalfden dezen ook niet in de naam van Jezus, hoewel al deze zaken de christen dichter brengen bij het volle heil. Zij werden niet alleen door Jezus en zijn discipelen in praktijk gebracht, maar zijn ook uitdrukkelijk aan alle gelovigen voorgeschreven. Aan de persoon van Jezus als de eerste van vele broeders gingen de vaderen bewust of onbewust voorbij. Omdat zij geen kennis van de geestelijke begaafdheden, van goddelijke bevrijding en van genezing bezaten, was de weg tot heiligmaking

voor hen een moeilijk te betreden pad. Volgens hun leer moest ieder mens, ondanks het werk van de Heilige Geest in hem, zondaar blijven tot de dood. Waarom waren wij vroeger gereformeerd? Omdat vader de vorige eeuw onder invloed van Kuyper met de doleantie was meegegaan. Vanaf onze jeugd werden wij met de leer der vaderen geconfronteerd. Wij hoorden spreken over 'de kerk der vaderen', 'de leer der vaderen' en van 'het vrome voorgeslacht'. Wij meenden op de juiste weg te zijn, door over te nemen wat een van onze ouders had gedacht. Een andere vader in onze familie kon zich met de dolerenden niet verenigen en deze tak bleef hervormd. Het waren slechts enkelen die aanvoelden dat de leer der vaderen van de ene zowel als van de andere tak praktisch nergens klopte en dat hun werken niet werden gevolgd door heil en goedertierenheid. Soms ontmoetten wij christenen wier goede natuur sterker was dan hun kwade leer. Op het terrein van de uitverkiezing bijvoorbeeld waren bij hen meer toegangsbewijzen naar de hemel dan normaal gebruikelijk was.

Een sacrament als dat van de kinderdoop is nergens in de bijbel te vinden, maar toch wordt dit onhoudbare inzicht gehandhaafd vanwege de mystieke band met het voorgeslacht. Een van de recensenten van het boek dat wij schreven: 'De betekenis van de doop', wist ons geen beter advies te geven dan Calvijn en Luther maar eens te bestuderen. Alsof wij niet in de voorzeide leer zijn opgevoed!

Zo geeft bijvoorbeeld de bijbel nergens aanleiding om de moeder des Heren te aanbidden of te verheerlijken. Toch is de Mariologie een van de opvallendste kenmerken van de rooms-katholieke kerk en is zij een beletsel voor miljoenen om ware gemeenschap met Jezus Christus te vinden. Deze Maria-cultus is occult, omdat zij berust op het aanroepen van een gestorvene en op het gemeenschap zoeken met een dode.

In *Jeremia 44* worden wij bepaald bij een conflict tussen de profeet des Heren en een deel van het volk Israël. Wanneer Jeremia de Israëlieten op zonde en afval wijst, wordt door allen eendrachtig de waarschuwing van de hand gewezen met een beroep op het voorgeslacht: 'Wij zullen offers ontsteken voor de koningin des hemels en haar plengoffers brengen, zoals wij gedaan hebben, wij en onze vaderen, onze koningen en onze vorsten, in de steden van

Juda en op de straten van Jeruzalem, toen hadden wij goed ons brood en waren gelukkig en zagen geen rampspoed' (*vers 17*).

Het levend profetisme stuit steeds af op de continuïteit met de voorgelachten. De profeet heeft immers geen binding met de vaders, maar hij spreekt krachtens directe gemeenschap met God. Hij verkondigt de waarheid in de tijd waarin hij leeft en kent geen beroep op de 'vrome' vaders. De profeet zei daarentegen: 'Zijt gij vergeten de boosheid van uw vaders en van de koningen van Juda en van zijn vorsten en de boosheden van uzelf en van uw vrouwen, die zij bedreven hebben in het land van Juda en op de straten van Jeruzalem?' (*vers 9*). Het profetisme kent geen 'vroom' voorgelacht, maar een volk dat reeds in de woestijn zich van God afkeerde, dat de tent van Moloch droeg en de ster van de god Romfa, en dat neergeslagen werd vanwege zijn ongelof. Het volk heeft nooit willen luisteren naar de mannen die God gaf.

Stéfanus sprak tot de leidslieden van zijn tijd: 'Hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, gij verzet u altijd tegen de Heilige Geest; gelijk uw vaders, zo ook gij (*Handelingen 7:51*). Jezus sprak niet van een godvruchtig voorgelacht, maar toornde: 'Gij getuigt dus van uzelf, dat gij zonen zijt van de moordenaars der profeten.' Johannes was geroepen 'om de harten der vaders te keren tot de kinderen', en niet andersom. Het nieuwe geslacht van jongelingen en dochters zou profeteren en gezichten zien.

Zo zitten ook nu de traditionele christenen bij de puinhopen van de verwoeste stad Gods. Neen, wij zijn niet jaloers op onze voorvaders, want zij hebben ons de weg naar de volkomen verlossing niet kunnen voorhouden. Onze vaders kenden weinig vreugde en hadden weinig overwinning. Zij worden geromantiseerd zoals sommige nationale figuren in verouderde geschiedenisboekjes. Men vergeet hun zonden en dwalingen en maakt er geloofshelden van. Ook zij waren evenwel menigmaal een prooi van de machten die hun voorgelachten hadden beheerst en waarvan zij nimmer werden bevrijd. Wanneer wij in een bediening de banden met het voorgelacht verbreken, maken wij iemand ook los van de gedachten van zijn voorouders, van hun werken, van hun gebondenheden en van hun tradities, teneinde zo'n broeder of zuster vrij te stellen voor de Heer. Wij ontzeggen daarmee de boze geesten, die

in zijn of haar voorgeslacht opereerden, de toegang tot het leven van een nakomeling.

Wij verachten onze voorouders niet, want hoe zouden zij hebben kunnen geloven, waar het hun niet werd gepredikt. Wij verachten hen toch óók niet, omdat zij bij kaarslicht moesten leven, terwijl wij door een schakelaar in te drukken, reeds een zee van licht kunnen ontsteken. Wij hebben ons evenwel geestelijk van hen gedistantieerd en bezoeken hun kathedralen niet, waar de grafzerken wijzen op de occulte banden met de doden. Hoevelen worden er evenwel in onze tijd niet van weerhouden het volle evangelie te aanvaarden, of zich in het geloof te laten dopen, door de gedachte: wat zou mijn vader er wel van gezegd hebben, of mijn lieve moeder zaliger?

De profeten riepen niet op om de vaders na te volgen, maar zij wezen naar het model dat God zelf in het begin had gegeven: 'Tot de wet en tot het getuigenis'. Zo ligt onze blauwdruk niet bij ons voorgeslacht, maar bij het begin, bij Jezus Christus en zijn apostelen. Paulus schreef: 'Wordt mijn navolgers, gelijk ik Christus navolg!' De kinderen worden opgeroepen om 'den beelde des Zoons' gelijkvormig te worden en in zoverre de vaders op Hem geleken, waren zij ook zijn navolgers.

Jezus kende geen band met de voorgeslachten en Hij prees geen voorouders. Hij sprak: 'Laat de doden hun doden begraven; maar ga gij heen en verkondig het Koninkrijk Gods'. Laat de ongeestelijke, religieuze mensen bezig zijn met de erfzonde, dus met hetgeen hun vaders hun hebben nagelaten, laten zij tegelijkertijd monumenten bouwen en dikke biografieën schrijven over deze erf-laters, maar laten wij ons bezighouden met de onzienlijke wereld van het Koninkrijk Gods, want 'niemand, die de hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter hem ligt, is geschikt voor het Koninkrijk Gods' (*Lucas 9:60-62*).

Ook in de pinksterbeweging heeft men reeds bindingen met de vaders. Hun regels en inzichten blijven dan geaccepteerd en men ziet niet meer wat in onze tijd tot onze vrede dient. Ook de pinkstergemeenten zijn overweligd door de leergeesten, die de dwalingen van het voorgeslacht inzake de uitverkiezing, de erfzonde, de doop in de Heilige Geest, de toekomstverwachting, handhaven. Uit vrees om uitgestoten te worden durft men de geijkte inzichten

niet meer loslaten. Maar de Heer geeft in deze eschatologische tijd nieuw licht op zijn Woord en roept mannen op om spijze uit te delen te rechter tijd. Daarom weigeren wij ons te laten leiden door de doden, maar stellen ons hart wijd open voor de inspiratie van Hem, die leeft. Want de Geest der profetie is niet wat het voorgeslacht sprak, maar het getuigenis van de levende Heer!

Ook de dwalingen zijn geen erfgoed waarmee de mens van zichzelf behept is, maar het zijn leringen van boze geesten, die de eeuwen door zorgvuldig bewaard zijn gebleven. Zij zijn gedachten van de boze waarmee hij de komst van het Koninkrijk wil weerstaan.

Wat neemt de mens mee bij zijn sterven?

Wat krijgt de mens mee bij zijn geboorte?

Wat krijgt een kind reeds voor of bij zijn geboorte via zijn ouders mee. In de eerste plaats de menselijke levensgeest, die de drager is van de wetten van God en die de mogelijkheid tot ontwikkeling en zijn bestaan schenkt. Deze uitnemende geest gaat ver uit boven de levensgeesten van planten en dieren. Wij zijn van Gods geslacht! De levensgeest zal eerst een natuurlijk lichaam ontwikkelen en een ziel, die op de zichtbare wereld is gericht. De jonge mens blijkt bij zijn groeiproces veel kenmerken te hebben overgenomen van zijn ouders en van het geslacht waaruit hij voortkomt. Wij denken hierbij aan huidskleur, lichaamsbouw, kleur van haar en ogen, maar ook vele opvallende eigenschappen van de ziel zijn erfelijk: een scherp verstand, de verschillen in aanleg zoals die tot het leren van talen, wiskunde en techniek. Ook muzikaliteit, kunstzinnigheid, aanleg voor leiderschap zijn vaak erfelijk. Wij erven van onze ouders naast onze geest de natuurlijke zaken die tijdelijk zijn en vergankelijk.

Uit Gods Woord hebben wij aangetoond dat zonde en zonde-schuld niet worden meegegeven, maar dat de boze ieder mens meer of minder onder zijn heerschappij zal brengen, daar deze in zijn domein wordt geboren. Christus verlost evenwel de mens van de boze, om hem in zijn Koninkrijk over te plaatsen.

Bij ziekte slaan de machten der duisternis veelal in het lichaam toe, maar ook in de ziel en in de geest. Zoals de Heer de ouders gesteld heeft om hun kind te beschermen, te verzorgen en van al het nodige te voorzien, zo is het ook zijn bedoeling dat zij in de geestelijke wereld hun kind omtuinen, opvoeden en de nodige kennis van de geestelijke wereld bijbrengen. Tot de verzorging behoort ook de sfeer waarin het kind opgroeit, zowel in het natuurlijke als in het geestelijke. De goede omgeving, het wél bevinden, de recht-schapenheid, het geloof der ouders zullen meewerken aan de ont-

wikkeling van het kind tot een humaan mens, die te zijner tijd zal moeten metamorfoserend in een geestelijk wezen en opwassen tot een volmaakt christen, tot alle goed werk in de zichtbare en onzichtbare wereld volmaakt toegerust. Duidelijk is ook dat deze zonen Gods nog niet zijn geopenbaard en dat tot nu toe onze Heer de enige volmaakte, geestelijke mens is. Het is evenwel mogelijk voor de mens, hoewel hij ook leeft onder het regiem van de overste dezer wereld, om toch de algehele overwinning te behalen. Er is immers al een groot onderscheid tussen de ongelovige mensen en ook tussen de christenen. De vuilen worden nog vuiler en de reinen nog meer geheiligd. Toch is het gevaarlijk naar het uiterlijke oordelende, conclusies te trekken. De Here Jezus bepaalde zijn hoorders bij de gevolgen die de uiteenlopende levenswijzen voor de eeuwigheid hebben. Hij vertelde hun het verhaal van de man die op aarde rijk was, maar arm was in God, en van hem die tot de 'verworpenen der aarde' werd gerekend, maar die een vriend van God genoemd kon worden.

Wat nam de rijke man mee?

In *Lucas 16* wordt de eerste man niet bij name genoemd. Hij wordt slechts geïdentificeerd met zijn welstand, met zijn bezit, met de Mammon, een woord dat behalve in *Mattheüs 6:24* slechts in dit hoofdstuk in *vers 9,11* en *13* voorkomt. Mammon betekent rijkdom in aardse goederen. De rijke man had zijn vertrouwen op zijn bezit gesteld. Daarmee was zijn denken vervuld en daarop zijn leven gebouwd. Hij kleepte zich in purper en fijn linnen en elke dag vierde hij schitterend feest. Andere aspiraties had hij niet. Nu is rijkdom niet verkeerd, indien men haar beschouwd als van God ontvangen om er rentmeester over te zijn en er ook anderen mee van dienst te zijn, of zoals Jezus in dit hoofdstuk zegt: zichzelf vrienden te maken met behulp van de onrechtvaardige Mammon. Anders wordt het, wanneer een mens zijn vertrouwen gaat stellen op zijn bezit, op het genot, op de eer en het aanzien dat de rijkdom schenkt. De begeerte van het vlees, de begeerte der ogen en de grootsheid van het leven zijn immers niet uit de Vader, maar zij worden gestimuleerd door de demon van het bezit of god Mammon, die de rijke in zijn strik vangt. Zo wordt de rijke gebonden en

onderworpen. Op deze wijze wordt hij een slaaf van de zondemacht, die hem dwingt alleen de aandacht te vestigen op zijn goederen. De gedachten verheffen zich dan niet tot de levende God, zomin als zij zich bezighouden met het wel en het wee van de naaste. Jezus waarschuwde in *Mattheüs 25:40* en *41* voor hen, die 'de minste van zijn broeders' verachten en Hij constateerde dat zij 'vervloekt' zijn, dit wil zeggen een prooi zijn van duivelse machten met wie ze ten nauwste verbonden zijn. Hun einde is in de poel des vuurs, 'die voor de duivel en zijn engelen bereid is'.

Ook voor ná zijn sterven verzorgde de rijke man een schitterende begrafenis. Daardoor zou zijn naam en eer zelfs later onder de mens voortleven. Op het ogenblik dat hij overleed en zijn innerlijke mens losgemaakt werd van alles wat deze aarde hem geschonken had, staat er: 'Hij sloeg in de hades zijn ogen op'. 'Hades' betekent letterlijk: de onzienlijke wereld. Alles wat hij in de zichtbare wereld bezeten had: zijn natuurlijk lichaam, zijn schatten, zijn vrienden, zijn geld, zijn luister, kortom zijn uitwendige mens, was voor hem vergaan. Hij begon nu een wereld te zien waarmee hij nooit gerekend had, die eeuwig en onvergankelijk is. Zijn ogen werden te laat geopend. Hij zag dat hij in het dodenrijk geen enkele schat en geen enkele hulp bezat. Hij had geen purper en geen fijn linnen kleed meer, maar hij was 'naakt' en sloeg 'onder de pijnigingen de ogen op'. Het Griekse woord voor 'pijnigingen' is 'basanos', dat betekent: naar de bodem gaan. Onze Heer zou zeggen: in de buitenste duisternis, of ook dat er een molensteen aan zijn hals was gehangen, dus een zware macht, die hem in de diepte der zee sleurde, ver van het aangezicht des Heren. De rijke man riep 'uit de diepte' (vergelijk *Psalms 130:1*). Hij kon zeggen: 'Onder de doden is mijn verblijf, ... Gij hebt mij in de diepste kuil gelegd, in duistere plaatsen, in diepten' (*Psalms 88:6,7*).

Waarom was de rijke man in zo'n diepe duisternis en Godverlatenheid terechtgekomen? Het antwoord is, omdat hij zelfs bij zijn sterven zich had vastgeklemd aan de demon van de rijkdom. Het is niet het begeren van de boze geesten om bij het sterven met de inwendige mens mee te gaan naar het dodenrijk of de hades. Daar worden zij immers, omdat zij hun oorsprong ontrouw werden - dat is hun principe om nooit in mensen hun woning te maken - voor het oordeel van de grote dag met eeuwige banden onder

donkerheid bewaard (*Judas 6*). De demonen weten dat de poel des vuurs voor hen is bereid, maar wanneer zij in de afgrond worden geworpen, of wanneer zij worden meegenomen door een stervende, worden zij vóór hun tijd in de diepten van het dodenrijk gepijnigd. Hun opdracht is immers mensen te verleiden, te pressen tot wetteloosheid en te parasiteren op hun leven, teneinde destructie in de zichtbare wereld te openbaren. In het dodenrijk vinden hun activiteiten evenwel een einde, worden zij krachteloos en machteloos. Daarom willen zij vóór het sterven hun slachtoffer loslaten en als ratten het zinkende schip verlaten.

De mens die tegen zijn wil overweldigd en gebruikt wordt, die dus doet wat hij niet wil, zal zich natuurlijk niet verzetten, wanneer zijn begeleidende demon hem ontvlucht. Hoe menigmaal zien wij daarom dat zwaar gebonden mensen een tijd voor hun heengaan, soms op hun sterfbed, totaal veranderen. Zij gaan dan nog vredig heen. Men spreekt dan wel van stervensgenade. De zondaar die zich evenwel aan de demon heeft gehecht, die er als het ware één mee wordt, zal weigeren deze macht los te laten. Hij neemt de zich verzettende boze geest mee in de dood. De worsteling tussen de stervende mens en de demon kan dan de oorzaak zijn van een zogenaamde doodsstrijd. In dit verband sprak de Heer in *Lucas 16:13*, dat geen slaaf twee heren kan dienen: 'Hij zal of de ene haten en de andere liefhebben, of zich aan de ene hechten en de andere minachten; gij kunt God niet dienen en Mammon'.

Op de vraag wat de rijke man bij zijn sterven meenam, is dus het antwoord: zijn inwendige mens nam ook de demon van de rijkdom mee, die hij niet wilde loslaten. Hij was zo verweven met deze macht dat hij met haar in de duistere diepten van de hades terecht kwam. Niet zijn rijkdom was de oorzaak van zijn pijniging, want Abraham was ook rijk evenals Jozef van Arimathéa, maar de rijkdom maakte hem tot slaaf van de Mammon, de demon van het bezit, aan wie hij zich gehecht had. Hetzelfde verschijnsel vindt men ook bij de afgodendienst. Een afgod is niets, maar degene die ervoor knielt, wordt verbonden met de boze geest, die het idool als een blikvanger gebruikt om de aanbieder in zijn netten te vangen. Zo zijn eten en drinken niet verkeerd, maar lustgeesten wekken de natuurlijke begeerten van de mens steeds meer op en buigen deze vervolgens om tot onmatigheid en verslaving.

De rijke man had alles wat de overste dezer wereld te bieden had, liever dan het licht, dit wil zeggen dan het eeuwige leven. Het enige dat hij na zijn sterven naar de onzienlijke wereld meenam, was de demon met wie hij zich innig had verbonden. De mens gaat verloren of wordt behouden door een vrijwillige keuze: door zijn gehechtheid aan de duisternis of aan het licht.

Wat nam Lazarus mee?

Van de tweede man in het verhaal treden twee karakteristieken naar voren. De eerste heeft betrekking op zijn innerlijke mens en de tweede op zijn situatie in deze wereld. Hij wordt bij name genoemd: Lazarus, een afleiding van het Hebreeuwse Eleazar, dat is: God is mijn hulp, of: die God helpt. Hij wordt niet voor niets met deze naam aangeduid. Misschien bedoelde de Heer om met de bekende uitdrukking aan te vangen: het Koninkrijk der hemelen is gelijk aan de levensloop van twee personen, van wie de ene met zijn innerlijk leven op de rijkdom gericht was, en de andere op God. Lazarus zocht zijn hulp en heil in de onzienlijke wereld. Hij behoorde tot hen van wie de psalmist zong: 'Welzalig hij die al zijn kracht en hulp alléén van U verwacht'. Hij geloofde in God onder de moeilijkste omstandigheden. Evenals bij Abraham werd dit geloof hem tot gerechtigheid gerekend. Hij verwachtte evenals de aartsvader, de stad met fundamenten, waarvan God de ontwerper en bouwmeester is (*Hebreeën 11:10*).

Zijn leven op aarde was te vergelijken met dat van Job in diens grote ellende. Het staat voor ons vast dat degene die Job in zo'n desolate toestand had gebracht, ook de rechtvaardige Lazarus met boze zweren sloeg en diens uitwendige mens aantastte. De satan maakte hem evenals hij dit met Job deed, berooid en tot een bedelaar. Zijn uitwendige mens ondervond geen enkele barmhartigheid of vertroosting van zijn medemensen. Zelfs de rijke man bij wiens voorportaal hij neergelegd was, schonk geen aandacht aan hem, maar evenals bij Job werd ondanks zijn deplorabele toestand zijn geloof niet aan getast en zijn vertrouwen op God bleef. Ook hij gaf zijn rechtvaardigheid niet prijs.

De ziektemachten die op Lazarus inwerkten, slaagden er tenslotte in, zijn lichaam te doen sterven. Hij behoorde immers nog

tot de rechtvaardigen van het oude verbond. In hem woonde nog niet de Heilige Geest, die het sterfelijke en geschonden lichaam levend kon maken, zodat het goed ging functioneren (*Romeinen 8:11*). Lazarus kon alleen geloven en hopen, maar de boze ziektemachten kon hij niet in een geestelijke strijd overwinnen. Wel gold voor hem: 'Des Heren engel schaart een onverwinb're hemelwacht, rondom hem die Gods wil betracht; dus is hij wel bewaard'. De arme man was niet blind in de onzienlijke wereld. Evenals David stelde hij de Here voortdurend voor zich, opdat hij niet zou wankelen (*Psalm 16:8*). Toen hij stierf, legde hij zijn misvormd lichaam, waaraan de machten der duisternis hun werk hadden verricht, af. Zijn rechtvaardige inwendige mens werd evenwel door de engelen gedragen in de schoot van Abraham. Dit wil zeggen dat hij in de hades zich in dezelfde situatie bevond als de door het geloof gerechtvaardigde vader Abraham. Hij kwam dus niet in de duistere diepten van de afgrond. Hij was niet verbonden met boze geesten en niet ver van het aangezicht des Heren. Duidelijk blijkt uit deze geschiedenis die Jezus vertelde, dat in de geestelijke wereld reëel, hoewel onzichtbaar, goede en kwade engelen zijn, die daar hun arbeid verrichten.

De arme Lazarus liet blijmoedig de ziektegeesten achter en hij nam zijn gerechtigheid mee. Zijn naam was geschreven in het boek des levens, hoewel nog niet opgetekend in het boek des levens van het Lam Gods. Naar de inwendige mens was hij bekleed met de klederen des heils en met de mantel der gerechtigheid (*Jesaja 61:10*).

In het dodenrijk bleken de rollen omgedraaid: de arme bedelaar was rijk geworden en de rijke egoïst werd een arme bedelaar, die om enkele druppels water smeekte om zijn verdroogde tong te verkoelen.

De onoverbrugbare kloof

Tussen de nu 'arme' man en de 'rijke' Lazarus gaapte een diepe en brede kloof. Jezus sprak dat zij 'onoverkomelijk' was, dus eeuwig. Lazarus vertoefde in de nabijheid van het water des levens. Hij werd er door verkwikt, omdat zijn liefde tot God, zijn geloof in het eeuwige leven en zijn hoop op de heerlijkheid een blijvend bezit bleek (*1 Corinthiërs 13:13*). De rijke man leed dorst, maar de

tijd om het goede te kunnen doen, was voorbij. Voor hem gold niet langer: 'Wie dorst heeft, kome, en wie wil, neme het water des levens om niet' (*Openbaring 22:17*). Hij had niet gewild en zijn lot was hierdoor beslist. De man ging voor eeuwig verloren, door zijn verbinding met de boze geesten. De rijke man was niet overweldigd, hij was niet ondergegaan vanwege een zware strijd, maar zijn begeerte was naar de Mammon uitgegaan, evenals bij Judas, van wie staat dat hij bij zijn dood naar zijn eigen plaats was gegaan (*Handelingen 1:25*). Jezus had immers deze discipel geïdentificeerd met de boze: 'Een van u is een duivel' (*Johannes 6:70*). Eerst was de duivel in hem gevaren en daarna had Judas zich zo vast aan hem gehecht, dat hij er één mee was geworden. In de dag van het oordeel vluchten de aarde en de hemel, dit wil zeggen de mens met de macht, ver weg van de grote witte troon. Hun einde is, dat zij geworpen worden in de poel des vuurs.

Lazarus leefde voort in de lichtzijde van het dodenrijk, in afwachting van de grote dag dat de Zoon des mensen de gevangnisseuren zou openstoten, en hem met vele andere heiligen uit het oude verbond, zou binnenvoeren in de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem (*Mattheüs 27:52,53*).

Genade is erfgoed

In *Romeinen 6:14* schrijft de apostel: 'Immers, de zonde zal over u geen heerschappij voeren, want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade'. Heerschappij kan alleen uitgeoefend worden door een machtsdrager die gezag heeft. Hier is dus sprake van een boze geest. Door middel van de erfzondeleer voert de wet der zonde en des doods, dus de wet uit het rijk der duisternis, al eeuwen lang heerschappij over christenen, terwijl de genade van God weinig of geen macht kon uitoefenen. De boze inspireerde de dwaling dat de zonde wordt geërfd van ouder op kind, maar dat genade geen erfgoed zou zijn. Het is hem er immers om te doen de mens zo dicht mogelijk bij het kwade te brengen en hem zo ver mogelijk van het heil verwijderd te houden.

Opgemerkt moet worden dat de mens van oorsprong behalve zijn natuurlijke ouders, God tot Vader heeft, maar door ongehoorzaamheid en geestelijke verbastering ook de duivel tot (stief-)vader

kan krijgen. Hij erft in de hemelse gewesten van degene met wie hij verbonden is, dus van wiens geslacht hij is. Jezus sprak tot de Joden: 'Gij hebt de duivel tot vader' (*Johannes 8:44*). In *Galaten 4:6,7* schrijft de apostel aan de wedergeborenen: 'God heeft de Geest zijns Zoons uitgezonden in onze harten, die roept: Abba, Vader. Gij zijt dus niet meer slaaf (van de wet die aan een ongehoorzaam volk gegeven was), doch zoon; indien gij zoon zijt, dan zijt gij ook erfgenaam door God'. De christen heeft dus niet alleen de menselijke natuur, maar heeft ook deel aan de goddelijke natuur (*2 Petrus 1:4*). Hij heeft een aardse vader van wie hij erft, maar ook een hemelse Vader van wie hij de hemelse erfenis ontvangt. De erfzondeleer maakt de christen arm en klein in het Koninkrijk der hemelen, maar de erfenis die onze Heer naliet, maakt hem rijk en groot in de geestelijke wereld.

Er is duidelijk sprake van een (nieuw) testament, dat van kracht werd, toen de erflater stierf. 'Want waar een testament is, moet noodzakelijk van de dood van de erflater melding gemaakt worden; een testament toch wordt alleen van kracht, indien er iemand gestorven is, daar het nog geen gevolg heeft, zolang de erflater leeft'. Jezus stierf, opdat: 'De geroepenen de belofte der eeuwige erfenis ontvangen zouden' (*Hebreeën 9:15-17*).

Wel is de Vader in de hemel de bezitter van alle schatten, maar deze heeft aan zijn Zoon alles in handen gegeven (*Johannes 13:3*). Als middelaar werd Hij tussen God en de mens gesteld. De Vader zelf kan niet sterven, want Hij is geest, maar de Zoon stierf in zijn plaats. Jezus heeft ons voor God, dat is te zijnen behoeve, gekocht met zijn bloed (*Openbaring 5:9*). Opgestaan zijnde werd Hij als mens de eerste erfgenaam en opende Hij de weg dat wij mede-erfgenamen konden worden. Bij het aanvaarden van zijn erfenis werd gezegd: 'Daarom heeft God Hem ook uitermate verhoogd en Hem de naam boven alle naam geschonken, opdat in de naam van Jezus zich alle knie zou buigen van hen, die in de hemel en die op de aarde en die onder de aarde zijn, en alle tong zou belijden: 'Jezus Christus is Here, tot eer van God, de Vader' (*Filippenzen 2:9-11*).

Wanneer wij de duivel tot wetteloze (stief)vader hebben en door hem geïnspireerd worden de zonde te doen, blijft in ons leven de schuld als erfenis achter. Wij verzamelen ons op deze wijze 'schatten des toorns' in de hemelse gewesten (*Romeinen 2:5*, St.Vert.).

Onze schuld is dus een onderpand van de nalatenschap van de duivel. Wanneer deze in de poel des vuurs geworpen is, blijven nog zijn aantekenboeken achter, waarin het kwaad van de mensen is opgetekend (*Openbaring 20:10,12*).

Door de schuldvergeving en door onze wedergeboorte hebben wij weer macht gekregen om kinderen van God te worden: 'Zijn wij nu kinderen, dan zij wij ook erfgenamen: erfgenamen van God, en mede-erfgenamen van Christus' (*Romeinen 8:17*). Wij ontvangen dan overvloedige genade, dat is het gehele pakket van Gods gunstbewijzen. Met de rechtvaardigen van het oude verbond beërven wij het eeuwige leven (*Marcus 10:17*). Wij beërven het Koninkrijk Gods, dat is de volkomen hemelse heerlijkheid (*Galaten 5:21*). Wij beërven het heil, dat is de heling, het herstel en de genezing (*Hebreeën 1:14*). Door geloof en geduld beërven wij alle beloften Gods, die in Christus ja en amen zijn (*Hebreeën 6:12, 2 Corinthiërs 1:20*). Wij zullen met onze Heer de aarde beërven, maar wij zijn ook voorbereid voor een erfdeel der heiligen in het licht (*Mattheüs 5:5* en *Colossenzen 1:12*).

Ook werden wij verzegeld met de Heilige Geest der belofte, die een onderpand is van onze erfenis (*Efeziërs 1:13,14*). Het woord 'onderpand' betekent: het voorschot, het handgeld of de eerste betaling. Als erfgenamen van God mogen wij ons telkens meer toeëigenen van de volle genade die voor ons is weggelegd. Al Gods gunstbewijzen zijn voor ons bestemd! 'Die overwint, zal alles beërven' (*Openbaring 21:7*, St. Vert.). Door middel van de geestelijke begaafdheden en door de liefde van God die met de Heilige Geest in ons uitgestort is, ligt de zegepraal onder handbereik. De erfgenamen zullen als zonen Gods worden geopenbaard.

De erfzondeleer geeft inzichten, die te enen male niet stroken met de gedachten Gods, maar leringen zijn van boze geesten. Zij houdt ook geen rekening met de realiteiten van de geestenwereld. De duivel is gevallen en zijn volgelingen hebben stuk voor stuk ook de verkeerde keuze gedaan. Hun verlorenheid is absoluut. Adam is gevallen en is een slaaf geworden van de wetteloze, maar God heeft de mogelijkheid van leven en ontwikkeling voor zijn nakomelingen niet weggenomen. De boze zal ieder van zijn nageslacht hoofd voor hoofd onder zijn heerschappij moeten brengen. De goede God heeft zelfs voor hen die in de strikken van de satan zijn

gevallen, de barrière die de weg tot Hem afsloot, weggenomen. De mens kan nu opnieuw ‘zonder besef van kwaad’, dus ook van erfschuld, tot God naderen en als zoon worden aangenomen; en deze blijft eeuwig in het huis van de Vader (*Hebreeën 10:22* en *Johannes 8:35*). Hij is erfgenaam van alle goederen.

De duivel zal trachten met allerlei listige verleidingen, leugens en pressie de mens tegen te houden om Gods doel met hem, de volmaaktheid, te bereiken. Daarom zal de christen in de geestelijke wereld een strijd moeten voeren tegen de machten der duisternis om met Gods hulp als overwinnaar geopenbaard te worden in heerlijkheid. Er staat niet dat de zonen Gods zichzelf overwinnen, maar zij hebben de duivel en zijn werk overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, dat aansloot bij de gedachten van God en diens woord.

Daarom eindigen wij met de lofprijzing welke Gods eeuwig voornemen bejubelt: ‘Gezegend zij de God en Vader van onze Here Jezus Christus, die ons met allerlei geestelijke zegen in de hemelse gewesten gezegend heeft in Christus, in wie wij ook het (genade) erfdeel ontvangen hebben, waartoe wij tevoren (vóór onze geboorte) bestemd waren krachtens het voornemen van Hem, die in alles werkt naar de raad van zijn wil, opdat wij zouden zijn tot lof zijner heerlijkheid’ (*Efeziërs 1:3,11,12*).

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	5
Hoofdstuk 1 – <i>Van demonische oorsprong</i>	7
Hoofdstuk 2 – <i>Het plan van de vijand</i>	17
Hoofdstuk 3 – <i>De leer van de erfzonde</i>	29
Hoofdstuk 4 – <i>Geen aangeboren zonden</i>	44
Hoofdstuk 5 – <i>De grote aanklacht uit Psalm 51:7</i>	55
Hoofdstuk 6 – <i>Leert Romeinen 5 de erfzonde?</i>	67
Hoofdstuk 7 – <i>Overige teksten</i>	79
Hoofdstuk 8 – <i>De opdracht om het duivelswerk te verbreken in Marcus 16:15-18</i>	99
Hoofdstuk 9 – <i>Geesten uit de voorgelachten</i>	123
Hoofdstuk 10 – <i>Wat neemt de mens mee bij zijn sterven?</i>	137

OVER DE AUTEUR

Johannes Emmanuël van den Brink werd op 6 februari 1909 te Haarlem geboren. Als kind van gelovige ouders had hij reeds op jeugdige leeftijd veel belangstelling voor Gods Woord. Hij volgde een opleiding aan de Christelijke Kweekschool te Dordrecht en was jarenlang werkzaam bij het christelijk onderwijs. Als meelevend lid van de gereformeerde kerk was hij actief in het evangelisatiewerk.

Door gedegen bijbelonderzoek begon Van den Brink te twijfelen aan de gereformeerde leer en ging hij zich bewegen in evangelische kringen. Hier werd hij voorvechter van de 'maranathaleer'. Na veel studie en gebedsstrijd kwam hij tot het inzicht, ook deze leer te moeten los laten. Zijn grote liefde voor Gods Woord bracht hem ertoe steeds intensiever te zoeken naar de volle waarheid Gods.

Nadat Van den Brink in 1936 gedoopt werd in de Heilige Geest, kwam hij op de weg van het 'volle evangelie'. Als een van de pioniers van de Pinksterbeweging in Nederland, wordt hij door velen als autoriteit op dit terrein beschouwd. Hij was voorganger van een volle-evangeliegemeente in Gorinchem, alsmede eindredacteur van het tijdschrift 'Kracht van Omhoog'.

Van de hand van J.E. van den Brink verscheen een groot aantal toelichtende verklaringen op verschillende bijbelboeken; bovendien schreef hij diverse verhelderende brochures over onderwerpen aangaande het Koninkrijk der hemelen.

J.E. van den Brink overleed in 1989.

**Van de hand van J.E. van den Brink
verschenen onder meer de navolgende boeken.**

Bijbelcommentaren:

- DE PINKSTERBOODSCHAP VAN JOËL
Toelichtende verklaring
- DE BERGREDE - Uw Koninkrijk kome
- HET KONINKRIJK DER HEMELEN -
Toelichting op Mattheüs 13:1-52
- DE OLIJFBERGREDE
Toelichting op Mattheüs 24 en 25
- ROMEINEN
Toelichting op de Romeinen-brief
- DE EERSTE BRIEF AAN DE CORINTHIËRS
Gezag en orde in de gemeente
- DE BRIEF AAN DE EFEZIËRS
Het geheimenis geopenbaard
- DE BRIEVEN AAN TIMOTHEÛS
Richtlijnen in het huisgezin Gods
- DE BRIEF AAN DE HEBREEËN
Een beknopte bijbelstudie
- Toelichting op de
BRIEF VAN JACOBUS
- DE BRIEVEN VAN PETRUS
Toelichtende verklaring
- DE BRIEVEN VAN JOHANNES
Toelichtende verklaring
door A. van den Brink-voor den Dag
- OPENBARING VAN JEZUS CHRISTUS
Tekst-voor-tekst-verklaring van het boek Openbaring

Overige uitgaven:

- DE BETEKENIS VAN DE DOOP
Een uitvoerige uiteenzetting van de bijbelse betekenis van de
doop van gelovigen door onderdompeling
- HET FUNDAMENT VAN HET GELOOF
Hebreeën 6:1-3
- HET GEESTELIJKE ISRAËL
- HET PARADIJS - Schaduw en werkelijkheid

Voor deze en overige uitgaven kunt u terecht bij:

Stichting Uitgeverij Rhemaprint
Postbus 84
4200 AB Gorinchem

www.rhemaprint.nl